

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

PROMĚNY ILUSTRACÍ *POVÍDEK*
***MALOSTRANSKÝCH* JANA NERUDY**

bakalářská diplomová práce

BARBORA LANGOVÁ

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Alena Kavčáková, Dr.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. PaedDr. Aleny Kavčákové, Dr. Použila jsem k tomu uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne.....

Poděkování

Nejprve bych ráda poděkovala doc. PaedDr. Aleně Kavčákové, Dr. za vedení mé práce, cenné rady, a především velkou trpělivost. Dále mé poděkování patří pracovníkům všech institucí, kteří mi byli při bádání velmi nápomocní, a rovněž ilustrátorům, kteří mi poskytli potřebné informace o jejich tvorbě i životě. V neposlední řadě děkuji své rodině, přátelům a panu E., kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Obsah

Úvod	4
1. Vývoj bádání	6
2. <i>Povídky malostranské z pohledu literární vědy</i>	8
3. Vydání <i>Povídek malostranských</i>	11
4. Ilustrovaná vydání <i>Povídek malostranských</i>	14
4.1. Meziválečné období	14
4.1.1. Josef Wenig (1885–1939)	15
4.1.2. Petr Dillinger (1899–1954)	17
4.1.3. Zdeněk Kratochvíl (1883–1961)	20
4.2. Období 2. světové války a 50. léta 20. století	24
4.2.1. Karel Müller (1899–1977)	25
4.3. 60. – 80. léta 20. století	30
4.3.1. Cyril Bouda (1901–1984)	31
4.4. Období po roce 1989	35
4.4.1. Kateřina Bittmanová (nar. 1966)	37
4.4.2. Petr Urban (nar. 1960)	38
Závěr	40
Seznam použitých zdrojů	42
Seznam obrazových příloh	45
Obrazová příloha	52
Přílohy	94

Úvod

Povídky malostranské Jana Nerudy jsou již více než sto let nosným a inspirativním materiálem pro řadu ilustrátorů, o čemž svědčí i skutečnost, že od prvního souborného vydání z roku 1878 vzniklo více než dvacet rozdílných ilustrovaných edicí. Vzhledem k omezenému rozsahu této práce není cílem postihnout všechna ilustrovaná vydání *Povídek malostranských*. Kvůli velkému množství vydání, potažmo ilustrátorů je práce pojata jako průřez pozoruhodnými ilustrátorskými počiny, které mohly mít vliv na další vývoj ilustrací k této knize. Prismatem rozličných vydání jedné knihy jsou zde pozorovány proměny ilustrace v průběhu času.

Přesto, že jsou v práci zmíněni všichni dohledatelní ilustrátoři *Povídek*, pouze u několika z nich bylo přistoupeno k podrobnějšímu zpracování jejich života, postavení ilustrací k *Povídkám* v rámci jejich tvorby a rovněž zasazení samotných výtvarníků do dobového kontextu. Nejprve byly vymezeny etapy od prvního vydání *Povídek* jako primární parametr výběru autorů. Poté byl pro každé období zvolen vždy alespoň jeden ilustrátor, který v dané době zaujímá klíčové postavení. Tento výběr poukazuje na různost postavení *Povídek* v díle tvůrců, množství přístupů k ilustrování či formálních kvalit projevu. Dále byli jednotliví ilustrátoři vybráni tak, aby mohla být zachycena rozmanitost, s jakou jsou díla literární klasiky zpracovávána, a aby tak rovněž mohla být reflektována proměna výtvarného názoru 20. a 21. století.

Jednotlivá vydání *Povídek* byla klíčovým zdrojem, kompletního výčtu však bylo obtížné dosáhnout. Ve snaze přiblížit se celkovému počtu vydání knihy, byly využity knihovny nebo jejich online katalogy, ve kterých se vydání nacházela. Některé starší výtisky pak bylo nutné hledat mezi archivními materiály. Zásadní institucí při zpracovávání tématu byl Památník národního písemnictví, který má v držení nejstarší exempláře knihy. Kromě toho se zde v literárním archivu nachází celý fond Jana Nerudy, odkud byla čerpána řada informací, jak z části korespondence, tak z dobových novinových článků o Janu Nerudovi i *Povídkách* samotných. Rovněž jsou zde uchovány originály litografií ilustrátora Karla Müllera nejen k *Povídkám malostranským*, ale také k dalším Nerudovým dílům.

Následujícím krokem byl právě pokus o nalezení dalších originálů ilustrací, k čemuž byly využity sbírky či online sbírky a katalogy galerií a muzeí České republiky. Od ilustrátorů, kterými se tato práce zabývá, se nacházelo ve sbírkách často mnoho děl. Přímou k *Povídkám* jich však bylo velmi pomálu, nicméně několik se jich nalézt podařilo. Jednou z velmi nápomocných institucí se stal při bádání Archiv výtvarných umění, který poskytl k bádání uschované archivní materiály a také vybrané publikace (například katalogy výstav) jinde nedostupné. Po výše uvedeném získání ilustrovaných vydání *Povídek* byly ilustrace v nich nafoceny a následně vytvořena obsáhlá obrazová databáze, obsahující dvacet různých provedení od osmnácti ilustrátorů.

Samotná práce sestává ze čtyř kapitol. Nejprve je nastíněno dosavadní bádání ke zvolené tematicce, které však vzhledem ke specifičnosti tématu není příliš obsáhlé. Z tohoto důvodu jsou uvedeny rovněž i publikace k tématu samotného Jana Nerudy, *Povídek malostranských* a také k české ilustraci 20. století. Druhá kapitola, kterou bylo nezbytné zařadit vzhledem k provázanosti *Povídek* a obecného vývoje ilustrace, je pohled na *Povídky malostranské* z hlediska literární vědy. Způsob nahlížení literárních teoretiků na knihu pomáhá odhalit nejen to, jak byla v průběhu času kniha vnímána a jak se měnil výklad jejího smyslu, ale také lze při rozboru ilustrací lépe chápat, který ilustrátorský přístup danému textu nejlépe odpovídá a který nejlépe podtrhuje jeho podstatu. Třetí kapitola se věnuje vydáním *Povídek malostranských* ještě před tím, než byly poprvé ilustrovány a před tím, než byly vydány jako celek a vycházely na pokračování v periodikách namísto obvyklých Nerudových fejetonů.

Čtvrtá, hlavní část práce se již věnuje ilustrovaným vydáním *Povídek malostranských*. Ve čtyřech chronologicky řazených kapitolách jsou představeny vybrané počiny ilustrátorů, spolu se zhodnocením výtvarných parametrů jejich obrazových doprovodů. Dále v některých případech následuje komparace jednak s dalšími realizacemi daného tvůrce za druhé pak s díly jiných ilustrátorů v daném období.

V poslední řadě obsahuje práce rozsáhlou obrazovou přílohu a také záznam dvou rozhovorů, vedených s žijícími ilustrátory *Povídek malostranských*, které sloužily jako hlavní zdroj při zpracovávání jejich ilustrační tvorby. Právě obrazová příloha je významným přínosem, neboť umožňuje názorně postihnout všechny zmiňované aspekty ilustrací a jejich proměny.

1. Vývoj bádání

Vzhledem ke konkrétnosti vybraného tématu práce bylo možné nalézt knihy, články či studie pouze k nadřazeným kategoriím tématu, jako je knižní ilustrace, Jan Neruda a *Povídky malostranské* z literárního hlediska. Výtvarné parametry jsou dosud neprobádanou oblastí této látky. Při vyhledávání odpovídajících podkladů byla rovněž podstatná práce s dobovými prameny – novinové články či recenzi pojednání, díky kterým se bylo možné dozvědět, jak byly vnímány *Povídky malostranské* v době, kdy k nim vznikala příslušný obrazový doprovod, neboť tento fakt se často v ilustracích odráží.

Problematicke knižního vývoje se věnuje obsáhlá publikace Petra Voita *Encyklopedie knihy*¹ z roku 2006. Vývoj knihy s akcentem na ilustraci v dobových diskurzích zaznamenává objemný svazek z roku 1990 od kolektivu autorů pod vedením Mirjam Bohatcové *Česká kniha v proměnách staletí*.² V oddílu *Umění moderní knižní tvorby* se nachází postupný vývoj knižní ilustrace od Maxe Švabinského k Cyrilu Boudovi, jenž je aplikovatelný na období, ve kterém ilustrované *Povídky* vycházely. Publikací věnujících se Janu Nerudovi a jeho dílu vyšla již celá řada. Jedenáct let po jeho smrti vychází kniha Františka Václava Krejčího s názvem *Jan Neruda, studie jeho vývoje a díla*³ se záměrem poskytnout ucelený, kritický pohled na často romantizovanou osobnost Nerudovu.

Z roku 1910 pochází monografie *Jan Neruda*⁴ od Arne Nováka. Ten se Nerudovu dílu věnoval soustavně a doprovodil svým komentářem také některá vydání *Povídek malostranských*. Ke stému výročí Nerudova narození vychází v roce 1934 krátká brožura *Jan Neruda*,⁵ reflektující Nerudův život a dílo, jejímž autorem je Josef Sulík (pod pseudonymem Pavel Sula).

Nerudův postoj k lidem a realitě světa zachycuje František Buriánek ve studii *Jan Neruda dnešku* z roku 1955. Monografie *Jan Neruda a jeho doba*⁶ Stanislava Budína z roku 1960 se orientuje především na jeho působení novinářské a také na jeho ideový vývoj vzhledem k měnící se politické situaci 19. století.

Monografii *Jan Neruda a konstituování realismu v české literatuře*⁷ věnující se uměleckému i lidskému odkazu Jana Nerudy předkládá v roce 1982 sovětská literární historička Anna Petrovna Solovjovová. Ucelený chronologický přehled přináší v monografii *Jan Neruda*⁸ Vladimír Křivánek v roce 1983. Ten se zde věnuje všem oblastem Nerudovy tvorby – poezii, povídkám, baladám,

---

¹ Petr Voit, *Encyklopedie knihy*, Praha 2006.

² Mirjam Bohatcová et al., *Česká kniha v proměnách staletí*, Praha 1990.

³ František Václav Krejčí, *Jan Neruda, studie jeho vývoje a díla*, Praha 1902.

⁴ Arne Novák, *Jan Neruda*, Praha 1910.

⁵ Pavel Sula, *Jan Neruda*, Praha 1934.

⁶ Stanislav Budín, *Jan Neruda a jeho doba*, Praha 1960.

⁷ Anna Petrovna Solovjovová, *Jan Neruda a konstituování realismu v české kultuře*, Praha 1982.

⁸ Vladimír Křivánek, *Jan Neruda*, Praha 1983.

romancím atd. V roce 1985 je to pak v podobném duchu kniha Josefa Špičáka *Čtení o Janu Nerudovi*,⁹ který se zde věnuje všem oblastem Nerudovy tvorby a doprovází je rovněž ukázkami.

Nerudovy dopisy zpracoval do uceleného souboru *Neruda v dopisech*¹⁰ Albert Pražák v roce 1950. V něm lze nalézt několik zmínek o průběhu práce na malostranském cyklu, především v dopisech Nerudy příteli Šemberovi. Neruda je zařazován rovněž do všech encyklopedických a slovníkových publikací věnujících se literatuře 19. století. Jmenovat lze například *Čítanku českého myšlení o literatuře*¹¹, knihu Josefa Poláka *Česká literatura 19. století*¹² nebo *Českou literaturu*¹³ od Jaroslavy Janáčkové.

Povídkám malostranským se pak věnují spíše dílčí studie v publikacích o literatuře 19. století, jakou je například kniha *Rozumět literatuře*,¹⁴ kde se *Povídkami* na několika stranách zabývá Marie Mravcová. Zdrojem často zcela nových klíčových postřehů je řada doslovů, předmluv a literárněhistorických komentářů k jednotlivým vydáním. Pojednání o vývoji Nerudovy prozaické tvorby od *Arabesek* až k *Povídkám*, ale také zhodnocení autorových kvalit, předkládá Arne Novák v předmluvě k vydání *Tři povídek malostranských*¹⁵ z roku 1947. Již zmiňovaná Marie Mravcová píše komentář k vydání *Arabesek a Povídek malostranských*¹⁶ z roku 2012, Aleš Haman pak pro vydání *Povídek* z roku 2004.

Nejkomplexnější publikací zabývající se čistě *Povídkami malostranskými* je *Záludný svět Povídek malostranských*¹⁷ Dagmar Mocné z roku 2012. Mocná se v ní snaží uchopit *Povídky* komplexně a věnuje se řadě dosud příliš nekomentovaných aspektů. Již samotným použitím slova „záludný“ odkazuje k časté dezinterpretaci Nerudova vrcholného prozaického díla jako idylického, žánrového líčení (viz kapitola 2.).

Přestože výtvarné kvality ilustrací *Povídek malostranských* nebyly dosud jako takové reflektovány, v literatuře vztahující se k jednotlivým ilustrátorům lze nalézt v malé míře zmínky o použitém stylu či podmínkách vzniku ilustrací.

---

⁹ Josef Špičák, *Čtení o Janu Nerudovi*, Praha 1985.

¹⁰ Albert Pražák, *Neruda v dopisech*, Praha 1950.

¹¹ František Buriánek (ed.), *Čítanka českého myšlení o literatuře*, Praha 1976.

¹² Josef Polák, *Česká literatura 19. století*, Praha 1990.

¹³ Jaroslava Janáčková, *Česká literatura*, Praha 1998.

¹⁴ Marie Mravcová, *Jan Neruda; Povídky malostranské*, in: kol. autorů, *Rozumět literatuře I. díl, Interpretace*, Praha 1989.

¹⁵ Jan Neruda, *Tři povídky malostranské*, Praha 1947.

¹⁶ Jan Neruda, *Arabesky/Povídky malostranské*, Praha 2012.

¹⁷ Dagmar Mocná, *Záludný svět povídek malostranských*, Praha 2010.

2. *Povídky malostranské z pohledu literární vědy*

Vývoj knižní ilustrace je pevně propojen s vývojem knihy samotné, proto je nezbytné reflektovat změny názorů na literární dílo, abychom mohli pochopit, za jakých podmínek, v jaké situaci, dobovém diskurzu a postoji ke knize ilustrace vznikaly. V průběhu času se měnil především výklad smyslu *Povídek*, často přizpůsoben záměru aktuální ideologie.

V době vznikání *Povídek malostranských* se Jan Neruda nacházel v obtížné situaci. Po smrti matky a odchodu z Malé Strany se cítil odstřižen od dob svého mládí, cítil se osamělý, tížila jej vlastní nemoc i politická situace a po smrti vrstevníka Vítězslava Háška pociťoval stesk po dětství stále intenzivněji. Také proto se tematicky, po řadě děl inspirovaných jeho cestami po exotických zemích, obrací k Malé Straně svého dětství – do doby 40. a 50. let 19. století. Období, které je v jeho vzpomínkách mlhavým romantickým ideálem, tak vzdáleným, že ač místně blízko, nahradí exotická vyprávění stejným pocitem čehosi výjimečného, neobvyklého a vzdáleného. To pak slovy Arne Nováka „*zpracovává ve vzpomínce (...) v jednotný, jímavý obraz vlídné prostoty a starosvětského půvabu.*“¹⁸ To vede k několika hlavním rysům *Povídek*.

Neruda se na rozdíl od romantiků nepouští do daleké minulosti, ale zůstává pouze v nedávných časech svého mládí, kromě toho je mu nejbližší vykreslit obyčejný život v jeho skutečnosti. Ze své pozice malostranského rodáka a příslušníka nižší společenské vrstvy, je schopen vylíčit nejlépe právě ty figurky Malé Strany, které nejlépe zná. Jeho subjektivní vypravěč je tak zcela oddán prostému člověku, jehož nesnáze a bídu vykresluje se soucitem a porozuměním, a poté je překrývá humorem rozmarně dětským a bezstarostným. Prostředí Malé Strany poprvé Jan Neruda reflektoval v *Arabeskách*¹⁹ z roku 1863. Znalec Nerudova díla Arne Novák poukazuje však na výraznou odlišnost Nerudovy první prózy a vyspělých *Povídek malostranských*.²⁰ Už v *Arabeskách* se Neruda obrací k podivínským postavičkám Malé Strany s důvěrným soucitem, který pro tyto vydědence společnosti vždy měl. Jedná se však o soubor nejednotný. Neruda mezi drobné novely vkládá také fejetony, kresby i své deníkové zápisy žánrového charakteru. Právě jako žánrové, idylické vyprávění bývají často dezinterpretovány rovněž *Povídky malostranské*. Jan Neruda však od *Arabesek* ušel dlouhou cestu, aby jeho *Povídky* představovaly mnohem víc – propracované psychologické dílo, na jehož povrchu leží s vlídným humorem vykreslena „*marná hra lidského života.*“²¹ Stejný názor zastává i Marie Mravcová: „*Žánrovost není hlavním, ani konstitutivním prvkem jeho vidění.*“²² *Arabeskám* bývá vyčítáno také nekonzistentní kolísání mezi postupy

¹⁸ Arne Novák, in: Jan Neruda, *Tři povídky malostranské*, Praha 1947, cit. s. 8.

¹⁹ Jan Neruda, *Arabesky*, Praha 1863.

²⁰ Novák, *Tři povídky malostranské* (pozn. 18), s. 5-12.

²¹ *Ibidem*, cit. s. 6.

²² Marie Mravcová, Jan Neruda – *Povídky malostranské*, in: kol. autorů, *Rozumět literatuře I. díl, Interpretace*, Praha 1989, cit. s. 138.

realistickými a romantickými. Vykreslování téměř zbytečných podrobností se prolíná s autorovými neobjektivními úvahami a citovými vzplanutími. V *Povídkách* již nachází ideální rovnováhu obou přístupů, kdy je schopen zachytit romantické scény plné emocí a dobové atmosféry, stejně jako drobnými detaily podpořit věrné zachycení tehdejšího života na Malé Straně.

Vznik Nerudova nejobdivovanějšího prozaického díla není však pouze projevem suverenity ani romantickým vzplanutím nadaného génia. Především Nerudovy dopisy příteli Kazimíru Šemberovi dokazují, že se s malostranským cyklem dlouho bezradně potýkal. *Povídky* se mu nezdály dostatečně dobré, stále hledal podobu cyklu, nevěděl, které již napsané prózy by měl zařadit. Pro Jana Nerudu bylo knižní vydání zcela zásadní. Jako autor působící především v oblasti novinářské cítil potřebu větší prezentace svého spisovatelského díla. Zároveň se potýkal s finančními obtížemi, které mohla právě próza s již osvědčenou tematikou zažehnat.²³ Původní myšlenka využít jako součást jádra povídkového cyklu již existující prózu *Různí lidé*,²⁴ další žánrové krátké útvary a několik *Malostranských povídek* se nakonec neuskutečnila a po menším odkladu se Neruda vrací s novými tématy a postupy, díky kterým se dnes *Povídky malostranské* právem řadí do literárního kánonu.

Deset let po vydání *Povídek malostranských* si sám Neruda uvědomuje, že se mu podařilo vytvořit úctyhodné dílo zachycením malých, ale dramatických lidských osudů. Vyhledat jednotlivce specifických povah s nevídanými příběhy je o to těžší v jednolitém celku maloměsta. Neruda toto vyjádřil příměrem: „*Město je ... les: charakter jednotlivých stromů ztrácí se v charakteru celku.*“²⁵ Neruda však měl talent, aby právě takové jedince dovedl rozpoznat a zachytit jejich příběh. V tom právě spočívá hlubší smysl *Malostranských povídek*, který je schovaný pod zdánlivě idylickými žánrovými příběhy. Literární historička Marie Mravcová upozorňuje, že pro pochopení tohoto smyslu *Povídek* je nejprve třeba „*vzít v úvahu jejich programovou, nikoli proklamovanou deziluzivnost.*“²⁶ To lze nejlépe vnímat skrze rámcové povídky *Týden v tichém domě* a *Figurky*. Ačkoliv *Týden v tichém domě* označil Arne Novák za bližší mladickému stylu *Arabesek*,²⁷ připravuje atmosféru povídkám dalším. Nahlédnutí do soukromí lidí, kteří skrývají své morální a sociální defekty před světem, pomáhá vytvořit vzorek společnosti, která se v dalších povídkách obrátí zády k oblíbenému panu Vojtíškovu či pomluví doktora Heriberta kvůli své ziskuchtivosti. Právě společnost je důvodem oněch neblahých osudů podivínských figurek, samotný důvod tragédie je povětšinou charakteru zcela banálního.

V 50. letech je Nerudovo dílo stále živé a hojně čtené, o čemž svědčí také skutečnost, že *Povídky malostranské* vyšly jako jeden z prvních svazků edice Knihovna klasiků nakladatelství Český

²³ Dagmar Mocná, *Záludný svět Povídek malostranských*, Praha 2012, s. 51.

²⁴ Jan Neruda, *Různí lidé*, Praha 1871.

²⁵ Marie Mravcová (pozn. 22), cit. s. 138.

²⁶ *Ibidem*, cit. s. 138.

²⁷ Jan Neruda, *Tři povídky malostranské*, Praha 1947.

spisovatel. Při výkladu se projevuje snaha o očištění interpretací předchozích. Důraz je kladen především na Nerudův postoj k pracujícím chudému lidu a buržoazii.²⁸ Od té si Neruda a potažmo také vypravěč *Povídek* udržoval odstup, zatímco se zcela ztotožňoval s nižší vrstvou společnosti, ke které sám náležel. Jeho dílo je tak projevem osobního kritického pohledu, který realistickými prostředky zachytil. V období socialistického realismu se tak Neruda stal nástrojem ideologie, jenž sloužil za vzor českým literátům dokonalým poznáním skutečnosti a svou schopností zachycení detailů, typizováním postav, pravdivostí a nesentimentální sympatií k prostému lidu.²⁹ Porevoluční výklad se opět obrací k nadčasovému aspektu díla – morálně kritický apel pod dokonale vykreslenými reáliemi staré Prahy a příběhy malostranských podivínů.

---

²⁸ Miloš Pohorský, Nerudovy povídky malostranské, in: *Literární noviny XXIV*, Praha 1950, b. s., 18. 11.

²⁹ *Ibidem*.

3. Vydání *Povídek malostranských*

První ucelené vydání *Povídek malostranských*, obsahující všech třináct próz, bylo publikováno v roce 1878 v nakladatelství Kvasnička a Hampl. Než se tak však stalo, vycházely povídky během několika let v různých periodikách. Jako první se v *Národních listech* objevuje povídka *Pan Ryšánek a pan Schlegl*,³⁰ která vychází na pokračování 23. a 24. března 1875. V dubnu následuje povídky *Přivedla žebráka na mizinu*³¹ a *O měkkém srdci paní Rusky*³². V květnu téhož roku ještě *Večerní šplechty*³³. Další tři povídky vycházejí opět v *Národních listech* v následujícím roce. V březnu 1876 je to nejprve *Doktor Kazisvět*,³⁴ v dubnu *Hastrman*³⁵ a *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku*.³⁶ Následuje povídka *U tří lilií*,³⁷ která vychází v červnu 1876 v *Podřipanu*. V září 1876 je v *Lumíru* otištěna *Svatováclavská mše*³⁸ a v prosinci téhož roku *Psáno o letošních dušičkách*³⁹ vycházející v *Národních listech*. V březnu 1877 se opět v *Lumíru* objevuje povídka *Jak to přišlo, že dne 20. srpna 1949, o půl jedné s poledne, Rakousko nebylo rozbořeno*.⁴⁰ Od srpna do září 1877 vychází postupně poslední povídka *Figurky*.⁴¹ K těmto dvanácti *Povídkám malostranským* připojuje Neruda svou starší prózu *Týden v tichém domě*,⁴² která byla původně otištěna na pokračování v několika číslech *Květů* z roku 1867, a jeho malostranský cyklus povídek je po dlouhé době nejistoty a bezradnosti hotov (viz kapitola 2).

---

³⁰ Jan Neruda, *Pan Ryšánek a pan Schlegl*, in: *Národní listy* XV, 1875, č. 81, 23. 3., s. 1–2; č. 82, 24. 3., s. 2.

³¹ Jan Neruda, *Přivedla žebráka na mizinu*, in: *Národní listy* XV, 1875, č. 90, 2. 4., s. 1–2.

³² Jan Neruda, *O měkkém srdci paní Rusky*, in: *Národní listy* XV, 1875, č. 110, 22. 4., s. 1–2.

³³ Jan Neruda, *Večerní šplechty*, in: *Národní listy* XV, 1875, č. 122, 4. 5., s. 1–2; č. 123, 5. 5., s. 1–2.

³⁴ Jan Neruda, *Doktor Kazisvět*, in: *Národní listy* XVI, 1876, č. 77, 18. 3., s. 1–2.

³⁵ Jan Neruda, *Hastrman*, in: *Národní listy* XVI, 1876, č. 104, 14. 4., s. 1–2.

³⁶ Jan Neruda, *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku*, in: *Národní listy* XVI, 1876, č. 111, 22. 4., s. 1–2.

³⁷ Jan Neruda, *U tří lilií*, in: *Podřipan* VII, 1876, č. 11, 8. 6., s. 1–2.

³⁸ Jan Neruda, *Svatováclavská mše*, in: *Lumír* IV 1876, č. 25, 10. 9., s. 421–424.

³⁹ Jan Neruda, *Psáno o letošních Dušičkách*, in: *Národní listy* XVI, 1876, č. 359, 29. 12., s. 1–2; č. 360, 30. 12., s. 1–2.

⁴⁰ Jan Neruda, *Jak to přišlo, že dne 20. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne, Rakousko nebylo rozbořeno*, in: *Lumír* V, 1877, č. 9, 30. 3., s. 129–134.

⁴¹ Jan Neruda, *Figurky*, in: *Lumír* V, 1877, č. 22, 10. 8., s. 337–340; č. 23, 20. 8., s. 353–357; č. 24, 30. 8., s. 369–372; č. 25, 10. 9., s. 385–388; č. 26, 20. 9., s. 403–408.

⁴² Jan Neruda, *Týden v tichém domě*, in: *Květy* V, 1867, č. 16, 24. 10., s. 129–131; č. 17, 24. 10., s. 137–142; č. 18, 31. 10., s. 145–147; č. 19, 7. 11., s. 153–155; č. 20, 14. 11., s. 161–163.

Od kompletního vydání v roce 1878 se kniha dočkala řady vydání, kterých lze do dnešní doby napočítat více než osmdesát – dosud poslední z roku 2021. Než došlo na první ilustrovanou realizaci v roce 1921, objevilo se několik vydání se zajímavou grafickou úpravou obálky, typograficky nápadité zpracování, ale byly také publikovány soubory například dvou povídek, kde se již ilustrace vyskytovaly. Není zde uveden kompletní výčet všech takových vydání, nicméně v následujících odstavcích bude zmíněno několik z nich, jako ukázka toho, jak byly v „předilustračním“ období *Povídky* pojímány.

V roce 1914 vychází *Dvě povídky malostranské*⁴³ s výzdobou **Jana Loriše**. Knihu vytištěnou v kurzu O moderní knize pod vedením Františka Kysely a Methoda Kalába typograficky upravil J. Karban. Kniha obsahuje povídky *Svatováclavská mše* a *Hastrman*. Text je umístěn do malých obdélníků, jež jsou orámovány tmavým dekorativním dřevorytem. Výrazně jsou provedeny iniciály za využití červené barvy [1]. Jan Loriš vytváří také tři větší dřevoryty, umístěné do dekorativního orámování místo text. Jedná se o výjevy pražské architektury, jež jsou tvořeny rovnoběžnými liniemi. Architektura je od pozadí odlišena pouze jiným směrem šrafury [2–3]. Secesně pojatá dekorativní obálka se objevuje například u vydání *Povídek malostranských*⁴⁴ z roku 1916 nakladatelství Františka Topiče [4]. Jejím autorem je grafik **Karel Šimůnek (1869–1942)**.

[1]

Jan Loriš, strana s iniciálou z povídky Svatováclavská mše, 1914

[2]

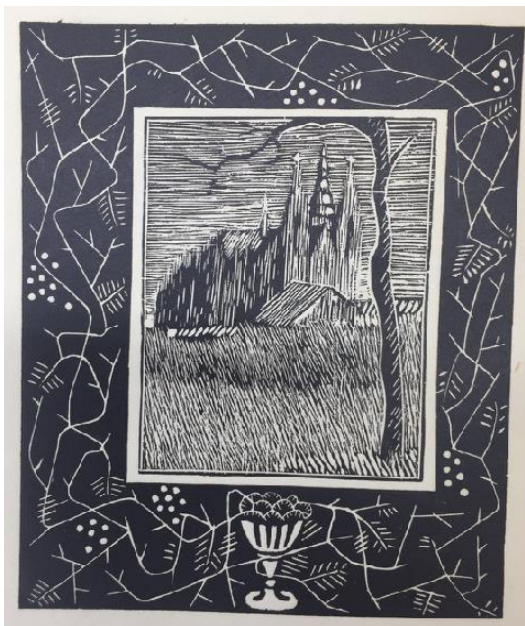

Jan Loriš, ilustrace k povídce Hastrman, 1914

⁴³ Jan Neruda, *Dvě povídky malostranské*, Praha 1914.

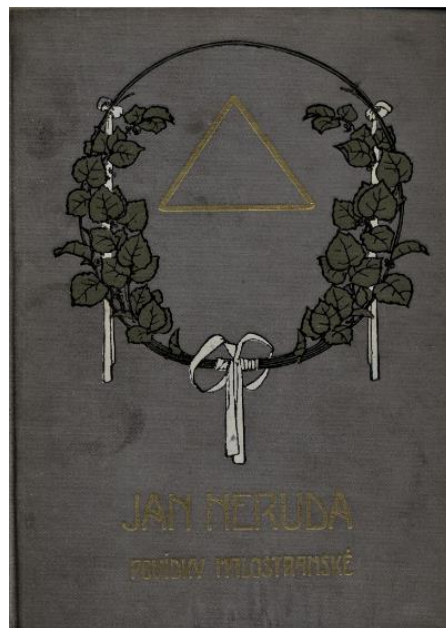
⁴⁴ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1916.

[3]

Jan Loriš, ilustrace k povídce Svatováclavská mše, 1914

[4]

Karel Šimůnek, obálka Povídek malostranských, 1916

4. Ilustrovaná vydání *Povídek malostranských*

První ilustrované *Povídky malostranské* vychází v roce 1921, to poslední pak v roce 2010. Během této doby se na obrazovém doprovodu podílelo osmnáct ilustrátorů. *Povídky malostranské* byly vždy považovány za jedno z nejvíce ceněných děl národní literatury a umělci přistupovali k jeho ilustrování s velkou úctou. Pojetí ilustrací *Povídek* se nikdy zcela nevzdálilo konkrétnímu, převážně figurativnímu zobrazování, kterým chtěli podtrhnout atmosféru vykreslovanou Janem Nerudou. Přesto se objevila celá řada zajímavých přístupů ať už způsobem malířského rukopisu, výběrem ilustrovaných scén nebo využitím různorodých technik.

4.1. Meziválečné období

První ilustrované vydání spadá do období meziválečného. Po první světové válce se české knižní umění obrací zpět k realizacím předválečným. Inspiraci nacházejí umělci v secesním slohu, který v letech 1890–1910 představoval způsob pro mladé umělce, kteří se toužili vymezit proti akademismu. Na počátku století byla zahájena tradice moderní krásné české knihy, na níž bylo po válce možno navázat. V té se postupně projevovalo rychle se měnící velké množství výtvarných směrů – racionalita kubismu, imaginativní, fantazijní výjevy pod vlivem surrealismu a v menší míře také abstraktní tendence. Atmosféra poválečného úpadku vedla také k vlně expresionismu.

Ve výtvarném umění obecně, a rovněž v ilustraci, zaznamenala největší rozkvět dvacátá léta. Tehdy se objevují první ilustrace jak například k Máchovu *Máji*, tak právě k *Povídkám malostranským*. Ve dvacátých letech vzniká množství avantgardně orientovaných skupin. Jedním z výrazných uskupení byli Tvrdošíjní, mezi které se řadí například Josef Čapek, významná osobnost české ilustrace. Na jeho tvorbě lze sledovat stylovou různost – kubisticky či expresionisticky laděné ilustrace pro děti, které tak často doprovázejí knihy jeho bratra Karla. Nejmladším členem Tvrdošíjných byl Jan Zrzavý, kterému byl blízký expresivní výraz a symbolismus. Tento způsob vyjádření poté mohl uplatnit i ve své ilustrační tvorbě. Asi nejznámějším počinem jsou jeho ilustrace k *Máji*, kdy se styl Zrzavého symbioticky snoubí se stejně laděnou mistrovskou poezií Karla Hynka Máchy. Na poetismus českého venkova navazuje ve své ilustraci Josef Lada, který se ve svých ilustracích zachycoval českou krajinu venkova spolu s náturou českého národu. Důležitým mezníkem pro vývoj (nejen) knižní typografie byl vznik Devětsilu v čele s Karlem Teigem v roce 1920.

V tomto období vznikají čtyři realizace *Povídek malostranských*, přičemž každá z nich je velmi osobitým počátkem vývojové linie ilustrací *Povídek*, jenž představuje inspirační zdroj pro vydání následující. Do ilustrací *Povídek* se promítá řada vlivů (viz níže). Stále však zůstává dominantním prvkem figurativní zobrazivé zachycení, na něž bylo prismatem vzestupujících avantgardních směrů nahlíženo jako na konzervativní. Snaha o realistické zachycení však v tomto

případě nepředstavuje společný znak řadící ilustrátory k jednomu realistickému proudu. Různorodost těchto realismů zdůrazňuje i historik umění Ivo Habán. *“Ani dnes, s odstupem téměř sta let, neusilujeme interpretovat realismus jako konkrétní styl. Vnímáme jej především jako přístup.”*⁴⁵ Ilustrátorem prvního vydání je v roce 1921 Josef Wenig (viz kapitola 4.1.1.), následuje v roce 1927 Petr Dillinger (viz kapitola 4.1.2.) a o dva roky později Zdeněk Kratochvíl (viz kapitola 4.1.3.) a také **František Koliha (1909–1985)**.

4.1.1. Josef Wenig (1885–1939)

Malíř, jevištní a kostýmní výtvarník, grafik a ilustrátor Josef Wenig se narodil 12. února 1885 ve vesnici Staňkov u Hošovského Týna a zemřel v Praze 8. září 1939. Studoval Uměleckoprůmyslovou školu v Praze a Akademii výtvarných umění, kde absolvoval v roce 1905. Důležitou osobou v jeho životě byl strýc František Adolf Šubert,⁴⁶ který mu v roce 1907 nabídl místo jevištního výtvarníka v nově otevřeném Městském divadle Královských vinohrad,⁴⁷ které se stalo jeho domovskou scénou až do jeho smrti. V roce 1922 se dokonce stal šéfem výpravy a na této pozici setrval až do roku 1939, kdy tuto funkci převzal jeho synovec Adolf.⁴⁸ Spolupracoval také s dalšími divadly a kabarety v Praze i mimo ni. Výrazná byla především jeho činnost pro Národní divadlo, kde vypravil řadu inscenací operních, ale především činoherních. Svým pojetím scény ve stylu stále ještě poplatné secesi si dobře porozuměl s režisérem Jaroslavem Kvapilem. Spolu vytvořili řadu představení s akcentem na atmosféru jednotlivých scén. Jejich první společnou prací byl Tylův *Strakonický dudák*. Dále také zpracovali několik her Williama Shakespeara, přičemž i závažnějším dílům, jako je například *Macbeth*, dokázal Wenig vdechnout odpovídající temnou atmosféru.⁴⁹ Způsob Wenigovy práce popsala teatroložka Věra Ptáčková takto: *„Klidná Wenigova stylizace, poplatná secesi i symbolismu, respektující zjednodušenou mnichovskou scénu v duchu Appiova výtvarného řádu (chápaného ovšem povrchně a s daleko větším smyslem pro barvu i zarámování plastického jevištního obrazu), umírněné a ve scénickém smyslu eklektické tvarosloví...”*⁵⁰ Pro divadla však netvořil pouze scénu, ale také kostýmy či divadelní plakáty. Kromě toho doprovodily jeho ilustrace řadu publikací, velmi často knihy jeho bratra Adolfa, například *České pověsti*,⁵¹

⁴⁵ Ivo Habán, Československo: nové realismy v éře avantgard, in: Ivo Habán (ed.), *Nové realismy. Moderní realistické přístupy na československé výtvarné scéně 1918–1945*, Liberec 2019, cit. s. 23.

⁴⁶ František Adolf Šubert (1849–1915) – první ředitel Národního divadla po znovuotevření v roce 1883, první ředitel Divadla na Vinohradech, významná kulturní osobnost Prahy 19. století.

⁴⁷ Dnešní Divadlo na Vinohradech.

⁴⁸ Adolf Wenig ml. (1912–1980) – jevištní a kostýmní výtvarník, akademický malíř, syn spisovatele Adolfa Weniga.

⁴⁹ Vladimír Procházka, *Národní divadlo a jeho předchůdci: slovník umělců divadel Vlastenského, Stavovského, Prozatímního a Národního*, Praha 1988, s. 580.

⁵⁰ Věra Ptáčková et al., *Česká scénografie 20. století*, Praha 1982, s. 22.

⁵¹ Adolf Wenig, *České pověsti*, Praha 1932–1933.

Pohádky,⁵² *Moravskoslezské pověsti*⁵³ nebo *Čeští bohatýři*.⁵⁴ Významným ilustrátorským počinem pak byli *Broučci*⁵⁵ Jana Karafiáta nebo právě Nerudovy *Povídky malostranské*,⁵⁶ kde Wenigův význam spočívá především v tom, že se jedná o úplně první ilustrované vydání kompletních *Povídek malostranských*. Přesto, že obrazově doprovodil více než padesát titulů, těžištěm jeho tvorby zůstávalo vždy působení pro divadlo.

Povídky malostranské s ilustracemi Josefa Weniga vychází v roce 1921 v nakladatelství Františka Topiče – jednoho z nejvýznamnějších pražských vydavatelství své doby, které si udržovalo kontinuální činnost již od 80. let 19. století, zatímco vznikala řada nakladatelství nových.⁵⁷ Že se jedná o první ilustrované vydání, je potvrzeno hned po otevření knihy spolu s informací, že jde o celkově osmé vydání *Povídek* jako takových. Za každou z povídek je vždy uvedeno, v jakém periodiku byla ještě před knižním vydáním publikována. Provedení knihy je velmi zdobné s využitím zlaté barvy a dekorativních ornamentů vegetabilního charakteru. Ve zlatém rámování s květinovými festony v rozích se nachází jméno Jana Nerudy spolu s názvem knihy a pod ním dekorativně vyveden znak domu U Dvou slunců, malostranského sídla Nerudova. Ještě zdobnější jsou úvodní strany – na první je opětovně uveden název (tentokrát typograficky rozmanitý, opět s florálními motivy) spolu s autorem a také se zde již objevuje jméno Wenigovo a pod ním vyobrazení malostranského kostela sv. Mikuláše. Na další straně pak Nerudovo věnování blízké přítelkyni paní Růženě Fričové doplněno dvojím rámováním a růžemi. Už tím vším je předznamenáno, jakým směrem se budou ubírat také samotné ilustrace. Ty se v knize nacházejí podle jasného řádu. Každou povídku nejprve uvádí celostránková, oválná, černobílá litografie zachycující místo, kde se děj odehrává: vstupní portál kostela sv. Mikuláše, dveře hospody U Štajniců, výloha krámků Josefa Velše, košířský hřbitov či malostranské střechy [17–20]. Pod tím na ozdobné, zprohýbané nápisové stuze vyveden název povídky. Další skupinou ilustrací jsou obdélníková záhlaví, která předznamenávají děj vyobrazením charakteristických předmětů či klíčových momentů povídky. Stejnou roli mají bohatě zdobené iniciály, do nichž jsou opět vetknuty signifikantní motivy příběhů. V povídce *Přivedla žebráka na mizinu* pracuje Josef Wenig s Nerudovým textem: „*Chci psát událost smutnou, ale hledí mně do ní co veselá iniciálka obličej páně Vojtíškův*“⁵⁸ a tvář dobrosrdečného žebráka Vojtíška do písmene CH vkládá [22]. Poslední typem ilustrací je dvanáct celostránkových barevných litografií, zpravidla jedna pro každou povídku, v případě dvou nejdelších rámcových (*Týden v tichém domě*, *Figurky*) jsou to

---

⁵² Adolf Wenig, *Pohádky*, Praha 1902.

⁵³ Adolf Wenig, *Moravskoslezské pověsti*, Praha 1933.

⁵⁴ Adolf Wenig, *Čeští bohatýři*, Praha 1932.

⁵⁵ Jan Karafiát, *Broučci*, Praha 1919.

⁵⁶ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1921.

⁵⁷ Aleš Zach, *Topičův dům: nakladatelské příběhy 1883–1949* (kat. výst.), Praha 1993, s. 24.

⁵⁸ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1921, s. 95.

ilustrace tři a u některých povídek zcela chybí.⁵⁹ Ilustrace jsou provedeny velmi tenkými jemnými černými liniemi. Různé druhy šrafování vyplňují velmi hustě téměř celý prostor obrázků a překrývají nevýrazné, bledé barvy, jejichž počet je pro jednotlivé obrázky střídavý, mnohdy si Wenig vystačí s odstíny dvou barev.

Brzy po vydání *Povídek* s Wenigovými ilustracemi vychází v *Lidových novinách* v rubrice Kulturní kronika recenzi pojednání od již zmiňovaného Arne Nováka, v němž se ostrými slovy vyjadřuje k Wenigovým ilustracím.⁶⁰ Hned v úvodu zmiňuje Novák ilustrátora Adolfa Kašpara, který dle něj vytvořil ideální typ české knižní ilustrace, když v roce 1903 obrazově doprovodil *Babičku*⁶¹ Boženy Němcové. Kašpar se zde vnořil do doby, ve které se děj knihy odehrává, a nastínil tak její autentickou atmosféru, přičemž zcela následuje text a charakteristické motivy autorčiny. Právě odklon od tohoto způsobu zobrazení Arne Novák vyčítá Wenigovi. Ten jako by zde popřel snahu Nerudovo o zobrazení 40. let 19. století, volí pro své „*unyle sentimentální*“ a „*dobrodružně humorné*“⁶² výjevy upjatý secesní sloh, ačkoliv ten vždy patřil spíše buržoazii. Wenig nepronikl hlouběji do Nerudova textu, aby pochopil, že se nejedná pouze o humorné žánrové vyprávění, které leží na povrchu povídek. Arne Novák přitom nepopírá Wenigovy kvality, pro dílo hlubšího charakteru by si však přál větší pochopení Nerudova záměru. Svou kritiku zakončuje takto: „*Kdo se spokojí s Nerudou populárním, rozmarným vypravěčem a laskavým vzbuzovatelem starodávné Malé strany, bude Josefu Wenigovi, jenž nepracoval bere vtipu a bez důvěrných lokálních studií, za tento bodrý a líbivý doprovod vděčen. Ale »Povídky malostranské« jsou přece jenom něco více než cyklus starosvětských genrů humoristického zabarvení...*“⁶³

4.1.2. Petr Dillinger (1899–1954)

Druhý ilustrátor *Povídek malostranských*, ceněný grafik Petr Dillinger se narodil 17. září 1899 v Českém Dubu a zemřel 24. dubna 1954 v Praze. Studoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze pod vedením Františka Kysely a poté od roku 1919 na Akademii výtvarných umění, nejprve jako žák malířské školy Maxmiliána Pirnera, následně se vzdělával v grafice u Maxe Švabinského, u něhož v roce 1923 absolvoval.⁶⁴ Jeho další cesty vedly do zahraničí, nejprve do Paříže, kde se vzdělával u Františka Kupky,⁶⁵ a poté do několika italských měst, kde se seznámil s díly starých mistrů.⁶⁶ Petr

⁵⁹ Jedná se o povídky: *Pan Ryšánek a pan Schlegl*, *O měkkém srdci paní Rusky*, *Doktor Kazisvět*, *U tří lilii a Psáno o letošních dušičkách*.

⁶⁰ Arne Novák, Jan Neruda – *Povídky malostranské*, *Lidové noviny* XXIX, 1921, č. 649, 29. 12., s. 7.

⁶¹ Božena Němcová, *Babička*, Praha 1903.

⁶² Novák (pozn. 60), s. 7.

⁶³ *Ibidem*, s. 7.

⁶⁴ kol. autorů, *Almanach Akademie výtvarných umění v Praze, vydaný k stodvacátému pátému výročí založení ústavu, Sborník vydaný péčí Akademie výtvarných umění*, Praha 1926, s. 70.

⁶⁵ V Paříži přednášel jako profesor AVU.

⁶⁶ Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Ostrava 1993, sv. 2, s. 160.

Dillinger se brzy stal vyhledávaným grafikem. Pracoval především v médiu dřevorytu a leptu, jak tomu byl vyučován na Švabinského grafické speciálce. V roce 1924 se stal členem SČUG Hollar, se kterým začíná vystavovat v Čechách i v zahraničí (například na Salonu v Paříži) a přispívá rovněž do časopisu vydávaného spolkem.

Později se stěhuje do Brna, které si rychle zamiloval. Stává se zde profesorem grafického oddělení na Škole uměleckých řemesel a také členem Skupiny výtvarných umělců v Brně. Věnuje se rovněž grafice užité a vytváří řadu knižních obálek, například pro nakladatelství Kvasnička a Hampl, přispívá do řady periodik včetně *Lidových novin* a věnuje se knižní ilustraci. Svými ilustracemi doprovodil Petr Dillinger okolo devadesáti titulů, často klíčových děl české literatury, patřících dnes mezi klasiku. Petr Dillinger uměl tato díla doprovodit s klidnou vyrovnaností a láskou k českému lidu. Podle Josefa Javůrka, autora článku *Tradice české krásné knihy* nejen Dillingerem, ale také řada dalších ilustrátorů doprovází stěžejní díla české literatury tak, „aby odpovídala jejich představě o slavnostním poselství vlastnímu národu v době ohrožení.“⁶⁷ Dillinger se ujímá děl velkých národních spisovatelů a vyzdobí například *Bitvu u Kresčaku a jiné povídky*⁶⁸ Aloise Jiráska, Máchův *Máj*,⁶⁹ několik románů⁷⁰ Karolíny Světlé a jeho vrcholným dílem jsou ilustrace k *Babičce*⁷¹ Boženy Němcové. Ze zahraničních autorů lze pak jmenovat ilustrace k *Důmyslnému rytíři Don Quijotovi de la Mancha*⁷² Miguela de Cervantese y Saavedry či *Utrpení mladého Werthera*⁷³ od J. W. Goetha.

Stylově se Petr Dillinger nikdy zcela nevzdálil tradičnímu realistickému umění, byl obdivovatelem především představitelů francouzského klasicismu Clauda Lorraina a Nicolase Poussina.⁷⁴ Technicky klade důraz na přísně ekonomickou linii a také účinky světla. To se intenzivně projevuje i na ilustracích k *Povídkám*. Dillinger zobrazuje různé druhy osvětlení a každá scéna je tak iluminována s jinou intenzitou, od přímého poledního slunce, přes zšeřelé město či svit měsíce, až po temnou komůrku s jemně světélkující petrolejovou lampou, přičemž vystupují zřetelně kresebné pevné linie. Kromě návratu k realistickému figurativnímu zobrazení (ve smyslu opozita vůči avantgardním směrům) lze v díle Petra Dillingera vypožorovat také sociální aspekt. I ten lze opět nalézt v *Povídkách*. Náměty prostých malostranských obyvatel k tomu přímo vybízejí a Dillinger je znázorňuje se stejným porozuměním a citem k těm nejvíce opovrhovaným, jako činil sám Neruda.

---

⁶⁷ Josef Javůrek, *Tradice české krásné knihy*, in: *Typografie: časopis pro technické a společenské zájmy knihtisků* LXXI, Praha 1968, č. 11–12, s. 358.

⁶⁸ Alois Jirásek, *Bitva u Kresčaku a jiné povídky*, Praha 1925.

⁶⁹ Karel Hynek Mácha, *Máj*, Praha 1940.

⁷⁰ např. Karolína Světlá, *Frantina*, Praha 1952.

⁷¹ Božena Němcová, *Babička*, Praha 1940.

⁷² Miguel de Cervantes y Saavedra, *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*, Praha 1941.

⁷³ Johann Wolfgang Goethe, *Utrpení mladého Werthera*, Praha 1925.

⁷⁴ Kol. autorů, *IN MEMORIAM PETRA DILLINGERA*, Praha 1955

*Povídky malostranské*⁷⁵ s Dillingerovým obrazovým doprovodem byly publikovány v roce 1927 v nakladatelství Františka Borového v Praze. Petr Dillinger vytvořil pro Nerudovu prózu dvanáct barevných a devadesát osm tušových ilustrací. Velmi kladně je hodnoceno Dillingerovo pojetí, ve kterém se dokázal přenést do doby Nerudových povídek, v týdeníku *Přítomnost* v roce 1932. „Zachytil tam všechno starosvětské kouzlo let třicátých a čtyřicátých minulého století, věrně reprodukoval architekturu zachovanou i zmizelou, nesmazal ničeho z podivuhodné směsi realismu s idylou...“⁷⁶ Každá z ilustrací je precizně propracovaná, velmi detailní a rovněž je velká pozornost věnována pozadí, které výrazně dokresluje atmosféru jednotlivých scén. I na něm lze sledovat postupný vývoj Dillingerova stylu. Zatímco v *Povídkách*, tedy v roce 1927, je pozadí ještě detailní, později se stává spíše abstraktním podkladem tvořeným expresivními tahy (často pouze šrafováním). Také pojetí figury se proměňuje – ze zemitých silných lidí se stávají štíhlé, protáhlé figury, jež působí křehkým, subtilním a pohnutým dojmem.⁷⁷ Oba tyto aspekty lze nalézt například v ilustraci *Viktorka v lese* [5] ve vydání již zmíněné *Babičky*⁷⁸ z roku 1940. Právě od 40. let Dillinger tyto postupy začíná uplatňovat a styl i témata působí více rozervaným dojmem. Právě *Babička* je jedním z jeho signifikantních děl, ve kterém předvedl svou schopnost vyjádřit s láskou a citem „rustikální svěžest a pravou prostotu venkova.“⁷⁹

Ilustrace k *Povídkám* tvoří Dillinger drobnými liniemi, s delikátní barevností, pracuje s šrafováním, které je uspořádáno podle jasného řádu do rovnoběžek vedoucích horizontálně, vertikálně nebo diagonálně, vždy však stejným směrem pro celý objekt. Výplní pozadí každého obrázku je řada předmětů či nábytku pro interiéry a velmi autenticky propracovaná architektura pro exteriéry. Ilustrací je poměrně velké množství a jsou natolik narativní, že vytváří příběh téměř samy o sobě. Úsměvným prvkem jsou pak signatury P. D. umístěny nejen tradičně do rohu výjevů, ale například na komínech domů, na dřevěnou plaňku plotu, na dětský bubínek či do rakve nebožtíka.

V případě Petra Dillingera se podařilo nalézt několik originálních ilustrací. Ty jsou umístěny v knihovně Národního muzea. Pro knižní podobu byly v průměru zmenšeny na polovinu své skutečné velikosti (pro černobílé ilustrace je to zmenšení z 20,8 x 24,7 cm na 10 x 12 cm, v případě celostránkových barevných ilustrací 34,5 x 25,7 cm na 15 x 12 cm. Například pro záhlaví k povídce *Hastrman* je zmenšení z 15,5 x 25,5 cm na 5,5 x 9 cm [45]). Na originálních dílech je patrnější lavírování a jemné odstínění světla, avšak linie jsou mnohdy méně kontrastní než v případě ilustrací otištěných.

---

⁷⁵ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1927.

⁷⁶ Ferdinand Peroutka (red.), *Přítomnost: nezávislý týdeník IX*, Praha 1932, č. 30, s. 480a.

⁷⁷ AK [Alena Konečná], heslo: Petr Dillinger, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I*, Praha 1955, s.138.

⁷⁸ Božena Němcová, *Babička*, Praha 1940.

⁷⁹ Toman (pozn. 66), s. 128.

[5]

Petr Dillinger, ilustrace ke knize Babička, Viktorka v lese (1940)

4.1.3. Zdeněk Kratochvíl (1883–1961)

Malíř, kreslíř, ilustrátor, jehož doménou byla po celý život především karikatura, ale také publikační činnost. Zdeněk Kratochvíl se narodil 7. prosince 1883 v Králově Dvoře u Berouna a zemřel 14. října 1961 v Praze. Dětství strávené v „ponuré kráse“ berounského kraje plného sazí a vápenek hrálo v jeho životě důležitou roli, stejně jako pro malíře Jana Preislera, jenž pocházel ze stejné oblasti.⁸⁰ Kratochvíl nejprve studoval krátce na pražské technice a v letech 1903–1906 na Akademii výtvarných umění u profesorů Bohumíra Roubalíka a Vlaha Bukovace. Tehdy tíhnul nejvíce k malbě krajin pomocí malých, rozpitých, barevných ploch. Poté se přesunul na Akademii v Mnichově, kde pobýval až do roku 1909 a byl zde žákem Otty Seitze a Angela Janka. Z Akademie byl později vyloučen pro příliš svobodnou malbu a nedostatečnou úctu k tradicím. Právě zmiňovaný Jan Preisler byl jednou z mála autorit, které Zdeněk Kratochvíl uznával a později se jeho dílem zabýval. Oba spojovalo hloubavé nitro, myšlenky o člověku a světě (ke kterému se stavěli kriticky), motiv smrti, strohý projev a snaha odhalit skrytou pravdu.⁸¹ Pobyt v Mnichově byl pro Kratochvíla klíčový, neboť se zde seznámí s německým karikaturistou Thomasem Theodorem Heinem, který tvořil do politicko-satirického týdeníku s názvem *Simplicissimus*.⁸² To byl počátek Kratochvílovy cesty k satíře a karikatuře.⁸³ Začíná svými kresbami přispívat do satirického časopisu S. K. Neumanna *Šibeničky*, v roce 1917 také do Letáků Eduarda Basse a týdeníku *Kmen*⁸⁴ F. X. Šaldy. Karikatury Zdeňka Kratochvíla, které doprovodily řadu čísel, považoval Šalda za „kritiku života“.⁸⁵ Kratochvíl

⁸⁰ Jaromír Pečírka, Zasloužilý umělec Zdeněk Kratochvíl, in: *Výtvarné umění IV*, Praha 1954, č. 2 s. 83–88.

⁸¹ Ibidem, s. 83–88.

⁸² Satirický týdeník vycházel mezi lety 1896–1944, zaměřoval se na politiku, církev, morálku či státní úředníky.

⁸³ Adolf Hoffmeister, *Sto let české karikatury*, Praha 1955, s. 338

⁸⁴ Týdenní úvahy a poznámky o umění a životě. Přispěvatelé byli Šaldovi přátelé: V. Hofman, V. Nebeský, vyšlo 52 čísel.

⁸⁵ Jaroslav Pečírka (pozn. 80), s. 84.

se zde představil i jako publicista, když vydal například recenze na výstavy skupiny Tvrdošíjní.⁸⁶ Ve stejném roce se rovněž stal členem Hollaru. Spolu se svými přáteli V. H. Brunerem a Josefem Ladou nejen že tvořili pro *Šibeničky*, ale právě oni stáli na počátku české moderní kresby a karikatury jako pokračovatelé Mikoláše Alše.

Svůj styl vždy Kratochvíl pečlivě volil na míru své tvorbě. Domníval se, že například karikatura musí zůstat plošná a jasná, aby byla přístupná širokým vrstvám společnosti a mohla tak sloužit svému záměru nejlépe jako médium množitelné, tedy skrze tisk.⁸⁷ Adolf Hoffmeister právě tuto schopnost vytvořit na pár centimetrech „*obrázek stylově čistý i reprodukčně proveditelný*“ při zachování „*přesné linie, jistě vymezené v neporušené plošnosti papíru*“⁸⁸ na Zdeňku Kratochvílovi vyzdvihoval. Kratochvíl sám svou metodu popisoval slovy: „*Operuji linií, která leží na ploše jako šňůrka od cvikru.*“⁸⁹ Nejen tato slova jsou dokladem Kratochvílovy promyšlené tvorby. Po celý život se pokoušel najít zákonitosti a smysl v uměleckém řádu díla, do něhož se odráží také zákonitosti světa a vesmíru. Svou tvorbu tak vždy podkládal teoriemi ve snaze nalézt ideální propojení pravdy a krásy.⁹⁰

Také v ilustraci knih se Zdeňku Kratochvílovi podařilo dosáhnout uznání. Ilustroval jich okolo šedesáti, přičemž se mezi tituly opět objevují velká jména české literatury. Začínal v roce 1910 cyklem k *Tyrolským elegiím*,⁹¹ přičemž Karel Havlíček Borovský se stal spisovatelem, ke kterému se Kratochvíl rád vracel, především proto, že oba měli blízko k ironii a kritickému úšklebku.⁹² (*Tyrolské elegie* ilustroval pod svým pseudonymem T. R. Chvojka, který využíval rovněž u novinových kreseb.) Dále doprovodil básnickou sbírku Petra Křičky *Šípkový keř*,⁹³ knihu *Píseň o caru Ivanu Vasiljeviči, mladém gardistovi a smělém kupci Kalašnikovu*⁹⁴ M. J. Lermontova, věnoval se také dílu Nerudovu – nejen *Povídám malostranským*, ale ilustroval také jeho *Prosté motivy*.⁹⁵ Vrcholným dílem je pak doprovod k *Božské komedii*⁹⁶ Danta Alighieriho.

V roce 1943 proběhla v Pošově galerii souborná výstava výběru z Kratochvílova díla. Dle Jaroslava Pečírky se jednalo o výstavu, v níž Kratochvíl „*dokázal výběrem ze svého díla, že jeho*

---

⁸⁶ AH [Anděla Horová], heslo Kmen, in: Horová (pozn. 36), s. 354.

⁸⁷ Vladimír Vimr, *Malá galerie českých malířů*, Praha 1980, s. 104.

⁸⁸ Adolf Hoffmeister, *Sto let české karikatury*, Praha 1955, s. 338.

⁸⁹ Vladimír Vimr, Kreslíři a karikaturisté, in: Vladimír Vimr, *Malá galerie českých malířů*, Praha 1980, s. 104.

⁹⁰ Jan Baleka, Motivační teorie Zdeňka Kratochvíla, in: *Umění: Časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky XXVIII*, Praha 1970, s. 507.

⁹¹ Karel Havlíček Borovský, *Tyrolské elegie*, Praha 1910.

⁹² Mirjam Bohatcová a František Krejčí, *Česká kniha v proměnách staletí*, Praha 1990, s. 493.

⁹³ Petr Křička, *Šípkový keř*, Praha 1916.

⁹⁴ Michail Jurjevič Lermontov, *Píseň o caru Ivanu Vasiljeviči, mladém gardistovi a smělém kupci Kalašnikovu*, Praha 1941.

⁹⁵ Jan Neruda, *Prosté motivy*, Praha 1917.

⁹⁶ Ilustrace tvořil v letech 1930–1938, kniha však nebyla publikována.

*kreslířský projev je z nejvýznamnějších, nejzajímavějších projevů české kreslířské tvorby naší doby.*⁹⁷

*Povídky malostranské*⁹⁸ s Kratochvílovými ilustracemi vychází v roce 1929 v nakladatelství Melantrich v edici Melantrichova knižnice.⁹⁹ Pozici redaktora zde tehdy zastával Kratochvílův přítel F. X. Šalda, který jej také přímo oslovil, zda by *Povídky* ilustroval. Zdeněk Kratochvíl na to vzpomínal takto: „V roce 1928 byl pověřen redakcí Melantrichovy knižnice autorů domácích i světových. Ilustroval jsem pro ni několik románů. Na jeho přání Nerudovy Malostranské povídky, Fieldingův *Román nalezenec*, Meyerovu *Svatbu mnichovu* a *Pokušení Pescarovo*.”¹⁰⁰ Kratochvíl tak vytvoří šest celostránkových, černobílých litografií. Ty se nacházejí ve čtyřech povídkách¹⁰¹ a na úvodní straně, kde je jednoduchou tenkou linkou zobrazen Jan Neruda. Výjevy jsou vyvedeny plošně, linie jsou velmi tenké, jasné, pevné, často až ostré, což je nejlépe pozorovatelné ve tvářích figur. Jemné stínování není tvořeno shlukem čar, jako tomu bylo například u Josefa Weniga, ale pouze využitím různých odstínů černé a bílé. Jednotlivé postavy, objekty i pozadí jsou tvořeny texturovanými plochami rozličného charakteru – jemné tečky, tenké čáry s různými rozestupy či vyplnění celé plošky jedním odstínem. Často jednotlivé objekty či postavy odděluje od pozadí právě rozdíl v textuře plochy. I zde se Kratochvíl projevuje jako karikaturista, neboť ilustrace jsou protkány řadou komických až groteskních prvků. Ty lze snad nejvíce pozorovat v ilustraci k povídce *Večerní šplechty*.¹⁰² Postavy tří mužů umísťuje ve velmi uvolněných, téměř nedůstojných pozicích na strmou střechu. Rozdíl v pojetí obsahu výjevu lze dobře pozorovat v porovnání s prvním ilustrátorem Josefem Wenigem, který ilustrace vytvořil o pouhých osm let dříve [6 – 7]. Ležérnost a komičnost Kratochvílova je v intenzivním kontrastu s Wenigovým patetickým výjevem. Ten se schválně vyhýbá momentu, který Kratochvíl akcentuje a využívá tak komičnosti situace: „...a se strašným rachotem se svalil Jákl po střeše do žlabu.”¹⁰³ Wenig Jákla zobrazuje objevujícího se na vrcholku střechy, tedy před onou událostí, Kratochvíl jej zaznamenává přímo v letu, s nohama rozhozenýma do vzduchu, s překvapeným výrazem. Právě výrazy tváří jsou dalším komickým prvkem všech ilustrací. Kratochvíl se nebojí vykreslit obličej s úšklebkem nebo ve vzteku. Tvář dokonce přidává malému úplňku, který s potůchlým úsměvem pozoruje padajícího Jákla. Stejně tak činí velmi stylizované kočky na vršku střechy.

⁹⁷ Jaroslav Pečírka, O kresbách Zdeňka Kratochvíla, in: *Umění: sborník pro českou výtvarnou práci*, Praha 1943, s. 3.

⁹⁸ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1929.

⁹⁹ Edice v letech 1928–34, díla klasiků včetně překladů světové literatury.

¹⁰⁰ Yveta Dörflová: F. X. Šalda ve vzpomínkách Zdeňka Kratochvíla, in: *Literární archiv: sborník Památníku národního písemnictví XXIX*, Praha 1997, č. 1, s. 195.

¹⁰¹ V povídce *Týden v tichém domě* jsou ilustrace dvě, poté po jedné ilustraci v povídkách *Večerní šplechty*, *Jak to přišlo...* a *Figurky*.

¹⁰² Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1929, s. 134.

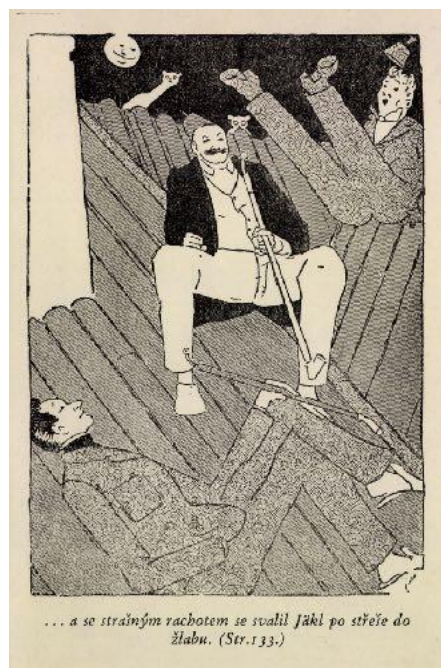
¹⁰³ *Ibidem*, s. 133.

[6]

Josef Wenig, ilustrace k povídce
Večerní šplechty (1921)

[7]

Zdeněk Kratochvíl, ilustrace k
povídce Večerní šplechty (1929)

Všechny výjevy jsou doprovázeny částmi z textu s odkazem na stránku, na které se nacházejí. Kratochvíl jako by komentoval komickou situaci probíhající na obrázku. Celkové vyznění odkazuje k novinové karikatuře, která však Nerudovu společenskou kritiku podtrhuje více, než by dokázal líbivý, něžný doprovod. Zdeněk Kratochvíl tímto přenesl svou praxi novinového karikaturisty a kreslíře vtipů i do ilustrace.

Ilustrace *Povídek malostranských* odpovídají Kratochvílovu stylu 20. let, v roce 1917 vytvořil ilustrace pro Nerudovo *Prosté motivy*, kde se však jeho úsporný způsob jednoduché linky teprve začíná rodit. Oproti *Prostým motivům* jsou tak *Povídky* mnohem více dle jeho snahy o plošnost a nenajdeme v nich ani čáru navíc. Pozdější plastičtější podoba obrazového doprovodu se objevuje, u již zmiňované *Božské komedie*. Kratochvíl se domníval, že dílo Alighieriho nelze doprovodit pouze plošně, je nutná přítomnost absolutní prostorové obsahovosti.¹⁰⁴ Opět zde dokazuje svou schopnost přizpůsobit styl konkrétní knize a jejímu obsahu.

¹⁰⁴ Pečírka (pozn. 97.), s. 3.

4.2. Období 2. světové války a 50. léta 20. století

Na nástup německého fašismu a následnou válku reaguje české umění (do té doby demokratické) různým způsobem. Objevuje se politická karikatura, které se věnovala velká řada ilustrátorů. Vydávalo se však velmi málo, tudíž k vytváření knižních ilustrací nebyl důvod. Smírnější reakcí byl obrat do nitra člověka. To byl případ existenciálně orientované skupiny **Sedm v říjnu** působící v letech 1939–1941. V roce 1942 se pod vlivem stati *Svět, v němž žijeme* Jindřicha Chaloupeckého formuje **Skupina 42**. Ovlivněna je civilismem, konstruktivismem, ale také existencialismem. Její členové se zaměřují na zobrazování moderního velkoměsta nebo hledání poetické krásy v zdánlivě ošklivých továrních periferiích. Také se obrací k člověku a konfliktu jeho vnitřního světa a prožívané skutečnosti. Během války působí také již od 30. let existující **Skupina Ra**, jejíž surrealistická tvorba byla nacisty považovaná za pokleslou a tudíž nelegální. Stejný osud skupinu čekal i po nástupu komunismu v roce 1948. Mimo skupiny pak stojí řada významných solitérů, mezi něž patří i Jan Zrzavý, František Tichý, Karel Svoboda či Jiří Trnka.

Nástup komunistické vlády a nové kulturní politiky v roce 1948 znamenal konec pro řadu uměleckých skupin a omezení tvůrčí svobody. Umělci, kteří chtěli dále bez omezení tvořit a vystavovat, se museli podřídit stylovému diktátu, jenž měl formálně blízko k popisnému realismu 19. století, tentokrát však se silnou politickou angažovaností. Neoficiální umělci tvořili v ústraní, mezi nimi například křesťansky orientovaný Bohuslav Reynek či expresivní Josef Váchal. Omezení tvůrčí svobody se již nedotklo v takové míře osobností, které dosáhli uznání ještě před změnou politického podněbí a zároveň se vůči nastolené kulturní politice výrazně nevymezovali jako například Karel Svoboda, Adolf Hoffmeister či Jiří Trnka.

Přesto však panovala snaha o obrodu krásné knihy a produkce ilustrovaných titulů začala vzrůstat. Navazovalo se na bohatou historii knižní ilustrace před válkou. Inspirací byli Mikoláš Aleš, Vojtěch Preissig, V. H. Brunner či tradiční Adolf Kašpar. Kromě ilustrace se zvyšuje také zájem o typografii.

Povídky malostranské se v tomto období dočkaly pěti zpracování. V období válečného protektorátu je to nejprve v roce 1939 vydání *Povídek* s ilustracemi **Františka Horníka (1889–1955)**, jenž byl během války zapojen do protinacistického odboje. Ilustrace jsou realistické, nestylizované, lidové a zřetelně aktualizované, což je pozorovatelné na oděvech, účesech, ale také výrazech postav [105–107]. V roce 1941 doprovází *Povídky* několika veselými ilustracemi grafik **Josef Vodrážka (1894–1984)**. Oba zmiňovaní ilustrátoři přidávají pod své obrázky doprovodnou část textu, ke kterému se ilustrace vztahuje. Tuto tehdy oblíbenou praxi bylo v případě *Povídek* možné poprvé spatřit u Zdeňka Kratochvíla. Ten měl vliv na dalšího ilustrátora *Povídek* **Josefa Nováka (1902–1987)**, který v roce 1949 vytváří několik karikujících, grafických ilustrací [110–111].

V 50. letech doprovází *Povídky malostranské* pouze dva ilustrátoři. Přestože byly *Povídky* často využívány k podpoření národního uvědomí v těžkých časech, bylo možné je vnímat rovněž zcela apoliticky, jako vzdálenou lyrickou historii, a ilustrovat je v tomto duchu zcela svobodně a bezpečně. Rovněž však byly využívány ideologií, kdy vyobrazení nižší společenské vrstvy v dobrém světle a buržoazie jako nositele špatných vlastností, posloužilo jako vhodná analogie k dělnické třídě a kapitalismu.

Prvním ilustrátorem 50. let je Karel Müller (viz kapitola 4.2.1.), který díky svému způsobu ilustrace a výběru témat unikl politickému diktátu. Druhou realizací jsou *Povídky* z roku 1956 s doprovodem **Václava Sivka (1923–1974)**, žáka výše zmiňovaného Josefa Vodrážky. Ten knihu doprovodil velkým množstvím barevných postav s důrazem na vykreslení charakterů, staré Prahy a její atmosféry.

4.2.1. Karel Müller (1899–1977)

Život malíře, grafika a ilustrátora Karla Müllera jako by byl předurčen ke spojení s životem Nerudovým. Narodil se 12. prosince 1899 v domě číslo 12 v Praze na Újezdě (pouhých osm let po Nerudově smrti) a zemřel 17. května 1977. Müllerův rodný dům stál přímo naproti újezdským kasárnám, které se roku 1834 staly rodným místem Nerudovým. Jako chlapec tak Karel Müller objevoval stejná místa, jaká nedlouho předtím tak barvitě popisoval Neruda. Není tedy divu, že se stará Praha tak hluboce promítala do Müllerovy tvorby, a snad i proto lze jeho zpracování *Povídek malostranských* považovat za nejosobnější, neboť spolu s textem vytváří harmonicky a pravdivě působící dílo. S Nerudou zůstává Müller propojen po celý život, když ilustruje nejen jeho díla, ale také knihy s nerudovskou tematikou od mnohých literárních vědců. V letech 1918–1921 se Karel Müller vzdělával na Akademii výtvarných umění v Praze u profesorů Jaroslava Loukoty, Vlaho Bukovace a Jakuba Obrovského. Poté do roku 1924 navštěvoval speciální školu grafickou, kde byl žákem Maxe Švabinského. Ještě jako jeho žák se spolu s dalšími studenty podílí na vyzdobení Nerudova *Týdne v tichém domě*, ke kterému přispěje jedním dřevorytem. Následně Karel Müller opouští Prahu, stává se středoškolským kantorem a absoluuje pouť po českých i slovenských městech. Vyučuje například v Jindřichově Hradci, Kroměříži, Sušici či Vyškově.

Do Prahy se vrací v roce 1943 a tehdy se začíná ilustraci věnovat již systematicky, ačkoliv do té doby měl za sebou již řadu zajímavých počinů, především v oblasti ilustrace pro děti. Přesto, že začíná mnohem později než jeho kolegové ilustrátoři (Bouda, Dillinger, Fiala a další) během 50. let se stává známým a oblíbeným ilustrátorem. Doba mu v tom byla nakloněna, neboť probíhaly snahy o zpřístupnění kulturního dědictví, a právě Müllerova doména ilustrování klasiků 19. století byla

vhodným nástrojem těchto snah.¹⁰⁵ V zobrazování staré Prahy (především Malé Strany) navíc našel Karel Müller možnost úniku před tlakem popisného realismu 50. let, když se díky svým vzpomínkám mohl vrátit na bezpečné pole historie,¹⁰⁶ ze které tvoří nadčasovou tematiku. Prvním opravdu významným dílem se ale stávají ilustrace k *Povídkám malostranským*, které předznamenávají příští Müllerův směr jako ilustrátora české klasické literatury. Kromě děl Nerudových doprovodil knihy dalších klasiků 19. století v oblasti české poezie i prózy, například *Policejní hodina*¹⁰⁷ Müllerova oblíbence Gézy Včeličky, *Syn předměstí*¹⁰⁸ Jakuba Arbesa, *Babičku*¹⁰⁹ či *V zámku a podzámčí*¹¹⁰ Boženy Němcové či *Filosofskou historii*¹¹¹ Aloise Jiráska. V mnoha z těchto děl není přítomna jen staropražská tematika, ale projevují se zde Müllerova učitelská léta, kdy poznával rovněž český venkov – dokáže zachytit přesvědčivě přírodu i život venkovského lidu. Sociální zájem rostl ve 20. letech také na grafické speciálce, kterou Müller navštěvoval. Kromě děl českých autorů doprovodil řadu děl sovětské literatury, například knihy Puškinovy, v Sovětské svazu se rovněž dočkal vysokého uznání. Byla to ale také díla anglických autorů – *Jana Eyrová*¹¹² od Charlotty Brontëové či *David Copperfield*¹¹³ Charlese Dickense.

Díky skutečnosti, že ve svých ilustracích tematizoval Müller Malou Stranu v její historické podobě a jeho tvorba nebyla výstřední ani kritická, bylo mu umožněno režimem bez větších obtíží dále tvořit a jeho dílo působí dodnes jako věrohodné svědectví tehdejší pražské atmosféry, ve které se Nerudova díla odehrávají. Také proto „*Karel Müller zaujímá svým obsahovým zaměřením i vztahem k literatuře osobité místo v naší knižní a časopisecké ilustraci.*“¹¹⁴ V roce 1977 se Müller dočkal titulů zasloužilý umělec.

Kromě ilustrování byl Karel Müller významným českým grafikem. Věnoval se především litografii. Známé jsou jeho četné grafické listy s náměty staré Prahy a jejího romantický procítěného kouzla či další starosvětské výjevy. S oblibou zobrazoval dostavníky či kočáry s koňmi, často ze stejného bočního zadního pohledu – jako pozorovatel dívající se za odjíždějícím vozem. Tento prvek se rovněž objevuje v *Povídkách*. Grafiku dokázal propojit s ilustrací obdivuhodným způsobem tak, že každá jeho kniha je téměř bibliofilským vydáním.

---

¹⁰⁵ Blanka Stehlíková, Karel Müller, in: *Typographia: časopis pro technické a společenské zájmy knihtiskařů* XCII, Praha 1989, č. 12, s. 467.

¹⁰⁶ Blanka Stehlíková, *Současná ilustrace dětské knihy*, Praha 1979, s. 20.

¹⁰⁷ Géza Včelička, *Policejní hodina*, Praha 1946 a 1953.

¹⁰⁸ Jakub Arbes, *Syn předměstí*, Praha 1950.

¹⁰⁹ Božena Němcová, *Babička*, Praha 1949.

¹¹⁰ Božena Němcová, *V zámku a podzámčí*, Praha 1955.

¹¹¹ Antonín Jirásek, *Filosofská historie*, Praha 1958.

¹¹² Charlotte Brontëová, *Jana Eyrová*, Praha 1968.

¹¹³ Charles Dickens, *David Copperfield*, Praha 1976.

¹¹⁴ František Holešovský, Luboš Hlaváček a Blanka Stehlíková, *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*, Praha 1989, s. 250.

Karel Müller si stejně jako Neruda libuje v zobrazování oněch malostranských „figurek“ dle Jaroslav Langer “*si neodpustí, aby v duchu Nerudovy touhy po volnosti a antibyrokratického postoje nenechal do zaprášené úřadovny vniknout jasné sluneční světlo, které staví do protikladu tmavým postavám pana presidenta a magistrátního rady, jež samy o sobě působí dosti pitoreskním dojmem.*”¹¹⁵ [68] Postavy zobrazoval Müller vždy nesentimentálním způsobem, kriticky, s viditelným zájmem o jedince z nižších společenských tříd, ale vnitřní čistoty. Z jeho obrázků tak vždy prýští vroucnost a atmosféra příběhu.

*Povídky malostranské*¹¹⁶ s Müllerovými ilustracemi vyšly poprvé v roce 1950 ve Státním nakladatelství dětské knihy.¹¹⁷ Jedná se o vydání, ve kterém chybí povídky *Týden v tichém domě*, *U tří lilií* a *Figurky*. Je uvedeno textem *Jan Neruda – Básník a člověk* od Pravoslava Hykeše. Na obálce je akvarelem vyveden Jánský vršek, na předsádce je pak první ilustrace – Jan Neruda hledící na Malou Stranu s dominujícím kostelem svatého Mikuláše. Každá povídka obsahuje vždy nejprve výraznou perokresbu v záhlaví – vyobrazení malostranských míst [56–61], a poté jednu¹¹⁸ celostránkovou barevnou akvarelovou ilustraci, pod níž je umístěn ještě malý výjev charakterizující danou povídku, jako tomu bývalo i u předchozích ilustrátorů. Celkově kniha obsahuje deset perokreseb v záhlaví a dvanáct ilustrací celostránkových barevných. Barvy jsou velmi jemné – obrázky působí jako blednoucí vzpomínky. Müller klade důraz na vykreslení pražské architektury, kterou tak dobře znal. Oproti předchozím ilustrátorům si Karel Müller volí zobrazení nových scén povídek, především výjevy atmosférické, nesentimentální. Müllerův styl je snový, romantický, při práci perem vytváří téměř chaotickým způsobem shluky linií, které tvoří objekty. Jeho postavy jsou stylizované, což je nejlépe patrné ve tvářích, které jsou pouze naznačeny základními rysy. Následovalo několik dalších vydání se stejnými ilustracemi.

V roce 1956 pak vychází *Povídky malostranské*¹¹⁹ s přepracovanými i nově vytvořenými ilustracemi. Na obálku je umístěn nový výjev z malostranských ulic, na úvodní ilustraci je opět Neruda, tentokrát však sedící u svého psacího stolu, na kterém stojí petrolejová lampa, vzadu je opřena jeho hůl. Na nose má své charakteristika brýle, zdá se, že spí. Tentokrát obsahuje vydání již všech třináct povídek, které jsou vyzdobeny podle stejného schématu, jako tomu bylo u vydání z roku 1950. Nejprve perem vyvedeno záhlaví a poté jedna ilustrace pro každou povídku, s výjimkou úvodního *Týdne v tichém domě* – ten je proložen ilustracemi čtyřmi. Povídkám *U tří lilií* a *Figurky* naopak barevné ilustrace chybí. Celkově zde nalezneme třináct záhlaví perem a šestnáct

---

¹¹⁵ Jaroslav Langer, Praha v ilustracích Karla Müllera, in *Zlatý máj: kritická revue umělecké tvorby pro mládež* I, Praha 1957, č. 13, s. 402.

¹¹⁶ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1950.

¹¹⁷ Vzhledem k Müllerovu lyrickému výrazu a citovosti se stírají typické distinkce mezi ilustrační tvorbou pro děti a pro dospělé.

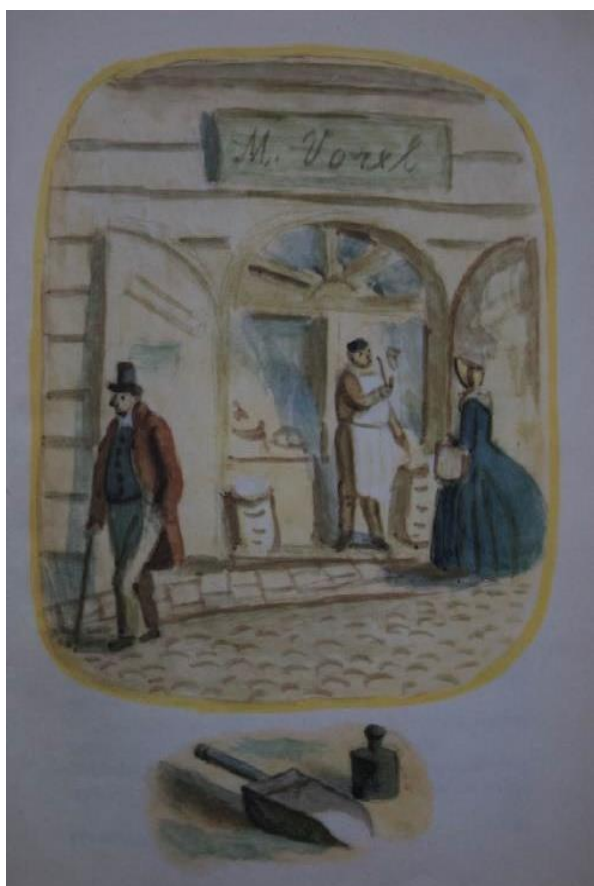
¹¹⁸ V případě povídky *Jak to přišlo...* jsou to ilustrace dvě.

¹¹⁹ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1956.

celostránkových barevných ilustrací. Kromě nově přidaných ilustrací u první povídky lze pozorovat řadu změn, které oproti prvnímu vydání Müller provedl. Dobře to lze pozorovat například na ilustraci k povídce *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku* [8–9]. Nápis nad výlohou se mění a již se nejedná o Vorla, ale Worla,¹²⁰ zboží za výlohou je více prokreslení a získává konkrétnější obrysy, stejně tak letáky vyvěšené na omítce. Dveře krámku Müller vyměnil za zcela nové, opět mnohem konkrétněji vyvedené.

[8]

Karel Müller, ilustrace k povídce Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku (1950)

[9]

Karel Müller, ilustrace k povídce Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku (1956)

Obecně jsou pak u všech povídek tvary obtaženy intenzivní černou linkou, postavy jsou schematickejší, barvy jsou sytější, scéna pozadí je více prokreslená, avšak mizí dokreslovací linie perem, které u předešlých ilustrací podpořily stín (často na oděvech postav), který je zde tvořen již pouze prací s barvou.

¹²⁰ Důvod této lingvistické změny se bohužel nepodařilo dohledat.

U ilustrace k povídce *Psáno o letošních dušičkách* provádí Müller také řadu změn [10–11]. V centru se stále nacházejí postavy slečny Máry a malého děvčátka, ale jsou oblečeny do odlišně barevných oděvů, slečna Máry má natočenou tvář odlišným směrem, mění se také pozadí hřbitova, který je z města, naznačeného velkým domem, přenesen na odlehlejší místo s mohutným stromem v pozadí. Zcela jiná je pak malá oválná ilustrace pod hlavním výjevem, nemění se ale její význam.

[10]

Karel Müller, ilustrace k povídce Psáno o letošních dušičkách (1950)

[11]

Karel Müller, ilustrace k povídce Psáno o letošních dušičkách (1956)

Nově přidané povídky *U tří lilí* a *Figurky* jsou pak doprovázeny pouze záhlavím, která jsou však vysoké kreslířské kvality. Především hřbitovní scéna před hostincem zachycující polibek milenců za bouře [70] vykazuje dokonalý poměr mezi romantismem a realistickým vykreslením, stejně jak jej v samotné povídce zobrazil Neruda.

Řada originálů ilustrací Karla Müllera se nachází ve vlastnictví Památníku národního písemnictví v Praze. Jde především o vyobrazení malostranská, často litografie vztahující se přímo k *Povídkám malostranským*, avšak o ilustrace ke knize se bohužel nejedná.

4.3. 60. – 80. léta 20. století

Uvolnění šedesátých let přineslo řadu originálních realizací také v oblasti knižní ilustrace. Již po druhé světové válce vzrostl zájem o ilustrovanou knihu především naučného charakteru pro děti. V šedesátých letech se však mění způsob zobrazování. Od striktně popisné, realistické ilustrace s obsahem primárně poučujícím se ilustrátoři odpoutávají a vytváří osobitá díla, která rozvíjí dětskou představivost. Přichází generace moderních ilustrátorů, jejichž obrázky jsou na první pohled rozeznatelné, a charakteristický způsob jejich práce činí každého z nich výjimečným. Vznikají díla, která dnes můžeme považovat za klasiku dětské literatury, s natolik signifikantními ilustracemi, že je již nelze od knihy odpoutat. Mezi ně patří knihy s ilustracemi Jiřího Trnky, který vdechl nový život *Broučkům*¹²¹ Jana Karafiáta, Andersenovým *Pohádkám*¹²² a sám je autorem kouzelné poetické *Zahrady*.¹²³ Snové obrazové doprovody vytváří také Petr Sís, pracující s překvapivou precizností v médiu akvarelu. K oproštění od přísné reality patří také vysoká míra stylizace. Tu u svých postav a antropomorfizovaných zvířat využívá kreslíř Adolf Born, autor známých ilustrací *Macha a Šebestová*¹²⁴ či *Pippi dlouhé punčochy*.¹²⁵ Přehlednými konturními ilustracemi především pro dětské čtenáře se vyznačovala Helena Zmatlíková, jejíž ilustrace jsou známy po celém světě. Doprovodila *Děti z Bullerbynu*,¹²⁶ *Putování za švestkovou vůni*,¹²⁷ *Z deníku kocoura Modroočka*,¹²⁸ ale také knihy pro dětský rozvoj jako jsou *Říkadla a písničky*¹²⁹ a především *Moje první čítanka*.¹³⁰ K rozvoji dětské četby se připojila také Daisy Mrázková, autorka jedné z prvních obrázkových knih pro nejmenší čtenáře. Kniha *Můj medvěd Flóra*,¹³¹ plná barevných stránek křehkých obrázků, se svým dojemným příběhem stala brzy populární rovněž za tuzemskými hranicemi. Dalšími významnými ilustrátory tohoto období jsou také Kamil Lhoták, Karel Svolinský, Jiří Šalamoun nebo Miloslav Troup.

---

¹²¹ Jan Karafiát, *Broučci*, Praha 1941.

¹²² Hans Christian Andersen, *Pohádky*, Praha 1967.

¹²³ Jiří Trnka, *Zahrada*, Praha 1962.

¹²⁴ Miloš Macourek, *Macha a Šebestová*, Praha 1982.

¹²⁵ Astrid Lindgrenová, *Pippi dlouhá punčocha*, Praha 1993.

¹²⁶ Astrid Lindgrenová, *Děti z Bullerbynu*, Praha 1986.

¹²⁷ Ludvík Aškenázy, *Putování za švestkovou vůni*, Praha 1992.

¹²⁸ Josef Kolář, *Z deníku kocoura Modroočka*, Praha 1965.

¹²⁹ Helena Zmatlíková, *Říkadla a písničky*, Praha 2015.

¹³⁰ Jiří Žáček, *Moje první čítanka*, Praha 1993.

¹³¹ Daisy Mrázková, *Můj medvěd Flóra*, Praha 1973.

Také *Povídky malostranské* se v tomto období dočkaly řady osobitých, zcela bezprecedentně uchopených provedení. V roce 1965 vychází *Povídky* s nově provedenými ilustracemi K. Müllera (viz kapitola 4.2.1.). V roce 1971 publikuje nakladatelství Melantrich *Povídky malostranské* s ilustracemi **Jiřího Šlitra (1924–1969)**. Ten je vytvořil během roku 1969 a v témže roce v prosinci umírá. Příběhy doprovází černobílými naivními obrázky s vysokou mírou stylizace. Každou povídku uvádí portrétním medailonkem, přičemž tváře těchto postav jsou detailně propracované tak, aby zachycovaly požadovaný charakter a citové rozpoložení [117]. Celostránkové výjevy zasazené do prostředí staré Prahy působí pro změť čar chaotickým dojmem, jsou provedeny velmi plošně, téměř s absencí perspektivy. Jednotlivé objekty se prolínají mezi sebou a jsou zapuštěny do pozadí tak, aby se pocit dezorientace znásobil. Míra stylizace je často velmi vysoká, Šlitr se obrací k abstrahování až na zcela základní tvary. Vše však vede k pocitu rozostřené vzpomínky, kterou nejsme schopni zcela uchopit, a zůstává jen atmosféra jejího působení.

Zcela jiný způsob pro stejný výsledek zvolil malíř **Radomír Kolář (1924–1993)** ve vydání *Povídek* z roku 1975. Jeho celostránkové ilustrace, do kterých vnesl kvality odkazující k malbě, jež byla jeho hlavní doménou, zachycují atmosférické momenty impresionistickým způsobem. Plochy intenzivních barev jsou kladeny vedle sebe a vytvářejí jemně rozpítný obraz tvořený v popředí rukopisem splývavým, dál do hloubky obrazu více děleným v malých barevných skvrnách. Výjevy však zůstávají přehledné, jednotlivé postavy, objekty i architektura jsou zřetelně odlišeny od pozadí – Kolář využívá černých a bílých oddělovacích linií. Jeho postavy působí nepřítomným dojmem, jako by pouze doplňovaly zobrazenou scénérii.

Posledním předrevolučním ilustrátorem *Povídek* se stal v roce 1984 Cyril Bouda (viz kapitola 4.3.1.).

4.3.1. Cyril Bouda (1901–1984)

Jeden z nejnámějších ilustrátorů 20. století Cyril Bouda se narodil 14. listopadu 1901 v Kladně a zemřel 29. srpna 1984 v Praze, tedy v roce vydání *Povídek malostranských* s jeho ilustracemi.

Cyrl Bouda prožil šťastné dětství v kulturně založené rodině. Malířství se věnovali jeho otec, bratr Jaroslav a dokonce také matka pocházející ze slavného uměleckého rodu Suchardů.¹³² Za kmotra mu byl malíř Mikoláš Aleš, který se mu stal rovněž vzorem a jehož tvorbě měl vždy sám stylově blízko.¹³³ Bouda nejprve navštěvoval Uměleckoprůmyslovou školu, kde mu byl učitelem František Kysela, od kterého se naučil kresbu a kompozici. Poté se stal na Akademii výtvarných umění žákem

¹³² Adolf Branald, *Kouzelné zrcadlo: vyprávění o Cyrilu Boudovi*, Praha 1961, s. 9-10

¹³³ Vladimír Řeřucha, *Národní umělec Cyril Bouda: výběr z grafického díla* (kat. výst.), Východočeská galerie, Pardubice 1978, s. 7.

grafické speciálky Maxe Švabinského. V letech 1929–1936 na Akademii působí jako asistent T. F. Šimona. Již na škole prokazoval dokonalou znalost technik, perfektní kreslířskou jistotu spolu s citem pro detail a vypravěčským talentem,¹³⁴ které brzy ustálil a vytvořil si svůj nezaměnitelný, charakteristický styl, jímž doprovází množství knih, kterým zasvětil největší část své tvorby. „Česká kniha mu vděčí za mnohé dílo, jež znamenalo nejen v naší, ale i světové produkci cenný přínos do tohoto oboru umění.“¹³⁵ Také Bouda patřil do generace umělců, kteří stáli u snahy o obrodu české knihy. Od roku 1932 se začíná také věnovat pedagogické činnosti. Nejprve na Českém vysokém učení technickém a mezi lety 1946–1972 jako profesor pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, kde vyučoval malbu.

Technicky se Cyril Bouda věnuje nejprve dřevorytu a leptu. Mezi tyto práce patří například ilustrace k Baudelairovu *Mladému čaroději*,¹³⁶ *Tyrolské elegie*¹³⁷ nebo Máchův *Máj*.¹³⁸ Od roku 1933 u něj převládá mědiryt. Tím doprovází například *Vlastní životopis Benvenuto Celliniho*,¹³⁹ za nějž získá čestné uznání v New Yorku v roce 1936. Později se přesouvá také k litografii, tu nalezneme například v *Chodských pohádkách*,¹⁴⁰ konkrétně litografii barevnou.¹⁴¹ Vrcholnými díly jsou pak oblíbené Andersenovy *Pohádky a povídky*¹⁴² a *Gulliverovy cesty*¹⁴³ Jonathana Swifta.

Stejně jako pro výše zmiňovaného Zdeňka Kratochvíla také pro Cyrila Boudu byl důležitý výběr autorů, jejichž díla ilustroval. Vybíral si především takové, pro jejichž díla byla jeho ironizující, ale poetická ilustrace vhodná. Byl však schopen ji přizpůsobit charakteru díla – když doprovázel zmiňované Andersenovy *Pohádky* vykreslil je křehce a poeticky, čímž se jeho běžně grotesknímu stylu vymykají. Onu grotesknost lze nalézt například v ilustracích k *Baronu Prášilovi*,¹⁴⁴ které jsou rozverně, hravě a barevně. Boudův humorný přístup ještě zintenzivní v poslední etapě jeho života, kdy ilustruje například Erbenovy *Pohádky*¹⁴⁵ či *České pověsti*¹⁴⁶ Adolfa Weniga. Humorem jako by se snažil překrýt životní strasti. „Kdybych tak mohl lidskou mysl obrátit ke směšnostem života a humorem jej učinit přijatelnějším, byl bych spokojen.“¹⁴⁷ V roce 1981 při oslavě Boudových

---

¹³⁴ Vladimír Vimr, *Malá galerie českých malířů*, Praha 1980, s. 151.

¹³⁵ Jan Loriš, *Cyril Bouda*, Praha 1949, cit. s. 117.

¹³⁶ Charles Baudelaire, *Mladý čaroděj: příběh z palimpsestu nalezeného v Pompejích*, Praha 1921.

¹³⁷ Karel Havlíček Borovský, *Tyrolské elegie – v rozmluvách s měsíčkem*, Hranice 1931.

¹³⁸ Karel Hynek Mácha, *Máj*, Praha 1923.

¹³⁹ Benvenuto Cellini, *Vlastní životopis*, Praha 1936.

¹⁴⁰ K.J.Erben, J.Š.Baar, J.F. Hruška, *Chodské pohádky*, Praha 1940.

¹⁴¹ Mirjam Bohatcová a František Krejčí, Cyril Bouda a Karel Svoboda, *Velmistři grafických technik*, in: *Česká kniha v proměnách staletí*, Praha 1990, s. 497.

¹⁴² Hans Christian Andersen, *Pohádky a povídky*, Praha 1953.

¹⁴³ Jonathan Swift, *Gulliverovy cesty*, Praha 1951.

¹⁴⁴ Gottfried August Bürger, *Baron Prášil*, Praha 1965.

¹⁴⁵ Karel Jaromír Erben, *Pohádky*, Praha 1976.

¹⁴⁶ Adolf Wenig, *České pověsti*, Praha 1975.

¹⁴⁷ František Holešovský, Luboš Hlaváček a Blanka Stehlíková, *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*, Praha 1989, cit. s. 40.

osmdesátých narozenin čítal seznam knih s jeho ilustracemi okolo sedmi set titulů.

Tvorba Cyrila Boudy neměla pouze jednoznačnou povahu humornou. Spisovatel Adolf Branald ji popsal takto:

„Jeho chléb měl odjakživa dvě chuti. Ta první je ostřejší, díky špetce Brueghelova pepře. Chuť poměrně dosti vzácná a složitá, s příměsí cizokrajného šafránu i domácího dymiánu. Tak nezvykle barvitá, ba groteskní chuť ulpívá epicky dlouho na patře. Díky za to! Můžeme klidněji zjišťovat, kam chodil do učení. Pro epiku k Shakespearovi. Pro ironii k Daumierovi. Pro zalidněnost k Balzacovi. Barevnou rozevlátost obdivoval u Francouze Delacroix a smělost u Čecha Purkyně. ... Ta druhá chuť je lyricky jemná, až jenom místy melodram, dech, vanoucí z ciselérských zátiší, jenom cudná vůně křehkých žen, mávajících na rozloučenou. Patnáct gramů Turgeněv, špetka Máchy, dvě unce Corota. Ta druhá chuť patří básníkům, i takovým, kteří vkusně vyprávějí prózou – jenom ne nic sentimentálního nebo příliš drastického. Rád tedy doprovází básníky – což se zdá být v rozporu s tou první, výstřední až chutí. A tak je v malíři neustálý blažený svár.“¹⁴⁸

Branald zde rovněž jmenuje některé osobnosti, které měly vliv na Boudovu tvorbu. Ten nikdy nebyl přívržencem moderních uměleckých směrů, rád zůstával u realistické, konkrétní vizuality. Blízko měl k umění renesančnímu, ale také obdivoval tvorbu Kamila Lhotáka, Karla Müllera či Františka Tichého.¹⁴⁹

Cyrl Bouda nebyl pouze ilustrátorem a grafikem, je také autorem poštovních známek, návrhů na okna katedrály sv. Víta, podílel se také na několika divadelních výpravách a je tvůrcem známého gobelínu *Praha*, za nějž mu Klement Gottwald udělil Státní cenu.¹⁵⁰

*Povídky malostranské*¹⁵¹ s ilustracemi Cyrila Boudy vycházejí v Nakladatelství Československý spisovatel v roce 1984 jako jedno z jeho posledních děl, v témže roce Bouda umírá. Kniha vychází ve formátu A5, na obálce je vyveden pohled na Švehlovu pivnici ve žlutočervené barevnosti. Zbytek knihy je doprovoben čtyřiceti čtyřmi černobílými litografickými výjevy, které Bouda často organicky zapouští přímo do textu nebo pracuje s jejím umístěním. V povídce *Figurky* například ilustraci bojujících mladíků [76] umístí do spodní poloviny celé dvoustrany, čímž výjevu dodává dynamiku a dojem pohybu – jako by muž couval před mečem druhého bojovníka, který jej ohrožuje z protější stránky. Téměř všechny výjevy jsou figurální, přičemž často pozadí chybí a postavy „visí“ v prázdném prostoru, což do nich vnáší melancholický nádech. Všechny ilustrace

¹⁴⁸ Branald (pozn. 132), s. 18–19.

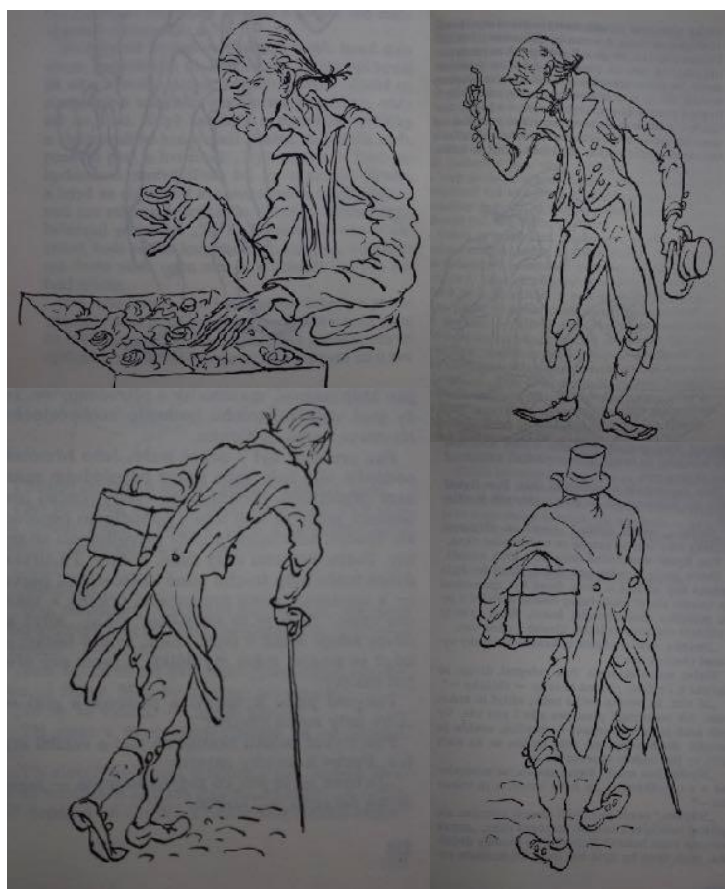
¹⁴⁹ Cyril Bouda a Ondřej Neff, *Palavra, aneb cesta Cyrila Boudy za krásnou knihou*, Praha 1981, s. 8.

¹⁵⁰ Branald (pozn. 132), s. 125.

¹⁵¹ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1984.

jsou vyvedeny tenkými, jasnými liniemi. Pro výjevy povídek volí Cyril Bouda svou lyrickou polohu, soustředí se na vystižení charakteru postav jejichž tváře jsou velmi propracované. Nevyhýbá se ani zobrazení více naturalistickému, téměř až nelichotivému, ale o to více pravdivému, když zobrazuje vrásčité tváře žebráka Vojtíška, baby Milionové [79] či paní Bavorové [71]. Jsou to především věrně vystižené emoce v tvářích, co obrázkům dodává živost a požadovanou atmosféru. Kreslířský um Boudův se zde projevuje schopností redukce na esenciální tvary. To lze pozorovat na prostém profilu dívky z povídky *U tří lilii*, kde není „nic navíc“ [78]. Cyril Bouda si scény k ilustrování volí podle svého citu a jejich množství je pro každou z povídek různorodé. Zajímavý, téměř narativní způsob si vybírá pro povídku *Hastrman*, které věnuje pět ilustrací, z nichž čtyři zobrazují pana hastrmana Rybáře a sledují jeho běžné počínání, což by se mohlo zdát téměř nadbytečné. Když však ilustrace postavíme vedle sebe, vykreslí se charakter starého pána, který bezradně chodí sem a tam se svou truhlou drahokamů, aby největší hodnotu našel sám v sobě [12–15].

[12 – 15]

*Cyril Bouda, ilustrace k povídce Hastrman (1984),
s. 222, 223, 227, 231*

4.4. Období po roce 1989

Po revolučním roce 1989 se postupně začínají uvolňovat také možnosti výtvarného znázorňování. Přesto tato nastalá tvůrčí svoboda nepředstavovala pro knižní ilustraci lepší časy. Realizací je pomálu a postupně se nakladatelství navrací ke knize bez ilustrací, případně často volí (především pro dětskou knihu) zahraniční „kýčovitě doprovody.“¹⁵² Přesto je možné zmínit několik jmen knižních ilustrátorů, často se však jedná o knihy autorské, kdy je samotná publikace *gesamtkunstwerkem* jednoho výtvarníka. Takovými autory je například Petr Sís, z mladší generace pak Petr Čech, Petr Nikl nebo František Skála.¹⁵³ Mnohdy nakladatelství přistupují k reedicím knih se staršími ilustracemi. Stejně tak je tomu u prvního porevolučního vydání *Povídek malostranských*¹⁵⁴ z roku 1993, jež obsahuje doprovod Josefa Weniga – prvního ilustrátora *Povídek* (viz kapitola 4.1.1.). Vydání vychází v Retro edici a jeho vzhled je velmi vzdálen vydání prvnímu [134–135]. Ilustrace jsou oproti těm původním černobílé.

V roce 2004 je publikováno vydání s téměř monochromatickými ilustracemi Kateřiny Bittmanové (viz kapitola 4.4.1.). Další dvě vydání jsou z roku 2009. Pro nakladatelství Fragment s doprovodem Petra Urbana (viz kapitola 4.4.2.) a pro Albatros s ilustracemi hudebníka **Jaromíra Františka Fumase Palmeho (nar. 1963)**, který svými kresbami doprovodil několik knih a také booklety alb především své hudební skupiny Původní Bureš.¹⁵⁵ *Povídky malostranské*¹⁵⁶ doprovodil třiceti sedmi dětsky stylizovanými, vlídnými, líbivými obrázky střídme barevnosti [129–131]. Poslední ilustrované vydání *Povídek malostranských*¹⁵⁷ se objevuje v roce 2010 a to s několika černobílými ilustracemi **Petry Kadrnožkové**.

Ve snaze přiblížit charakteristickou českou literaturu zahraničním čtenářům, objevují se po roce 2000 *Povídky* také jako učební pomůcka. V roce 2003 vycházejí *Povídky malostranské*¹⁵⁸ u nakladatelství ASA v edici Czech step by step. Jedná se o převyprávěné povídky pro studenty českého jazyka. Vydání obsahuje pouze pět povídek s doprovodem osmi černobílých grafik od akademické malířky **Ivy Fialové (nar. 1958)**, které zachycují nejznámější scény povídek. Dodrženy jsou dobové reálie i atmosféra, která je v případě Ivy Fialové temnější – výrazovými prostředky, které odkazují k její expresivní volné grafice, i tmavými plochami [123–125]. Zajímavostí je pak také anglické vydání *Povídek*¹⁵⁹ z roku 2008 ilustrované grafikem **Karlem Hruškou (1930–2015)**. Ten se

¹⁵² Marie Černá, *Dějiny výtvarného umění*, Praha 2002, cit. s. 195.

¹⁵³ Martina Burýšková, *VÝTVARNÍ UMĚLCI – AUTOŘI KNÍŽEK PRO DĚTI PO ROCE 1989 AŽ DO SOUČASNOSTI* (diplomní práce), Katedra bohemistiky Filozofické fakulty UPOL, Olomouc 2011, s. 6.

¹⁵⁴ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1993.

¹⁵⁵ Jaromír Fumas Palme, Původní Bureš, psychadelicpunkfolkrock band, *Původní Bureš*, <http://puvodnibures.wz.cz/>, vyhledáno 22. 3. 2023.

¹⁵⁶ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2009.

¹⁵⁷ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Brno 2010.

¹⁵⁸ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2003.

¹⁵⁹ Jan Neruda, *Prague Tales from the Little Quarter*, Praha 2008.

vzdělával u Františka Muziky a Františka Trösterera a jako Čech mohl i do vydání pro zahraniční čtenáře vnést národní charakter a pražskou atmosféru.

Po roce 2010 si již nakladatelství vystačí s typografickou úpravou a graficky řešenou obálkou, často pomocí digitálních technologií – jednoduché ilustrace vytvořené skrze počítač či fotografie. Zajímavým počinem je však vydání z roku 2012 nakladatelství Host v edici Česká knihovna. To je sice bez ilustrací, ale na obálku byl použit obraz Luděka Marolda *Odpočinek* z roku 1891 [16], zachycující ležícího čtenáře, ve snaze vyjádřit náladu 19. století ještě před tím, než ji vykreslí Neruda. V knize se nenachází pouze cyklus *Malostranských povídek*, ale předchází jim Nerudova první próza *Arabesky*.¹⁶⁰ Dle názoru Arne Nováka a rovněž podle Marie Mravcové – autorky závěrečného literárněhistorického komentáře, je tak zachycen vývoj Nerudova prozaika v jednom vydání.

[16]

Luděk Marold, *Odpočinek*, 1891

---

¹⁶⁰ Jan Neruda, *Arabesky/Povídky malostranské*, Brno 2012.

4.4.1. Kateřina Bittmanová (nar. 1966)

Malířka, ilustrátorka, řezbářka, ale také tanečnice Kateřina Bittmanová se narodila v roce 1966 v Praze. Již v dětství se orientovala na různé oblasti umění, dnes se sama považuje za renesančního člověka.¹⁶¹ Absolvovala Konzervatoř v Praze v oboru balet, který se na několik let stal součástí jejího života jakožto členky baletu Národního divadla. Během studia baletu navštěvovala malířský ateliér Vratislava Plačka a svou první výstavu uspořádala právě na konzervatoři. Později vystavuje také během studia Karlovy univerzity v prostorách Karolina. Studium opouští a v roce 1989 se stěhuje do Porýní, kde studuje malířství a scénografii. Hned na počátku své malířské cesty se Kateřina Bittmanová ztotožňuje s olejomalbou, nejprve tvoří obrazy realistické, později přechází skrze snový surrealismus až ke kubistickému pojetí prostoru a prochází si také barevně temnějším obdobím. Její novější tvorba je intenzivně barevná a radostná. Kateřina Bittmanová se rovněž věnuje kresbě, která pro ni představuje možnost nejrychlejšího zachycení stavu duše člověka, ale zároveň svébytné médium.¹⁶² Oblíbenou tematikou pro kresbu jsou pro ni především mezilidské vztahy v lidských příbězích, ale vřelý vztah má také k přírodě. Další oblastí její umělecké činnosti je řezba dřevěných soch. Řezbářství se učila u Antonína Suchánka, mistra Uměleckých řemesel. I zde promítá zájem o člověka, neboť její řezby jsou výhradně figurální, s expresivními výrazy ve tvářích a ostře řezanými rysy. Tematicky se pak orientuje na výjevy biblické či filozofické.¹⁶³

Ilustrační činnost zahájila až po roce 2000 knihami a učebnicemi pro děti. Pro její tvorbu byl významný právě Neruda, se kterým se setkala v roce 2002, kdy doprovodila jeho *Různé lidi*.¹⁶⁴ O dva roky později to byly *Povídky malostranské*,¹⁶⁵ které v její ilustrační kariéře sehrály důležitou roli. Díky nim se její ilustrace spojily s významnou českou národní prózou a také měly vliv na další období její malířské tvorby, kdy barevnost svých obrazů zredukovala na tóny hnědých barev stejně jako tomu je u jejích ilustrací *Povídek*. Poslední výstava Kateřiny Bittmanové proběhla v Bratislavě v souvislosti s vydáním knihy *Píseň*¹⁶⁶ Daniela Rause, kterou v roce 2018 ilustrovala pro nakladatelství Porta libri.

Povídky malostranské s ilustracemi Kateřiny Bittmanové vyšly u nakladatelství ARSCI, které Bittmanovou k ilustrování oslovilo.¹⁶⁷ Vydání je kromě třinácti obvyklých povídek doplněno o krátký příběh *Pan Zeiler*, který svým charakterem do souboru krátkých próz zapadá. Následuje doslov znalce Nerudova díla Aleše Hamana, který poukazuje na proměny vnímání Nerudových *Povídek* v průběhu času. Kateřina Bittmanová vytvořila pro *Povídky* třicet čtyři celostránkových ilustrací, pro které

---

¹⁶¹ Rozhovor s Kateřinou Bittmanovou, vedený protřednictvím e-mailu v dubnu 2023.

¹⁶² Kateřina Bittmanová, *Ilustrace*, katebitt.cz, vyhledáno 24. 3. 2023.

¹⁶³ *Ibidem*.

¹⁶⁴ Jan Neruda, *Různí lidé*, Praha 2002.

¹⁶⁵ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2004.

¹⁶⁶ Daniel Raus, *Píseň*, Bratislava 2018.

¹⁶⁷ Rozhovor s Kateřinou Bittmanovou, viz přílohy.

zvolila omezenou škálu barev – pohybuje se v odstínech hnědé a tmavě cihlové barvy, linie zvýrazňuje zřetelnou černou linkou. Stejná je také práce s bílou, kterou nezpracovává do podkladové barvy, ale nechává ji v jasně definovaných linkách ležet na povrchu. Takto zvolená barevnost pro ni byla záležitostí pocitu, které v ní *Povídky* a malostranská atmosféra vyvolávají.¹⁶⁸ To bylo také jádrem jejího přístupu k ilustrování – snaha ponořit se do příběhů a vystihnout jejich podstatu. Považovala to za klíčové, obzvláště protože se jedná o knihu, ke které přistupuje s velkou úctou. Její ilustrace působí uvolněným, téměř snovým dojmem, což podtrhuje například prvek rozevlátých, zvlněných oděvů zachycených v pohybu. Idylicky, ale poněkud tajemně působí také malostranská zákoutí. Malířský rukopis je tvořen z velké části pevnými liniemi, ale objevují se zde také rozvolněné plochy tvořené barevnými skvrnami vyvolávající pocit prchavého okamžiku. Výběr scén se rovněž odvíjel od osobního pocitu Bittmanové, k obměnám docházelo minimálně, neboť o vzhledu vybraných námětů měla zcela jasnou představu. Nakladatelství ARSCI si práce Bittmanové cení, zejména proto, že její ilustrace „*nezůstávají v zajetí klasického stylu, přesto věrně dodržují místní a časové realie.*“¹⁶⁹

4.4.2. Petr Urban (nar. 1960)

Populární, ale také kontroverzní český kreslíř, karikaturista a ilustrátor Petr Urban se narodil 8. srpna 1960 v Jablonci nad Nisou. Bydlí s manželkou Inkou ve Smržovce v Jizerských horách, kde jeho rodina žije již po celé generace. Přestože se nejprve vyučil nástrojářem, od roku 1991 se věnuje kreslení na profesionální úrovni. Petr Urban je rovněž známý sportovec. Je mnohonásobným mistrem republiky v jízdě na saních, zúčastnil se také zimních olympijských her v Calgary v roce 1988 a v Albertville v roce 1992. V roce 1988 let stvořil postavičku Rudy Pivrnce, jakýsi prototyp české národy, který se brzy stal naším národem velmi oblíbeným a obdivovaným. Skrze něj oslovuje Petr Urban široké spektrum českých čtenářů, neboť „*postavička Rudy Pivrnce...zobobňuje s humorem a mírou nadsázky lidské vlastnosti a především slabosti.*“¹⁷⁰ Urbanovy kreslené vtipy nejen s tematikou Rudy Pivrnce se objevily již v řadě novin (*Mladá fronta*, *Blesk*, deník *Sport*), časopisů a také ve více než čtyřiceti autorských knihách. Kromě toho se také věnoval publicistické činnosti – literární sloupky pro *Lidové noviny*, fejetony.

*Povídky malostranské*¹⁷¹ s Urbanovými ilustracemi byly publikovány v roce 2009. Ačkoliv se Urbanův osobitý styl může zdát nedostatečně důstojný, šlo mu o to stejné, o co se snažil také Neruda – zobrazit českého člověka s jeho pravými vlastnostmi. Toto si pravděpodobně uvědomovalo již dříve

---

¹⁶⁸ Ibidem.

¹⁶⁹ *Povídky malostranské* (2. vydání), *Arsoci*, <http://www.arsoci.cz/kniha-povidky-malostranske-2-vydani-14>, vyhledáno 13. 4. 2023.

¹⁷⁰ Petr Urban, *Kdo je Petr Urban, Ruda Pivrnec*, <http://www.rudapivrnec.cz/cz/petr-urban.html>, vyhledáno 15. 4. 2023.

¹⁷¹ Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2009.

nakladatelství XYZ, když v rámci edice Nesmrtelní¹⁷² Petra Urbana oslovili s nabídkou na Haškova Švejka,¹⁷³ který jako by byl předobrazem pro Rudu Pivrnce – prostý český člověk, který nic nepředstírá. V případě *Povídek* jej oslovilo nakladatelství Fragment, které zaujaly právě ilustrace ke Švejkovi. Petr Urban se domnívá, že „*ten, kdo si ho vybere ke spolupráci, má v první řadě rád jeho kreslený humor, ale i kresbu.*“¹⁷⁴

Petr Urban si ve svých ilustracích udržuje pořád stejný styl jako u svých kreslených vtipů. „*Kreslím, jak kreslím, i když v minulosti jsem dokázal uveřejňovat vtipy pod čtyřmi jinými jmény a tvořeném jiným stylem, nikdo to nepoznal. Dokonce na redakční radě týdeníku Dikobraz konstatovali, že mám velkou konkurenci. Bylo těžké se neprozradit. Samozřejmě ilustrování národního pokladu je velmi zodpovědné.*“¹⁷⁵

Před samotným ilustrováním bylo pro Urbana důležité nastudování Prahy, aby ji dokázal věrně zobrazit. V tom mu nejvíce pomohly fotografie malebné pražské architektury od Karla Plicky. Kromě toho se snažil proniknout do času, ve kterém se povídky odehrávají, aby přesně zachytil dobové oděvy, vybavení domácnosti, atmosféru. Petr Urban se rovněž pokusil vykreslit postavy neidylickým, naturalistickým způsobem, stejně jako je slovy popisoval Neruda.¹⁷⁶ Důležitou roli pro něj hrálo také světlo, respektive tajemné přitímní malostranských míst. Tím se inspiroval, když před lety viděl filmové zpracování *Povídek malostranských*.¹⁷⁷ Při výběru scén se Petr Urban obracel ke klíčovým momentům příběhů povídek a soustředil se na veškeré detaily vyobrazení. Každý obrázek mu zabral okolo osmi hodin práce, přičemž si Urban zakládá na tom, aby vždy hned první pokus byl to pravé. Proto nebylo třeba přípravných skic ani překreslování a upravování výjevů.¹⁷⁸

Pro jednotlivé povídky volí Petr Urban podobné schéma umístění ilustrací. Nejprve malé portrétní vyobrazení po pravé straně názvu povídky zachycující povětšinou protagonistu povídky. Poté celostránková ilustrace, na které jsou k výjevu přidány komiksové bubliny. Postavy tak přímo pronášejí části Nerudova textu. Třetím typem jsou menší ilustrace často zapuštěné přímo do textu. Spolu s výjevem na obálce vytvořil Urban celkem padesát barevných obrázků, z toho třináct celostránkových. Způsobem zobrazení se Urban nevzdaluje svému obvyklému karikaturnímu stylu, ale tentokrát jsou výjevy umírněnější, odpovídající charakteru knihy. Svou podstatou je spojení Nerudy a Urbana poměrně vhodné. Jan Neruda se snažil originální postavičky staré Prahy zachytit co nejuvěrněji a s úctou, zároveň ve snaze podtrhnout charakter českých občanů. O to samé se ve své tvorbě pokouší Petr Urban, který s humorem vykresluje český národ v naší současnosti.

¹⁷² Edice obsahuje díla klasické světové literatury v kombinaci s netradičními ilustracemi.

¹⁷³ Jaroslav Hašek, *Osudy dobrého vojáka Švejka*, Praha 2008.

¹⁷⁴ Rozhovor s Petrem Urbanem, vedený prostřednictvím e-mailu v dubnu 2023.

¹⁷⁵ *Ibidem*.

¹⁷⁶ Heda Bartíková, Petr Urban, *Pivrnecova bichle*, Smržovka 2010.

¹⁷⁷ Seriál České televize z roku 1984, rozhovor s Petrem Urbanem (pozn. 173).

¹⁷⁸ *Ibidem*.

Závěr

Princip této práce spočívá v indukci obecných poznatků na základě rozličných zpracování knihy povídek Jana Nerudy, přičemž je důraz kladem na obsažení co největšího množství konkrétních provedení ilustrací k *Povídkám malostranským*. Primárním zdrojem tudíž není předchozí akademický diskurs. Naopak se jedná o primárně kompilační práci, jež na příkladu konkrétního díla literatury a rozličných iterací ilustrací k němu abstrahuje některé obecné tendence českého ilustrátorského prostředí. *Povídky malostranské* jsou natolik nedotknutelnou českou klasikou, že se žádný z ilustrátorů neodvážil příliš vybočit z tradičního, poměrně konzervativního pojetí ilustrace a všichni umělci přistupují k práci se vši důstojností a pokorou, spíše než s touhou inovovat a posouvat hranice české ilustrace u knihy, jež má v českém prostředí tak úctyhodnou a nedotknutelnou pozici. Všechna vydání tak zůstávají převážně figurální, zobrazují pražskou architekturu Malé Strany i konkrétní postavy. Většinou jsou voleny ikonograficky shodné výjevy, konkrétní pasáže z jednotlivých povídek, které k výtvarnému ztvárnění nejvíce vybízí. Řada z ilustrátorů byla však i přes tradiční pojetí velmi originální a invenční, ať už co se zvolené techniky týče či ve vztahu ilustrace k textu. Dalo by se však říct, že naprostá většina z nich usiluje primárně o zachycení atmosféry spíše než o naraci či popisnost.

Jak již bylo avizováno v úvodu, práce si neklade za cíl rozebrat téma v celé jeho šíři, ale spíše jej jako takové otevírá a nechává prostor pro další obsáhlé bádání. Kroky dalšího bádání by směřovaly k vytvoření kompletního katalogu vzniklých ilustrací či hlubší ponoření se do kontextu života a díla co největšího množství ilustrátorů, a tudíž i možnost systematické komparace jednotlivých autorů a jejich děl v jejich celistvosti. Pro potřeby práce byl vybrán omezený vzorek umělců, i přesto však na něm lze pozorovat pozvolnou proměnu některých estetických aspektů ilustrace. Tento vývoj demonstrováný na ilustracích *Povídek malostranských* lze zobecnit a získat tak implicitně představu o evoluci či spíše zkonstatělosti diskurzu a estetických preferencí u české literární klasiky napříč historickými obdobími od prvního vydání *Povídek*.

Hlavním přínosem práce je systematický výčet ilustrátorů *Povídek malostranských*, jejich uměleckohistorická kontextualizace, zhodnocení jejich ilustrací a zejména rozsáhlá organizovaná obrazová příloha. Ta obsahuje výběr ilustrací, jež reprezentují vzorek, na němž lze pozorovat charakter a pojetí ilustrací *Povídek malostranských* jednotlivých ilustrátorů, a v druhé řadě zahrnuje některé dokumentaci některých originálů ilustrací. Je tak demonstrována jasná představa o stylu, který daný autor pro tuto knihu zvolil. Obrazová příloha je rozdělena do tří částí. První z nich obsahuje obrazový doprovod ilustrátorů, jimiž se práce zabývá podrobněji. Výběr je koncipován jako přehled všech typů ilustrací – jak byla zpracována záhlaví, iniciály, ilustrace v textu a obrázky celostránkové. Rovněž je zachycen přehled tematický – jak si ilustrátor poradil s pražskou architekturou, jakými prostředky zachycoval malostranskou atmosféru či jak se mu podařilo vykreslit charakter postavy,

včetně emocí ve tvářích. Zároveň se výběr snaží zachytit případné různorodé polohy tvorby – zda se jedná o ilustrace lyrického charakteru či spíše zachycení humorně žánrové. Druhou částí obrazové přílohy jsou ilustrace autorů, jímž nemohl být věnován větší prostor a byli pouze formou výčtu zmíněni. Výběr opět představuje (tentokrát na menší ploše) charakteristickou polohu jejich pojetí ilustrací. Poslední část je věnována obálkám autorů, kteří byli zpracováni hlouběji. Na nich lze na malém prostoru sledovat ony proměny pojetí na první pohled.

Ač byla vyvinuta snaha o dohledání originálů, bohužel se jich podařilo nalézt jen velmi omezené množství. V tomto směru je téma opět otevřeno dalšímu bádání, respektive hledání, například také ve sbírkách soukromých sběratelů.

Seznam použitých zdrojů

(pozn.: Při citaci *Povídek malostranských* se stejným datem vydání byla rozšířena norma časopisu *Umění* o nakladatelství za účelem rozlišení jednotlivých vydání.)

Jan Baleka, Motivační teorie Zdeňka Kratochvíla, in: *Umění: Časopis Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky XXVIII*, Praha 1970, č. 5.

Heda Bartíková, Petr Urban, *Pivrnecova bichle*, Smržovka 2010.

Mirjam Bohatcová et al., *Česká kniha v proměnách staletí*, Praha 1990.

Cyril Bouda a Ondřej Neff, *Palavra, aneb cesta Cyrila Boudy za krásnou knihou*, Praha 1981.

Adolf Branald, *Kouzelné zrcadlo: vyprávění o Cyrilu Boudovi*, Praha 1961.

František Buriánek (ed.), *Čítanka českého myšlení o literatuře*, Praha 1976.

Martina Burýšková, *VÝTVARNÍ UMĚLCI – AUTOŘI KNÍŽEK PRO DĚTI PO ROCE 1989 AŽ DO SOUČASNOSTI* (diplomní práce), Katedra bohemistiky FFUPOL, Olomouc 2011.

Yveta Dörflová: F. X. Šalda ve vzpomínkách Zdeňka Kratochvíla, in: *Literární archiv: sborník Památníku národního písemnictví XXIX*, 1997, č. 1.

Ivo Habán, Československo: nové realismy v éře avantgard, in: Ivo Habán (ed.), *Nové realismy. Moderní realistické přístupy na československé výtvarné scéně 1918–1945*, Liberec 2019.

Adolf Hoffmeister, *Sto let české karikatury*, Praha 1955.

František Holešovský, Luboš Hlaváček a Blanka Stehlíková, *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*, Praha 1989.

Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění I*, Praha 1955.

Jaroslava Janáčková, *Česká literatura*, Praha 1998.

Josef Javůrek, Tradice české krásné knihy, in: *Typografie: časopis pro technické a společenské zájmy knihtisků LXXI*, Praha 1968, č. 11–12.

Josef Klempera, *Cyril Bouda – malířova malá mořská víla*, Praha 2008.

František Václav Krejčí, *Jan Neruda, studie jeho vývoje a díla*, Praha 1902.

Kol. autorů, *Almanach Akademie výtvarných umění v Praze, vydaný k stodvacátémuupátému výročí založení ústavu*, Praha 1926.

Kol. autorů, *IN MEMORIAM PETRA DILLINGERA*, Praha 1955.

Jaroslav Langer, Praha v ilustracích Karla Müllera, in: *Zlatý máj: kritická revue umělecké tvorby pro mládež I*, 1957, č. 13.

Jan Loriš, *Cyril Bouda*, Praha 1949.

Marie Mravcová, Jan Neruda – Povídky malostranské, in: kol. autorů, *Rozumět literatuře I. díl, Interpretace*, Praha 1989.

Dagmar Mocná, *Záludný svět Povídek malostranských*, Praha 2012.

- Jan Neruda, *Tři povídky malostranské*, Praha 1947.
- Jan Neruda, *Dvě povídky malostranské*, Praha 1914.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1916.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1921.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1928.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha, Rodinná knihovna 1929.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha, Melantrich 1929.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1939.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1949.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1941.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1950.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha, SNDK 1956.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha, SNKLHU 1956.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1971.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1975.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1984.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1993.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2004.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2003.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2008.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha, Fragment 2009.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha, Albatros 2009.
- Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2010.
- Arne Novák, *Jan Neruda*, Praha 1910.
- Arne Novák, Jan Neruda – Povídky malostranské, *Lidové noviny* XXIX, 1921, č. 649, 29. 12.
- Božena Němcová, *Babička*, Praha 1940.
- Jaromír Pečírka, Zasloužilý umělec Zdeněk Kratochvíl, in: *Výtvarné umění* IV, Praha 1954, č. 2.
- Jaroslav Pečírka, O kresbách Zdeňka Kratochvíla, in: *Umění: sborník pro českou výtvarnou práci*, Praha 1943.
- Ferdinand Peroutka (red.), *Přítomnost: nezávislý týdeník* IX, 1932, č. 30.
- Josef Polák, *Česká literatura 19. století*, Praha 1990.
- Albert Pražák, *Neruda v dopisech*, Praha 1950.
- Miloš Pohorský, Nerudovy povídky malostranské, *Literární noviny* XXIV, Praha 1950, b. s., 18. 11.

- Vladimír Procházka, *Národní divadlo a jeho předchůdci: slovník umělců divadel Vlastenského, Stavovského, Prozatímního a Národního divadla*, Praha 1988.
- Věra Ptáčková et al., *Česká scénografie 20. století*, Praha 1982.
- Vladimír Řeřucha, *Národní umělec Cyril Bouda: výběr z grafického díla* (kat. výst.), Východočeská galerie, Pardubice 1978.
- Anna Petrovna Solovjevová, *Jan Neruda a konstituování realismu v české kultuře*, Praha 1982.
- Blanka Stehlíková, Karel Müller, in: *Typographia: časopis pro technické a společenské zájmy knihtiskařů XCII*, 1989, č.12. s. 467–468.
- Blanka Stehlíková, *Současná ilustrace dětské knihy*, Praha 1979.
- Pavel Sula, *Jan Neruda*, Praha 1934.
- Josef Špičák, *Čtení o Janu Nerudovi*, Praha 1985.
- Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, Ostrava 1993.
- Vladimír Vimr, *Malá galerie českých malířů*, Praha 1980.
- Petr Voit, *Encyklopedie knihy*, Praha 2006.
- Aleš Zach, *Topičův dům: nakladatelské příběhy 1883–1949* (kat. výst.), Praha 1993.

Internetové zdroje

- Petr Urban, Kdo je Petr Urban, *Ruda Pivrnec*, <http://www.rudapivrnec.cz/cz/petr-urban.html>, vyhledáno 15. 4. 2023.
- Kateřina Bittmanová, *Ilustrace*, katebitt.cz, vyhledáno 24. 3. 2023.

Seznam obrazových příloh

- [1] Jan Loriš, strana s iniciálou z povídky *Svatováclavská mše* (1914)
- [2] Jan Loriš, ilustrace k povídce *Hastrman* (1914)
- [3] Jan Loriš, ilustrace k povídce *Svatováclavská mše* (1914)
- [4] Karel Šimůnek, obálka *Povídek malostranských* (1916)
- [5] Petr Dillinger, Viktorka v lese, nátisk ilustrace, in: Božena Němcová, *Babička* (1940)
dřevoryt, papír; 29, 6 x 20, 8 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [6] Josef Wenig, ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1921)
- [7] Zdeněk Kratochvíl, ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1929)
- [8] Karel Müller, ilustrace k povídce *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku* (1950)
- [9] Karel Müller, ilustrace k povídce *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku* (1956)
- [10] Karel Müller, ilustrace k povídce *Psáno o letošních dušičkách* (1950)
- [11] Karel Müller, ilustrace k povídce *Psáno o letošních dušičkách* (1956)
- [12] Cyril Bouda, ilustrace k povídce *Hastrman* (1984), s. 222
- [13] Cyril Bouda, ilustrace k povídce *Hastrman* (1984), s. 223
- [14] Cyril Bouda, ilustrace k povídce *Hastrman* (1984), s. 227
- [15] Cyril Bouda, ilustrace k povídce *Hastrman* (1984), s. 231
- [16] Luděk Marold, *Odpočinek*, 1891
uhel, akvarel, běloba, karton; 14,7 x 31 cm
Národní galerie v Praze
- [17] Josef Wenig, Úvodní ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (1921), s. 93.
- [18] Josef Wenig, Úvodní ilustrace k povídce *O měkkém srdci paní Rusky* (1921), s. 103.
- [19] Josef Wenig, Úvodní ilustrace k povídce *U tří lilií* (1921), s. 147.
- [20] Josef Wenig, Úvodní ilustrace k povídce *Svatováclavská mše* (1921), s. 153.
- [21] Josef Wenig, Iniciála B povídky *Pan Ryšánek a pan Schlegl* (1921), s. 83.
- [22] Josef Wenig, Iniciála CH povídky *Pan Ryšánek a pan Schlegl* (1921), s. 95.
- [23] Josef Wenig, Iniciála N povídky *Doktor Kazisvět* (1921), s. 125.
- [24] Josef Wenig, Záhloví povídky *Pan Ryšánek a pan Schlegl* (1921), s. 83.
- [25] Josef Wenig, Záhloví povídky *Doktor Kazisvět* (1921), s. 125.
- [26] Josef Wenig, Záhloví povídky *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku* (1921), s. 141.
- [27] Josef Wenig, Záhloví povídky *Svatováclavská mše* (1921), s. 155.
- [28] Josef Wenig, Záhloví povídky *Večerní šplechty* (1921), s. 113
- [29] Josef Wenig, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě – X. V době rozechvění* (1921),
nečíslovaná strana.

- [30] Josef Wenig, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě – XII. Pět minut po koncertu* (1921), nečíslovaná strana.
- [31] Josef Wenig, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (1921), nečíslovaná strana.
- [32] Josef Wenig, Ilustrace k povídce *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku* (1921), nečíslovaná strana.
- [33] Josef Wenig, Ilustrace k povídce *Jak to přišlo, že dne 10. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno* (1921).
- [34] Josef Wenig, Ilustrace k povídce *Figurky* (1921), nečíslovaná strana.
- [35] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě – I. V košili* (1927), s. 13.
Hokynářka Bavorová v noci za pultem
Lavírovaná kresba, lavírovaná kresba tuší, papír; 20,8 x 24,7 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [36] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě – IV. Monolog lyrický* (1927), s. 35.
Doktor Loukota hrající u okna na kytaru
Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, kresba tužkou, papír; 25 x 35 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [37] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě – VII. Kousky zápisků praktikantových* (1927), s. 52.
Spisovatel Bavor a jeho představy - lokomotiva tažená Pegasem
Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, papír; 25 x 35 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [38] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě – X. V době rozechvění* (1927), s. 69.
Slečna Josefína s ženichem v okně
Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, papír; 25,2 x 30, 2 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [39] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Pan Ryšánek a pan Schlegl* (1927), s. 112.
Pan Ryšánek a pan Schlegl v hostinci U Štajniců
Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, kresba tužkou, papír; 25,7 x 30,5 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [40] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (1927), s. 123.
Žebrák Vojtíšek
Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, papír; 25 x 35 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [41] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *O měkkém srdci paní Rusky* (1927), s. 131.

- Policejní komisař vyvádějící plačící paní Rusku
Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, papír; 22 x 29,8 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [42] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1927), s. 141.
Muži debatující na střeše
Lavírovaná kresba, lavírovaná kresba tuší, kresba tužkou, 25, 2 x 35 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [43] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1927), nečíslovaná strana.
Milenci v pražské Ledeburské zahradě
Kresba, kresba tuší, akvarel, papír; 34, 3 x 25,7 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [44] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Doktor Kazisvět* (1927), s. 157.
Doktor Heribert vyšetřující domnělého nebožtíka
Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, papír; 22 x 30 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [45] Petr Dillinger, Záhloví povídky *Hastrman* (1927), s. 163.
Hastrman sedící na kameni nad vodou
Lavírovaná kresba, lavírovaná kresba tuší, papír; 15,5 x 25,5 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [46] Petr Dillinger, Záhloví povídky *U tři lilí* (1927), s. 181.
Tři lilie
Lavírovaná kresba, lavírovaná kresba tuší, papír; 19,8 x 15,6 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [47] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *U tři lilí* (1927), s. 183.
Milenci v bouři
Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, kresba tužkou, papír; 24,3 x 29 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [48] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Figurky* (1927), nečíslovaná strana.
Karmelitská ulice a chrám svatého Mikuláše v Praze
Kresba, Kresba tuší, akvarel, papír; 34,5 x 25,2 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [49] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Psáno o letošních dušičkách* (1927), nečíslovaná strana.
Slečna Máry, pan Rechner a pan Cibulka
Kresba, Kresba tuší, akvarel, papír; 38,7 x 27,3 cm
Národní muzeum – Knihovna národního muzea

- [50] Petr Dillinger, Ilustrace k povídce *Svatováclavská mše* (1927), s. 191.
 Ministrant s knihou sedící v noci u varhan
 Lavírovaná kresba, Lavírovaná kresba tuší, kresba tužkou, papír; 22 x 29,8 cm
 Národní muzeum – Knihovna národního muzea
- [51] Zdeněk Kratochvíl, Ilustrace na předsádce (1929), s. 4.
- [52] Zdeněk Kratochvíl, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – III. V rodině pana domácího (1929), s. 34.
- [53] Zdeněk Kratochvíl, Ilustrace k povídce *Figurky* (1929), s. 225.
- [54] Zdeněk Kratochvíl, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – XI. Prvotina novelistická, která prosí za laskavé shovnění (1929), s. 81.
- [55] Zdeněk Kratochvíl, Ilustrace k povídce *Jak to přišlo, že dne 10. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno* (1929), s. 177.
- [56] Karel Müller, Záhloví povídky *Přivedla žebráka na mizinu* (1950), s. 24.
- [57] Karel Müller, Záhloví povídky *O měkkém srdci Rusky* (1950), s. 34.
- [58] Karel Müller, Záhloví povídky *Svatováclavská mše* (1950), s. 78.
- [59] Karel Müller, Záhloví povídky *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku* (1950), s. 71.
- [60] Karel Müller, Záhloví povídky *Psáno o letošních dušičkách* (1950), s. 113.
- [61] Karel Müller, Záhloví povídky *Jak to přišlo, že dne 10. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno* (1950), s. 92.
- [62] Karel Müller, Ilustrace na předsádce (1950), s. 4.
- [63] Karel Müller, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1950), nečíslovaná strana.
- [64] Karel Müller, Ilustrace k povídce *Hastrman* (1950), nečíslovaná strana.
- [65] Karel Müller, Ilustrace k povídce *Doktor Kazisvět* (1950), nečíslovaná strana.
- [66] Karel Müller, Ilustrace k povídce *Svatováclavská mše* (1950), nečíslovaná strana.
- [67] Karel Müller, Ilustrace k povídce *Pan Ryšánek a pan Schlegl* (1950), nečíslovaná strana.
- [68] Karel Müller, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – I. V košili (1956), nečíslovaná strana.
- [69] Karel Müller, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – VII. Kousky zápisků praktikantových (1956), nečíslovaná strana.
- [70] Karel Müller, Záhloví povídky *U tří lilií* (1956), s. 145.
- [71] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – I. V košili (1984), s. 13.
- [72] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – III. V rodině pana domácího (1984), s. 36.
- [73] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – X. V době rozechvění (1984), s. 96.

- [74] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – XII, Pět minut po koncertu (1984), s. 116.
- [75] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – XIV. Z něžné domácnosti (1984), s. 132–133.
- [76] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Figurky* (1984), s. 124–125.
- [77] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1984), s. 192.
- [78] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *U tří lilií* (1984), 249.
- [79] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (1984), s. 164.
- [80] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Figurky* (1984), s. 347.
- [81] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Figurky* (1984), s. 326.
- [82] Cyril Bouda, Ilustrace k povídce *Jak to přišlo, že dne 10. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno* (1984), s. 277.
- [83] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* (2004)
- [84] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* (2004)
- [85] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (2004)
- [86] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Hastrman* (2004)
- [87] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Svatováclavská mše* (2004)
- [88] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (2004)
- [89] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* (2004)
- [90] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *U tří lilií* (2004)
- [91] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Figurky* (2004).
- [92] Kateřina Bittmanová, Ilustrace k povídce *Figurky* (2004).
- [93] Petr Urban, Záhloví povídky *Přivedla žebráka na mizinu* (2009)
- [94] Petr Urban, Záhloví povídky *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku* (2009)
- [95] Petr Urban, Ilustrace k povídce *Doktor Kazisvět* (2009)
- [96] Petr Urban, Ilustrace k povídce *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku* (2009)
- [97] Petr Urban, Ilustrace k povídce *Doktor Kazisvět* (2009)
- [98] Petr Urban, Ilustrace k povídce *U tří lilií* (2009)
- [99] Petr Urban, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (2009)
- [100] Petr Urban, Ilustrace k povídce *Psáno o letošních dušičkách* (2009)
- [101] Petr Urban, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (2009)
- [102] František Koliha, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (1929), s. 111
- [103] František Koliha, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – VI. Rukopis a mračno (1929), s. 21
- [104] František Koliha, Ilustrace k povídce *Figurky* (1929), s. 235

- [105] František Horník, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – XIII. *Po tahu* (1939), s. 95
- [106] František Horník, Ilustrace k povídce *U tří lilí* (1939), s.173.
- [107] František Horník, Ilustrace k povídce *Figurky* (1939), s. 309.
- [108] Josef Vodrážka, Ilustrace k povídce *Figurky* (1941)
- [109] Josef Vodrážka, Ilustrace k povídce *Svatováclavská mše* (1941)
- [110] Josef Novák, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (1949), s. 15
- [111] Josef Novák, Ilustrace k povídce *Doktor Kazisvět* (1949), s. 25
- [112] Václav Sivko, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – II. *Dům se z větší části probudil* (1956), s. 15.
- [113] Václav Sivko, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (1956), s. 119.
- [114] Václav Sivko, Ilustrace k povídce *Figurky* (1956), s. 263.
- [115] Václav Sivko, Ilustrace k povídce *Figurky* (1956), s.260.
- [116] Václav Sivko, Iniciála k povídce *Pan Ryšánek a pak Schlegl* (1956), s. 99.
- [117] Jiří Šlitr, Záhloví povídky *Týden v tichém domě* – I. *V košili* (1971), s. 7.
- [118] Jiří Šlitr, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1971), s. 107.
- [119] Jiří Šlitr, Ilustrace k povídce *Doktor Kazisvět* (1971), s.119.
- [120] Radomír Kolář, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – XII. *Pět minut po koncertu* (1975), s. 59.
- [121] Radomír Kolář, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1975), s. 93.
- [122] Radomír Kolář, Ilustrace na obálce (1975)
- [123] Iva Fialová, Ilustrace na obálce (2003), s.3
- [124] Iva Fialová, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (2003), s.24.
- [125] Iva Fialová, Ilustrace k povídce *U tří lilí* (2003), s. 8.
- [126] Karel Hruška, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* (2008)
- [127] Karel Hruška, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* (2008)
- [128] Karel Hruška, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* (2008)
- [129] Jaromír František Fumas Palme, Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (2009), s. 117.
- [130] Jaromír František Fumas Palme, Ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (2009), s. 99.
- [131] Jaromír František Fumas Palme, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* – VIII. – *Při pohřbu* (2009), s. 51.
- [132] Petra Kadrnožková, Ilustrace k povídce *Hastrman* (2010), s. 119
- [133] Petra Kadrnožková, Ilustrace k povídce *Týden v tichém domě* (2010), s. 15
- [134] Josef Wenig, obálka knihy (1921)

- [135] Josef Wenig, obálka knihy (1993)
- [136] Petr Dilliger obálka knihy (1927)
- [137] Zdeněk Kratochvíl, obálka knihy (1929)
- [138] Karel Müller, obálka knihy (1950)
- [139] Karel Müller, obálka knihy (1956)
- [140] Cyril Bouda, obálka knihy (1984)
- [141] Kateřina Bittmanová, obálka knihy (2004)
- [142] Petr Urban, obálka knihy (2009)

Obrazová příloha

I.

JOSEF WENIG: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1921.

[17]

Úvodní ilustrace k povídce *Přivedla žebráka na mizinu* (1921), s. 93.

[19]

Úvodní ilustrace k povídce *U tří lilí* (1921), s. 147.

[18]

Úvodní ilustrace k povídce *O měkkém srdci paní Rusky* (1921), s. 103

[20]

Úvodní ilustrace k povídce *Svatováclavská mše* (1921), s. 153.

[21]

Iniciála B povídky Pan Ryšánek a pan Schlegl (1921), s. 83.

[22]

Iniciála CH povídky Pan Ryšánek a pan Schlegl (1921), s. 95.

[23]

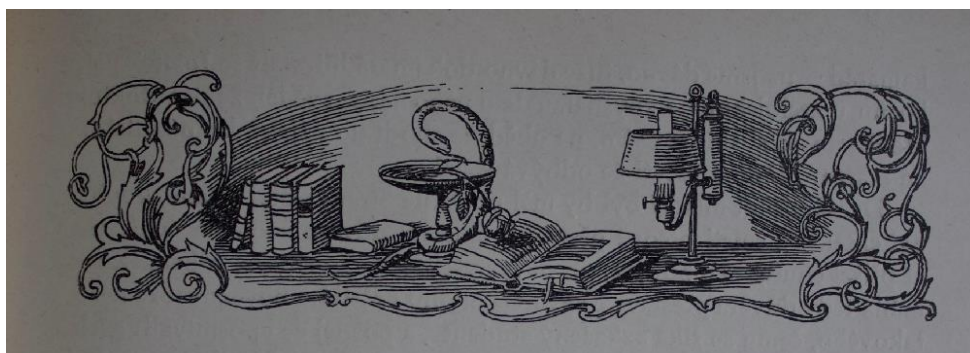
Iniciála N povídky Doktor Kazisvět (1921), s. 125.

[24]

Záhlaví povídky Pan Ryšánek a pan Schlegl (1921), s. 83.

[25]

Záhlaví povídky Doktor Kazisvět (1921), s. 125.

[26]

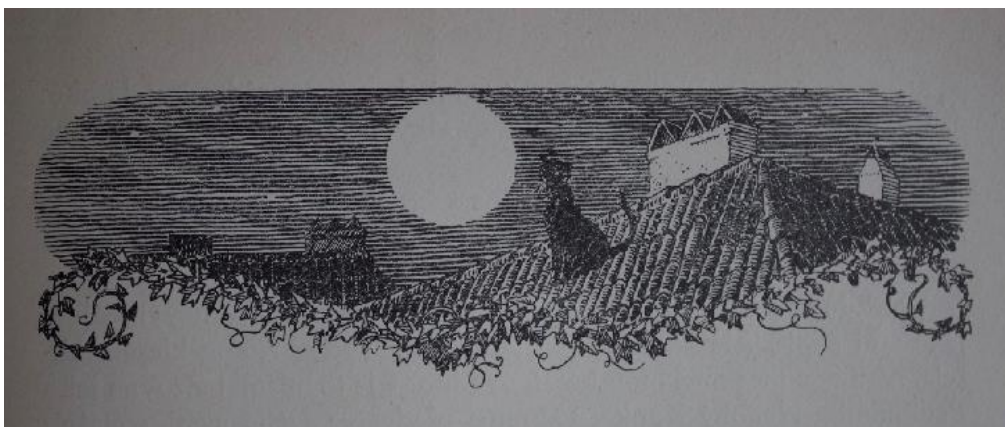
Záhlaví povídky Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku (1921), s. 141.

[27]

Záhlaví povídky Svatováclavská mše (1921), s. 155.

[28]

Záhlaví povídky Večerní šplechty (1921), s. 113.

[29]

*Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – X.
V době rozechvění (1921), nečíslovaná strana.*

[30]

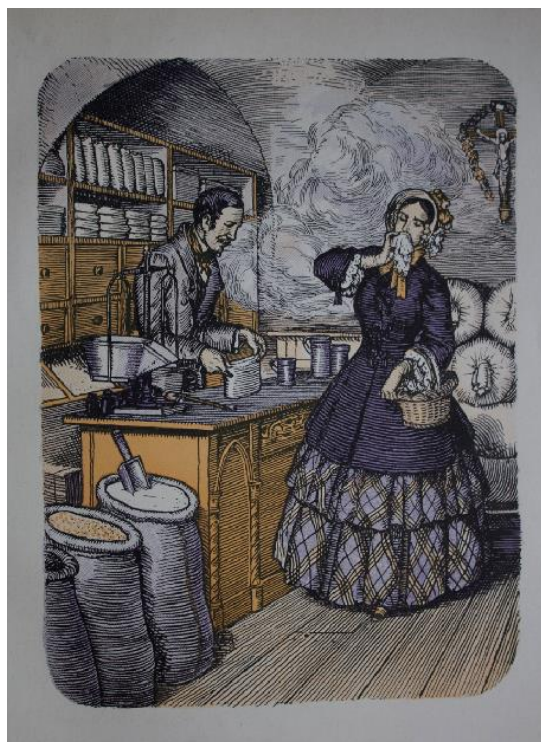
*Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – XII.
Pět minut po koncertu (1921), nečíslovaná*

[31]

*Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu
(1921), nečíslovaná strana.*

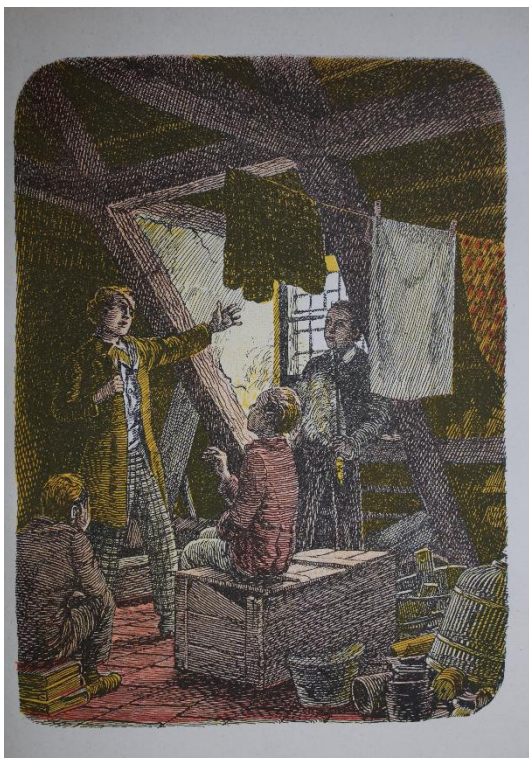
[32]

*Ilustrace k povídce Jak si nakouřil pan Vorel
pěnovku (1921), nečíslovaná strana.*

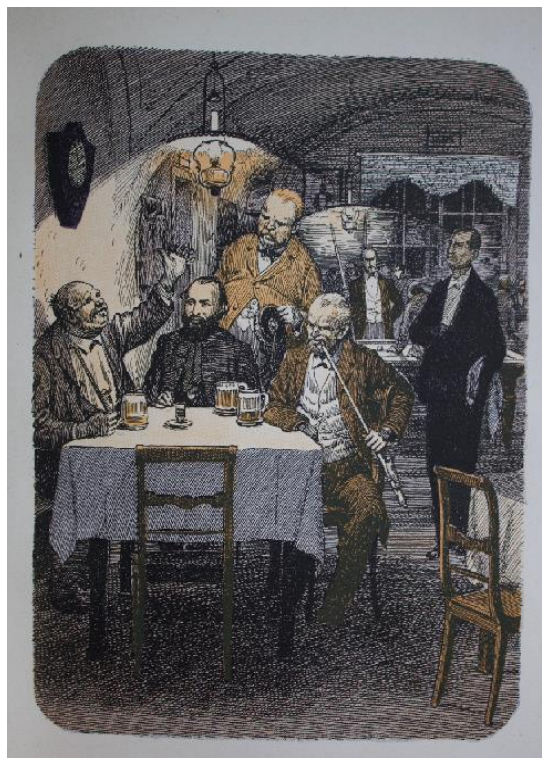

[33]

Ilustrace k povídce Jak to přišlo, že dne 10. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno (1921).

[34]

Ilustrace k povídce Figurky (1921), nečíslovaná strana.

[35]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – I. V košili (1927), s. 13.

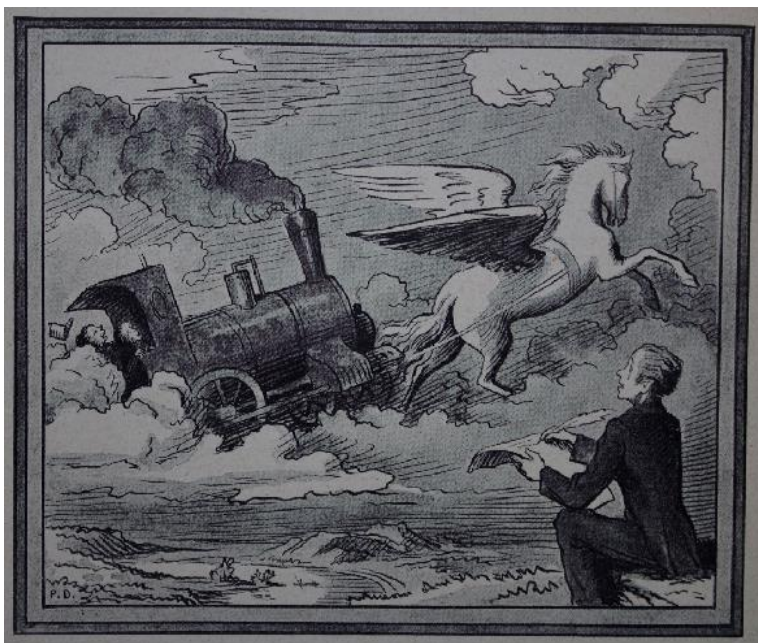
[36]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – IV. Monolog lyrický (1927), s. 35

[37]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – VII. Kousky zápisků praktikantových (1927), s. 52.

[38]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – X. V době rozechvění (1927), s. 69.

[39]

Ilustrace k povídce Pan Ryšánek a pan Schlegl (1927), s. 112.

[40]

Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu (1927), s. 123.

[41]

Ilustrace k povídce O měkkém srdci paní Rusky (1927), s. 131.

[42]

Ilustrace k povídce Večerní šplechty (1927), s. 141.

[43]

Ilustrace k povídce O měkkém srdci paní Rusky (1927), nečíslovaná strana.

[44]

Ilustrace k povídce Doktor Kazisvět (1927), s. 157.

[45]

Záhlaví povídky Hastrman (1927), s. 163.

[46]

Záhlaví povídky U tří lilií (1927), s. 181.

[47]

Ilustrace k povídce U tří lilií (1927), s. 183.

[48]

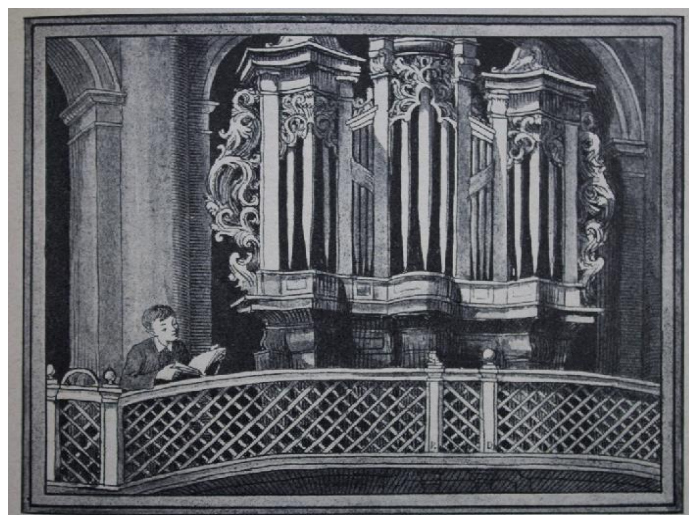
Ilustrace k povídce Figurky (1927), nečíslovaná strana.

[49]

Ilustrace k povídce Svatováclavská mše (1927), nečíslovaná strana.

[50]

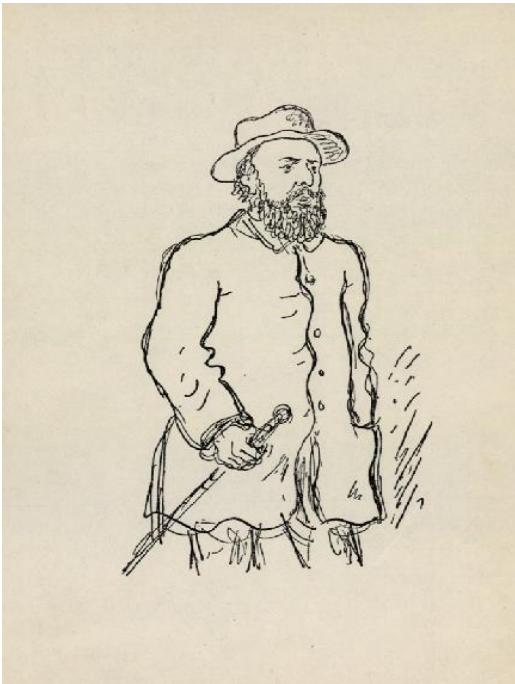

Ilustrace k povídce Svatováclavská mše (1927), s. 191.

ZDENĚK KRATOCHVÍL: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1929.

[51]

Ilustrace na předsádce (1929), s. 4.

[52]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – III. V rodině pana domácího (1929), s. 34.

[53]

Ilustrace k povídce Figurky (1929), s. 225.

[54]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – XI. Prvotina novelistická, která prosí za laskavé shovění (1929), s. 81.

[55]

Ilustrace k povídce Jak to přišlo, že dne 10. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno (1929), s. 177.

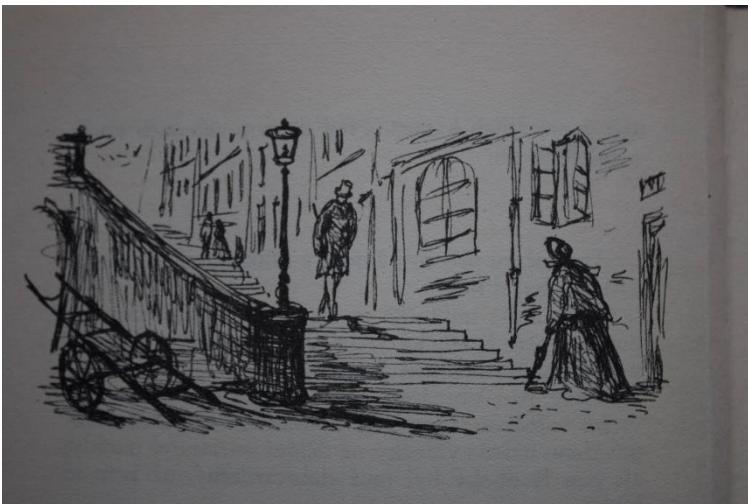
KAREL MÜLLER: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1950/1956.

[56]

Záhlaví povídky Přivedla žebráka na mizinu (1950), s. 24.

[57]

Záhlaví povídky O měkkém srdci Rusky (1950), s. 34.

[58]

Záhlaví povídky Svatováclavská mše (1950), s. 78.

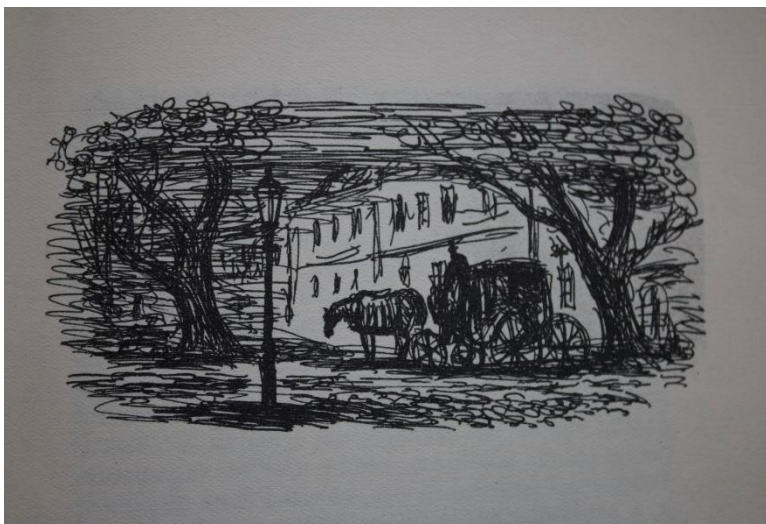

[59]

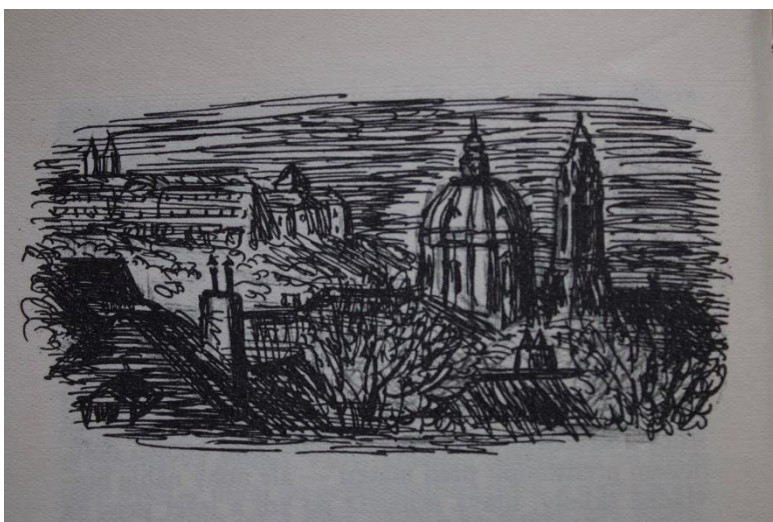
*Záhlaví povídky *Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku*(1950), s. 71.*

[60]

*Záhlaví povídky *Psáno o letošních dušičkách* (1950), s. 113.*

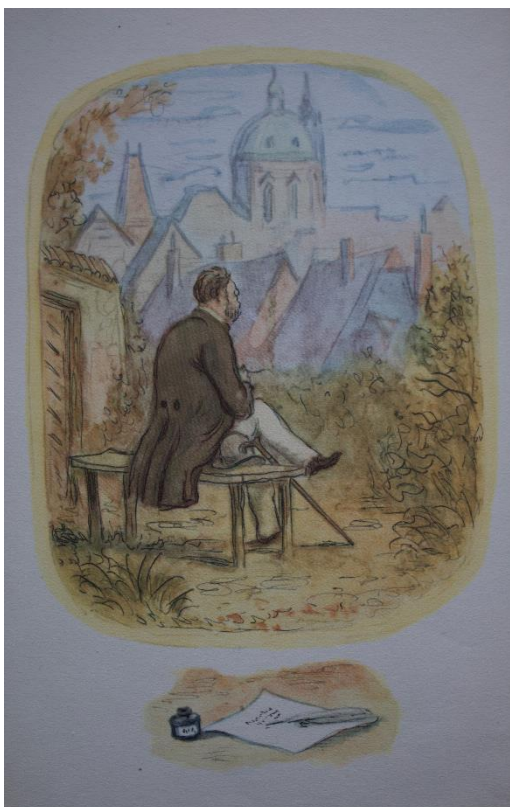
[61]

*Záhlaví povídky *Jak to přišlo, že dne 10. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno* (1950), s. 92.*

[62]

Ilustrace na předsádce (1950), s. 4.

[63]

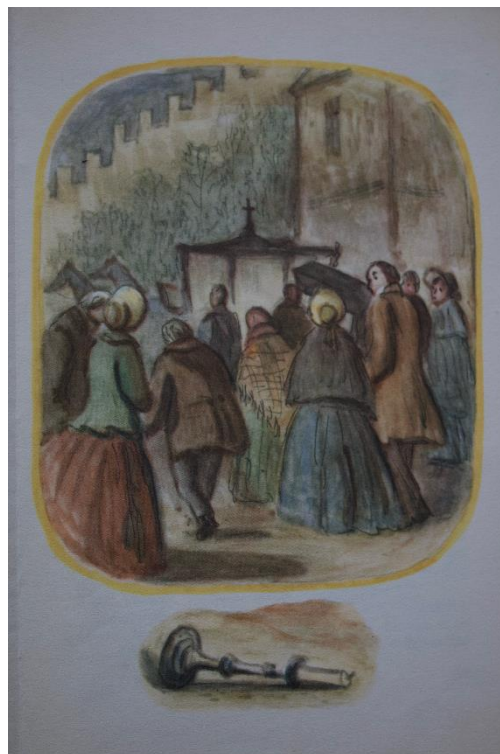
*Ilustrace k povídce Večerní šplechty (1950),
nečíslovaná strana.*

[64]

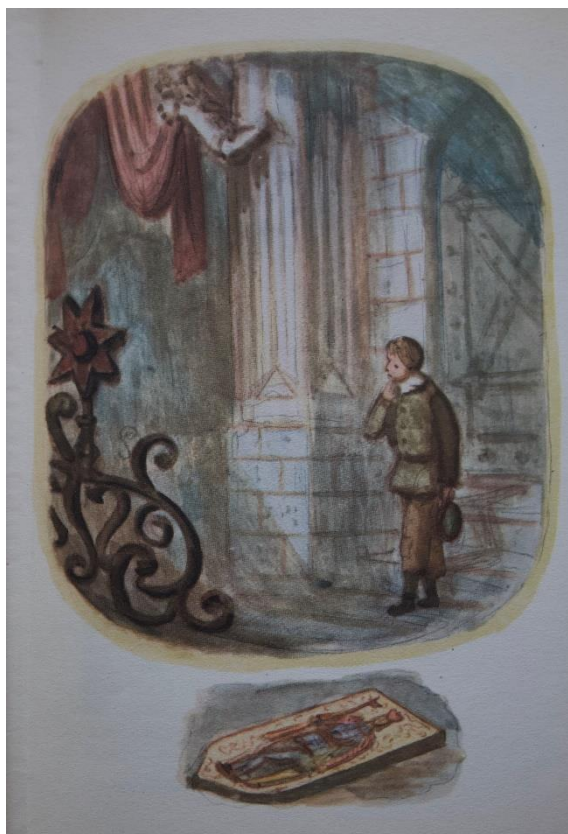
*Ilustrace k povídce Hastrman (1950), nečíslovaná
strana.*

[65]

*Ilustrace k povídce Doktor Kazisvět (1950),
nečíslovaná strana*

[66]

*Ilustrace k povídce Svatováclavská mše (1950),
nečíslovaná strana.*

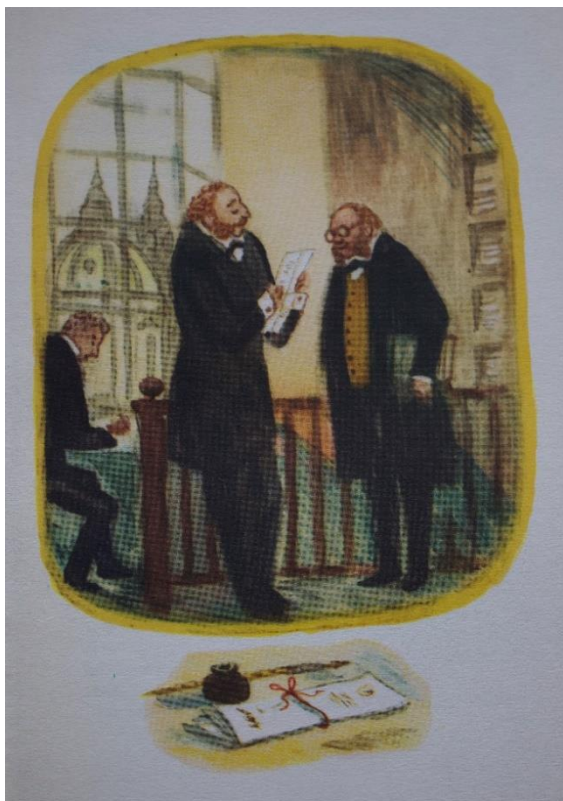
[67]

*Ilustrace k povídce pan Ryšánek a pan
Schlegl (1950), nečíslovaná strana.*

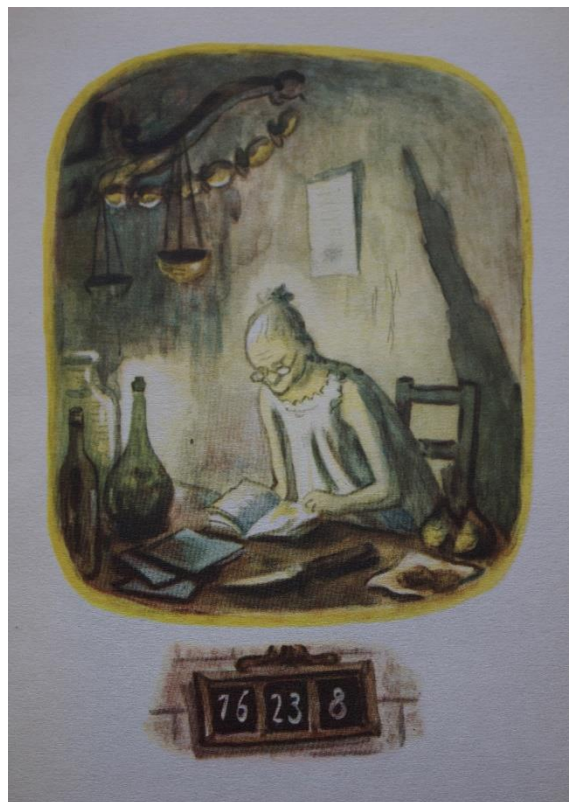

[68]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – I. V košili (1956), nečíslovaná strana.

[69]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – VII. Kousky zápisků praktikantových (1956), nečíslovaná strana.

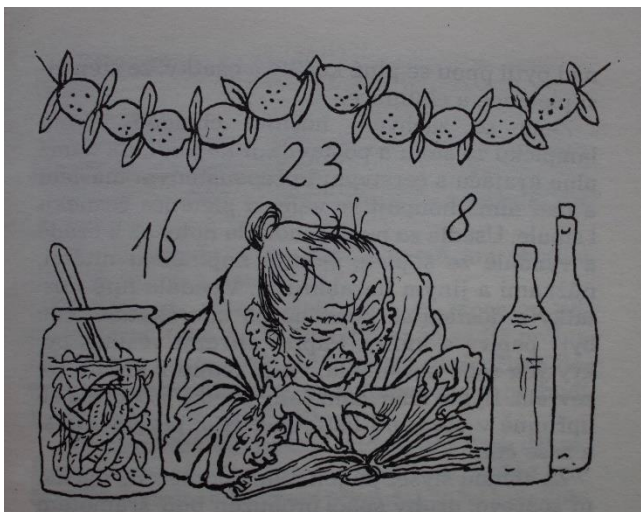
[70]

Záhlaví povídky U tří lilií (1956), s. 145.

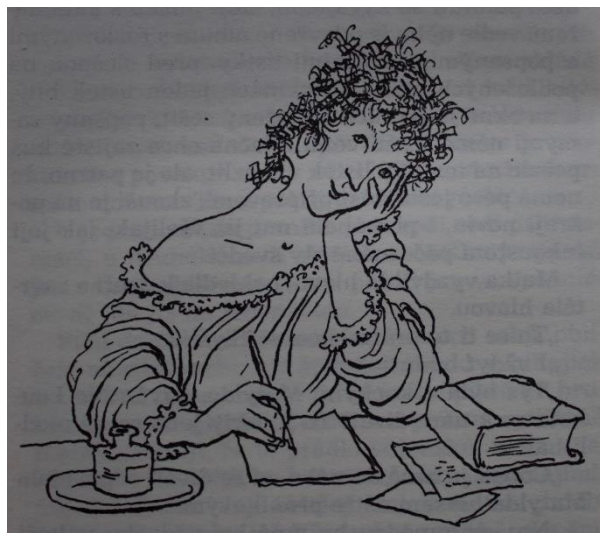
CYRIL BOUDA: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1984.

[71]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – I. V košili (1984), s. 13.

[72]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – III. V rodině pana domácího (1984), s. 36.

[73]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – X. V době rozechvění (1984), s. 96.

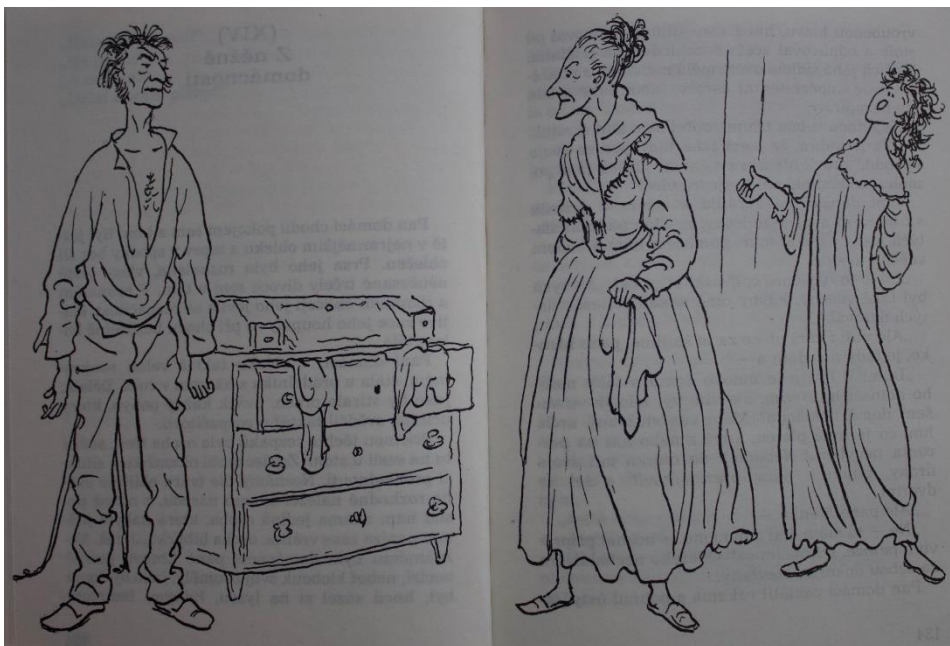
[74]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – XII, Pět minut po koncertu (1984), s. 116.

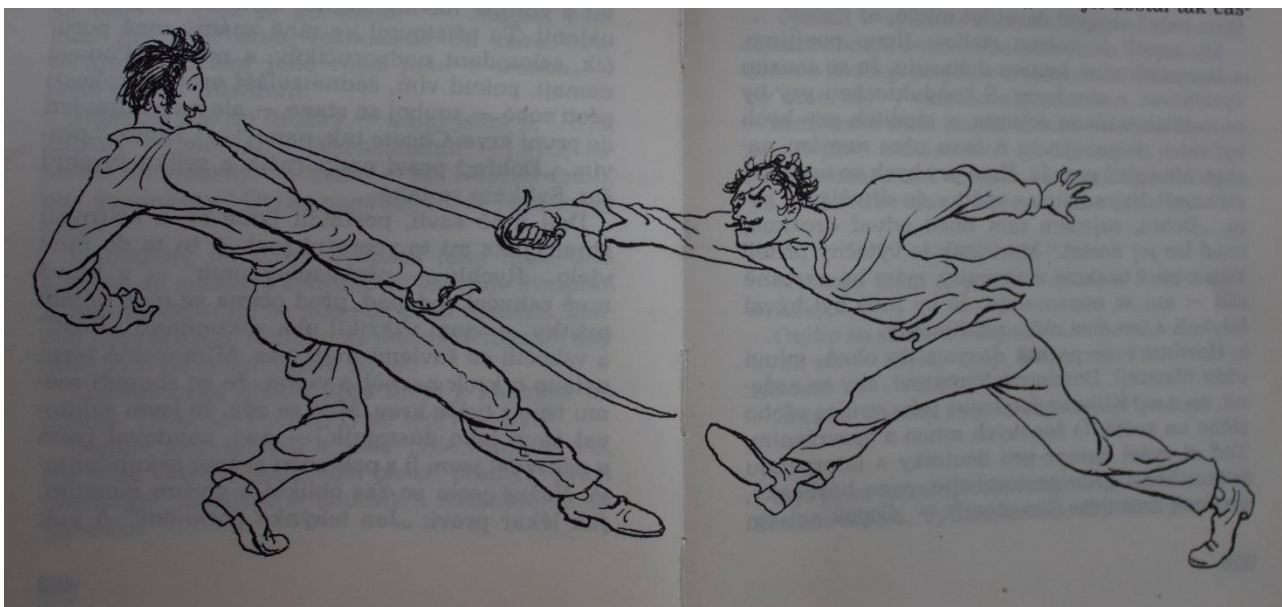

[75]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – XIV. Z něžné domácnosti (1984), s. 132–133.

[76]

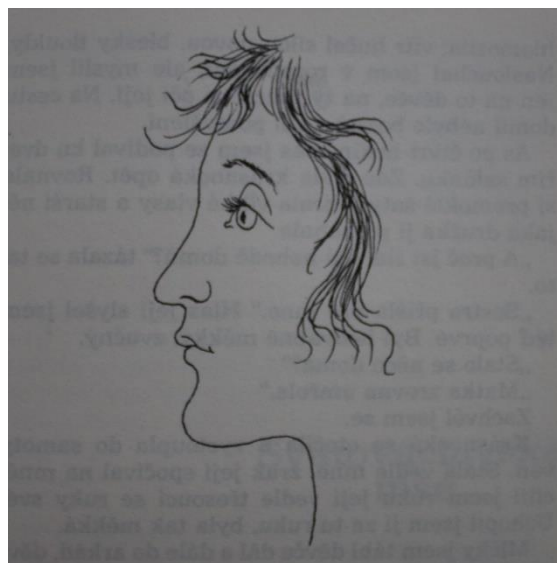
Ilustrace k povídce Figurky (1984), s. 124–125.)

[77]

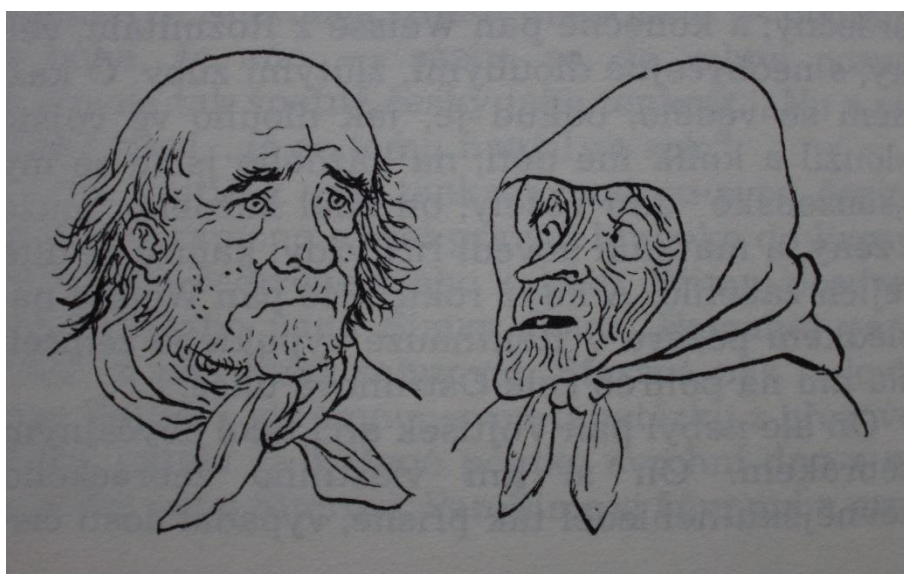
Ilustrace k povídce večerní šplechty (1984), s. 192.

[78]

Ilustrace k povídce U tří lilí (1984), 249.

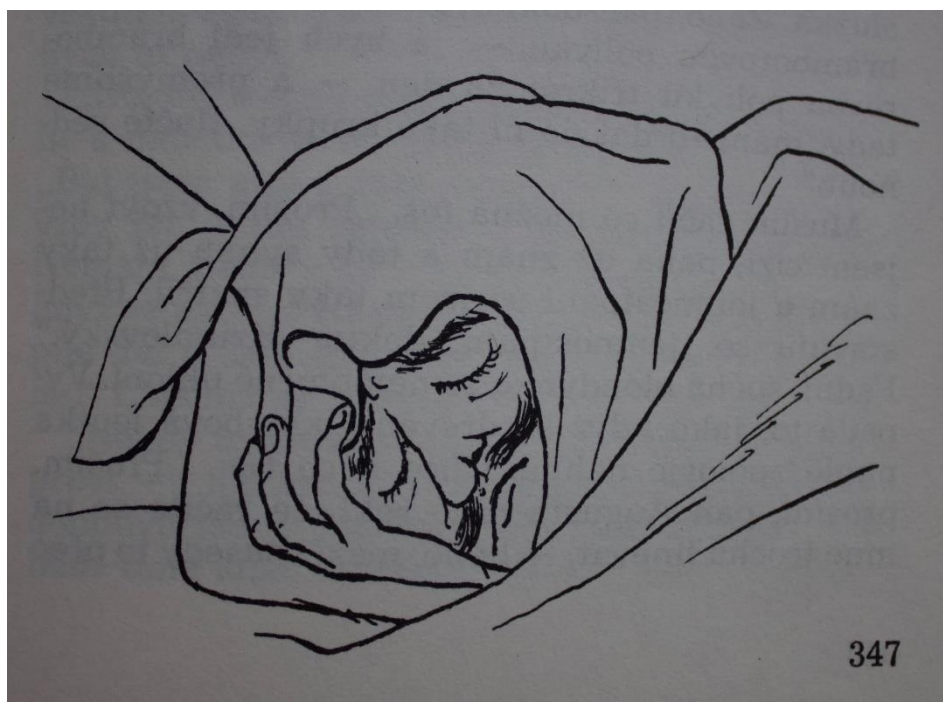
[79]

Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu (1984), s. 164.

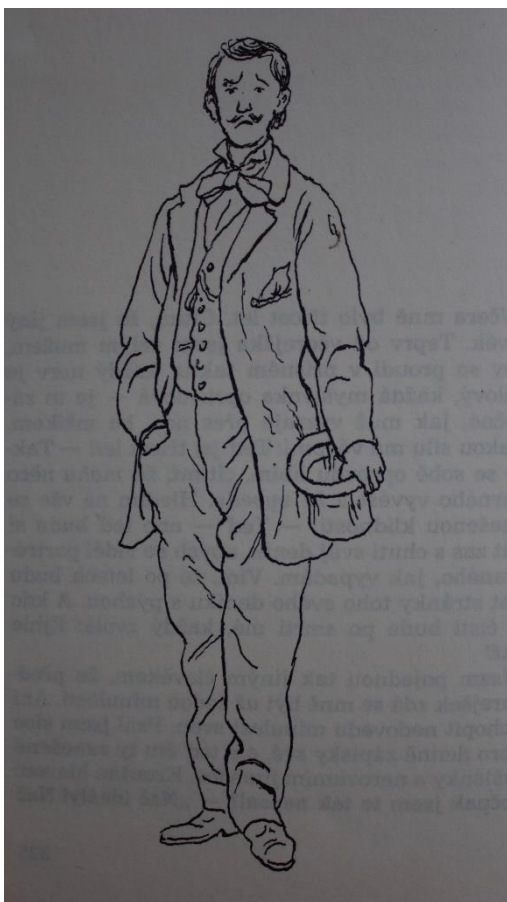

[80]

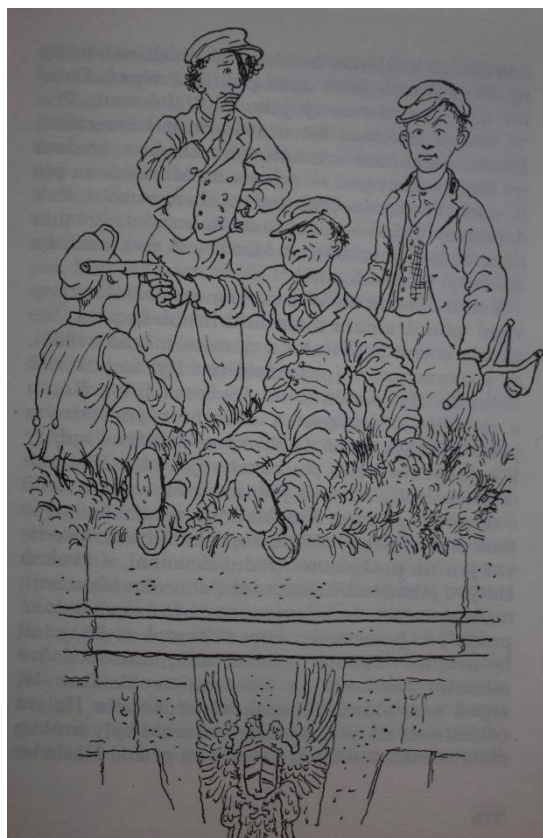
Ilustrace k povídce Figurky (1984), s. 347.

[81]

Ilustrace k povídce Figurky (1984), s. 326.

[82]

Ilustrace k povídce Jak to přišlo, že dne 10. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne Rakousko nebylo rozbořeno (1984), s. 277.

KATEŘINA BITTMANOVÁ: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2004.

[83]

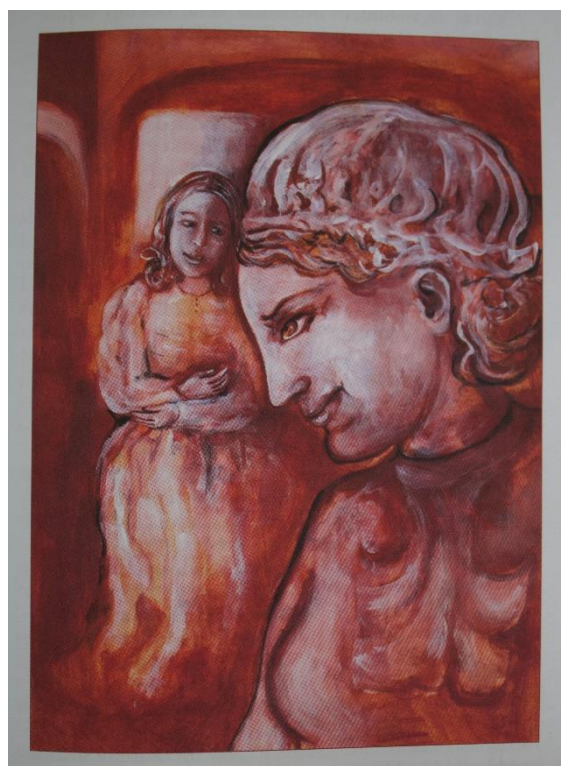
Ilustrace k povídce Týden v tichém domě
(2004)

[85]

Ilustrace k povídce Večerní šplechty (2004)

[84]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě
(2004)

[86]

Ilustrace k povídce Hastrman (2004)

[87]

Ilustrace k povídce Svatováclavská mše (2004)

[88]

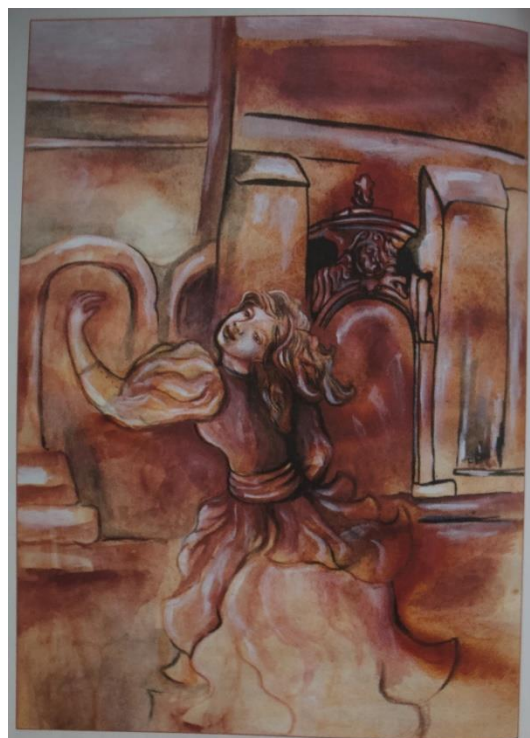
Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu (2004)

[89]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě (2004)

[90]

Ilustrace k povídce U tří lilii (2004)

[91]

Ilustrace k povídce Figurky (2004).

[92]

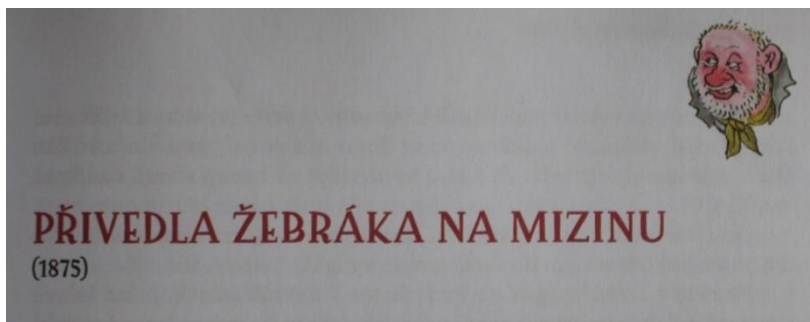

Ilustrace k povídce Figurky (2004).

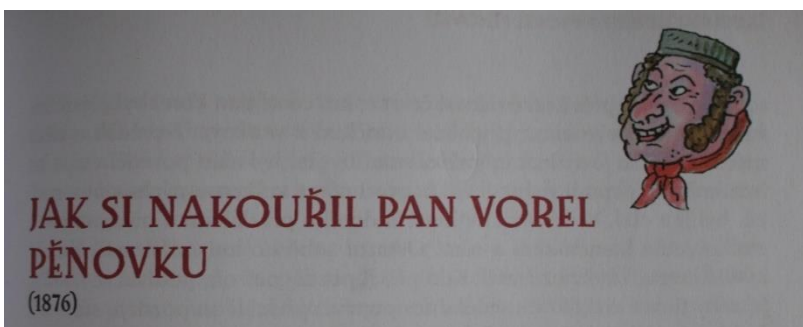
PETR URBAN: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2009.

[93]

Záhlaví povídky Přivedla žebračka na mizinu (2009)

[94]

Záhlaví povídky Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku (2009)

[95]

Ilustrace k povídce Doktor Kazisvět (2009)

[96]

Ilustrace k povídce Jak si nakouřil pan Vorel pěnovku (2009)

[97]

Ilustrace k povídce Doktor Kazisvět (2009)

[98]

Ilustrace k povídce U tří lilií (2009)

[99]

Ilustrace k povídce Večerní šplechty(2009)

[100]

Ilustrace k povídce *Psáno o letošních dušičkách* (2009)

[101]

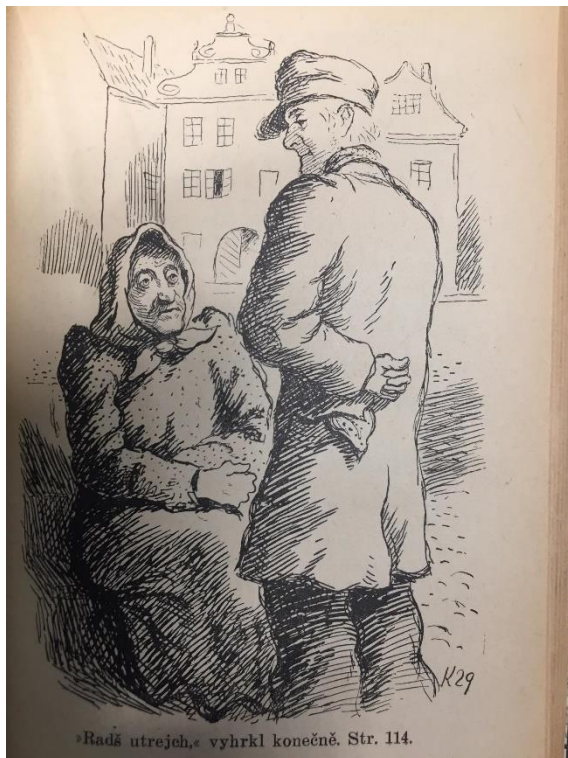

Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (2009)

II.

FRANTIŠEK KOLIHA: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1929.

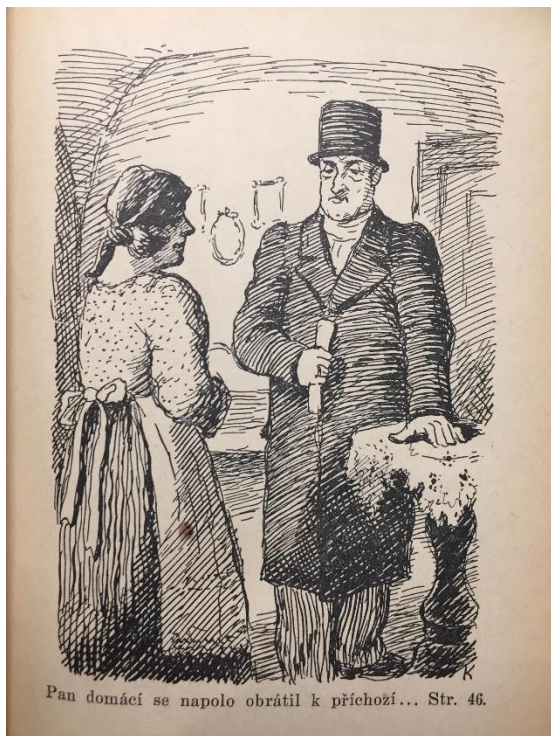
[102]

„Radš utreješ,“ vyhrkl konečně. Str. 114.

Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu (1929), s. 111

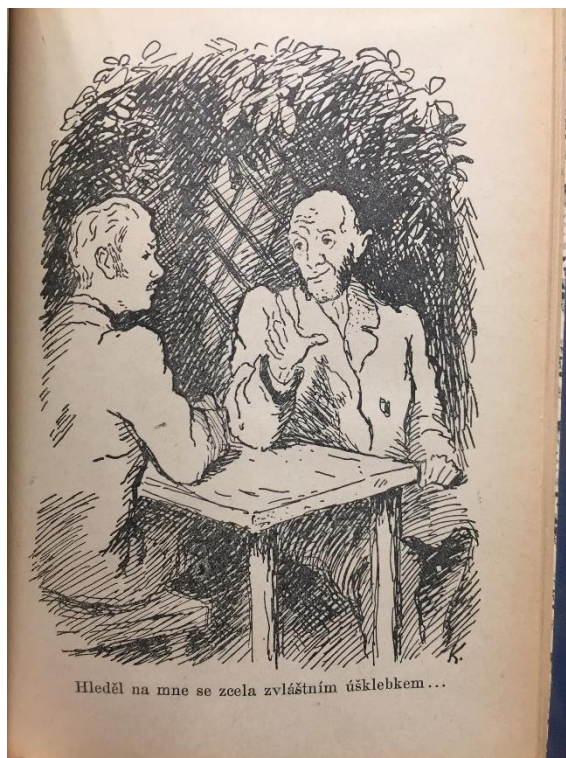
[103]

Pan domácí se napolo obrátil k příchozí... Str. 46.

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – VI. Rukopis a mračno (1929), s. 21

[104]

Hleděl na mne se zcela zvláštním úšklebkem...

Ilustrace k povídce Figurky (1929), s. 235

[105]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – XIII. Po tahu (1939), s. 95

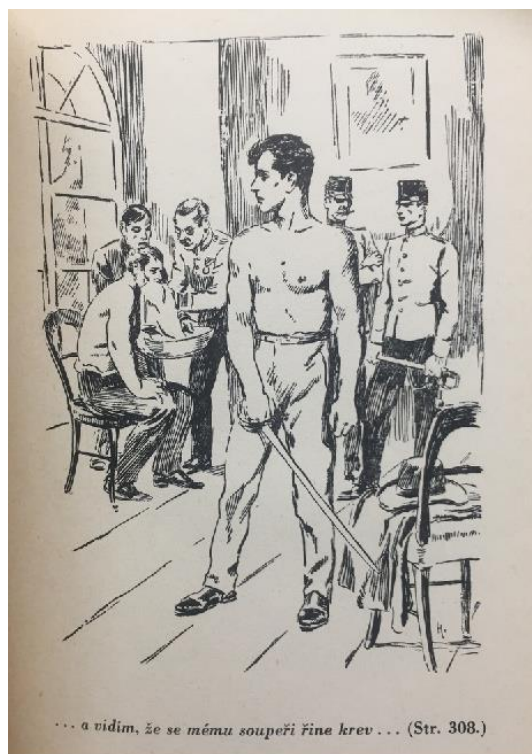
[106]

... vždy se upřímně zadívala na mne. (Str. 177.)

Ilustrace k povídce U tří lilí (1939), s.173.

[107]

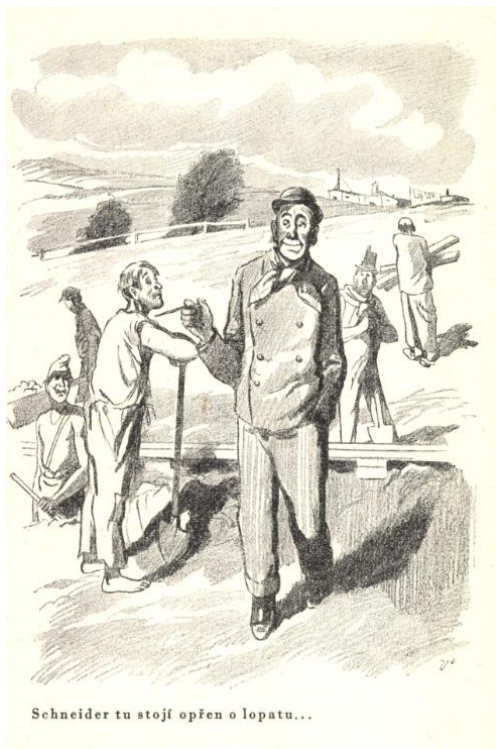

... a vidím, že se mému soupeři řine krev ... (Str. 308.)

Ilustrace k povídce Figurky (1939), s. 309.

JOSEF VODRÁŽKA: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1941.

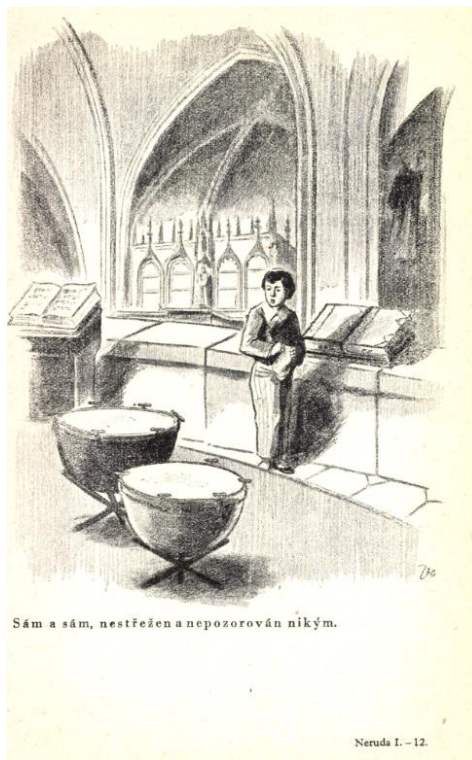
[108]

Schneider tu stojí opřen o lopatu...

Ilustrace k povídce Figurky (1941)

[109]

Sám a sám, nestřežen a nepozorován nikým.

Neruda I. - 12.

Ilustrace k povídce Svatováclavská mše (1941)

JOSEF NOVÁK: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1949.

[110]

Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu (1949), s. 15

[111]

Ilustrace k povídce Doktor Kazisvět (1949), s. 25

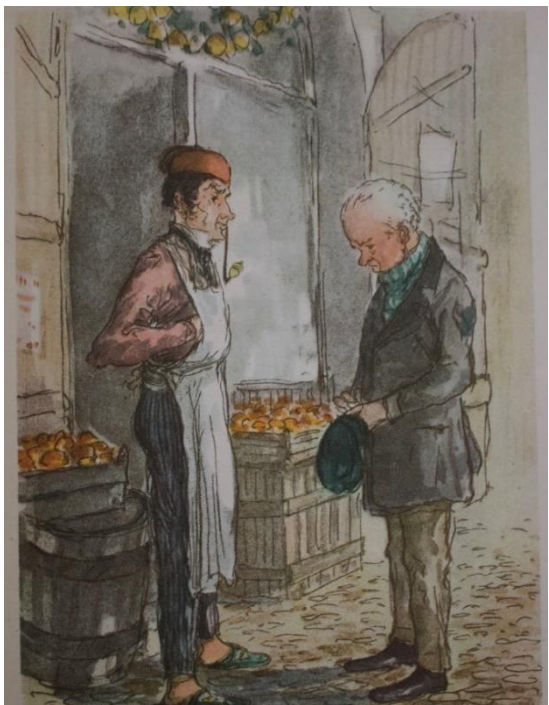
VÁCLAV SIVKO: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1956.

[112]

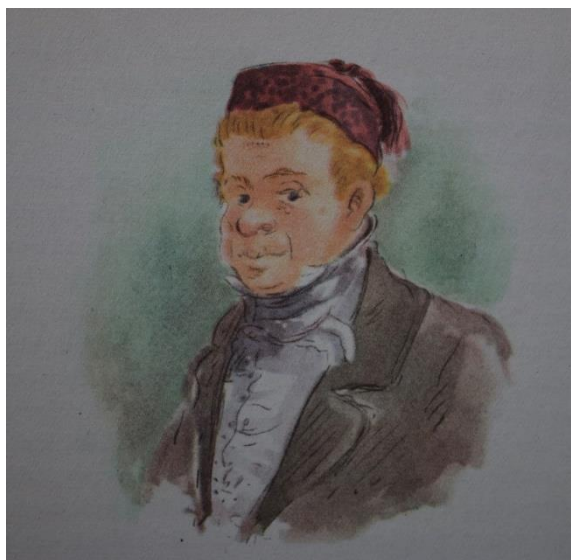
Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – II. Dům se z větší části probudil (1956), s. 15.

[113]

Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu (1956), s. 119.

[114]

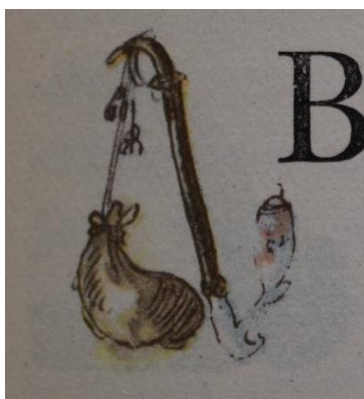
Ilustrace k povídce Figurky (1956), s.263.

[115]

Ilustrace k povídce Figurky (1956), s.260.

[116]

Iniciála k povídce Pan Ryšánek a pak Schlegl (1956), s. 99.

JIŘÍ ŠLITR: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1971.

[117]

Záhlaví povídky *Týden v tichém domě – I. V košili* (1971), s. 7.

[118]

Ilustrace k povídce *Večerní šplechty* (1971), s. 107.

[119]

Ilustrace k povídce *Doktor Kazisvět* (1971), s.119.

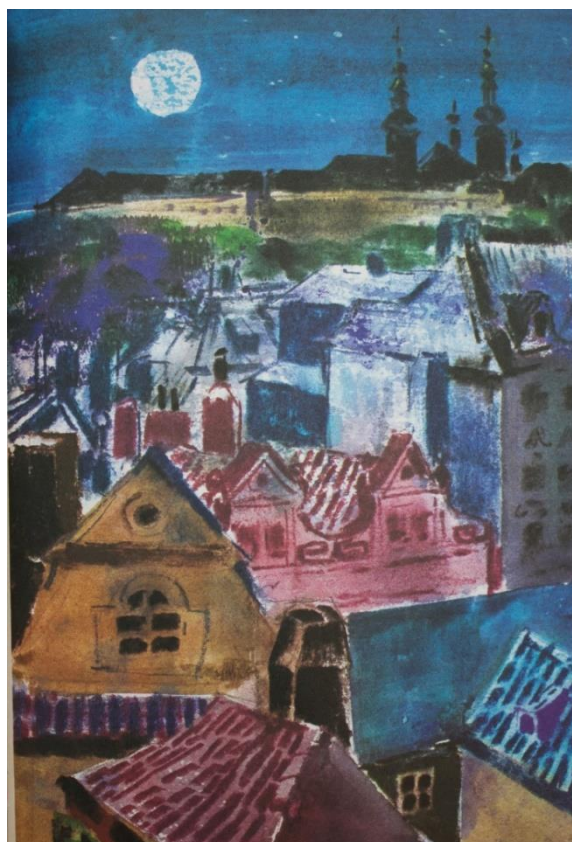
RADOMÍR KOLÁŘ: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 1975.

[120]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – XII. Pět minut po koncertu (1975), s. 59.

[121]

Ilustrace k povídce Večerní šplechty (1975), s.93.

[122]

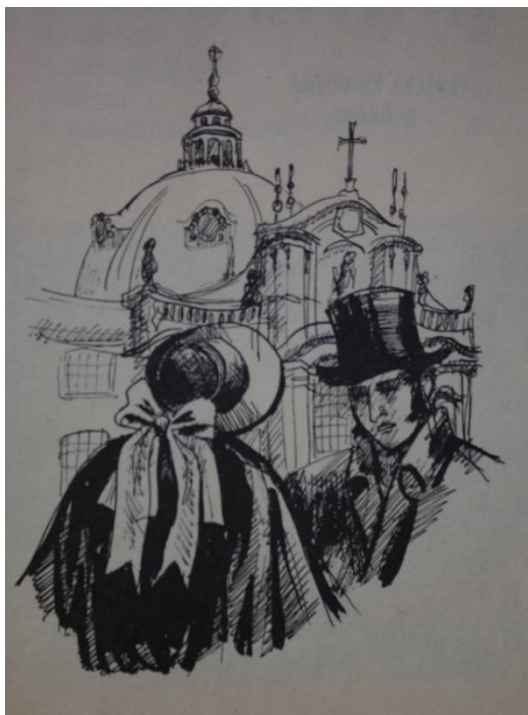

Ilustrace na obálce (1975)

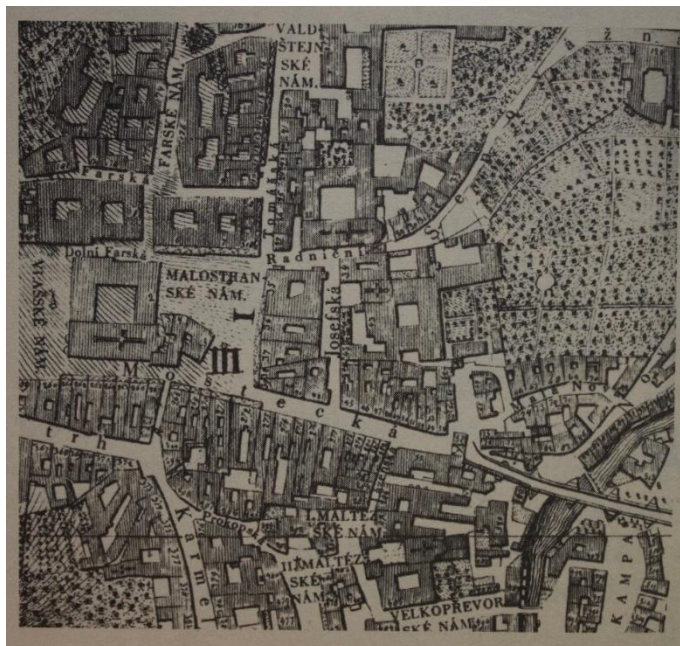
IVA FIALOVÁ: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2003.

[123]

Ilustrace na obálce (2003), s.3

[124]

Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu (2003), s.24.

[125]

Ilustrace k povídce U tří lilí (2003), s. 8.

KAREL HRUŠKA: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2008.

[126]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě(2008)

[127]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě(2008)

[128]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě(2008)

[129]

Ilustrace k povídce Večerní šplechty (2009), s. 117.

[130]

Ilustrace k povídce Přivedla žebráka na mizinu (2009), s. 99.

[131]

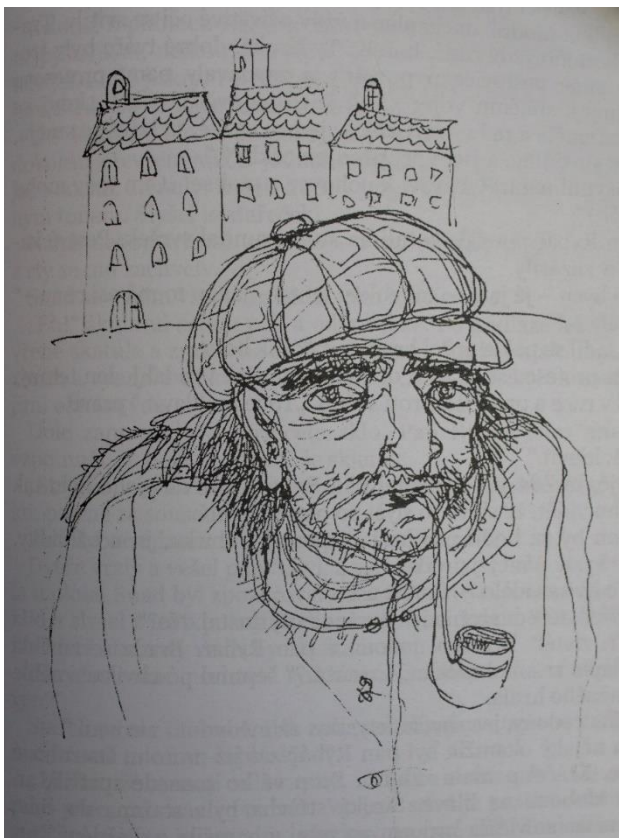

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě – VIII. – Při pohřbu (2009), s. 51.

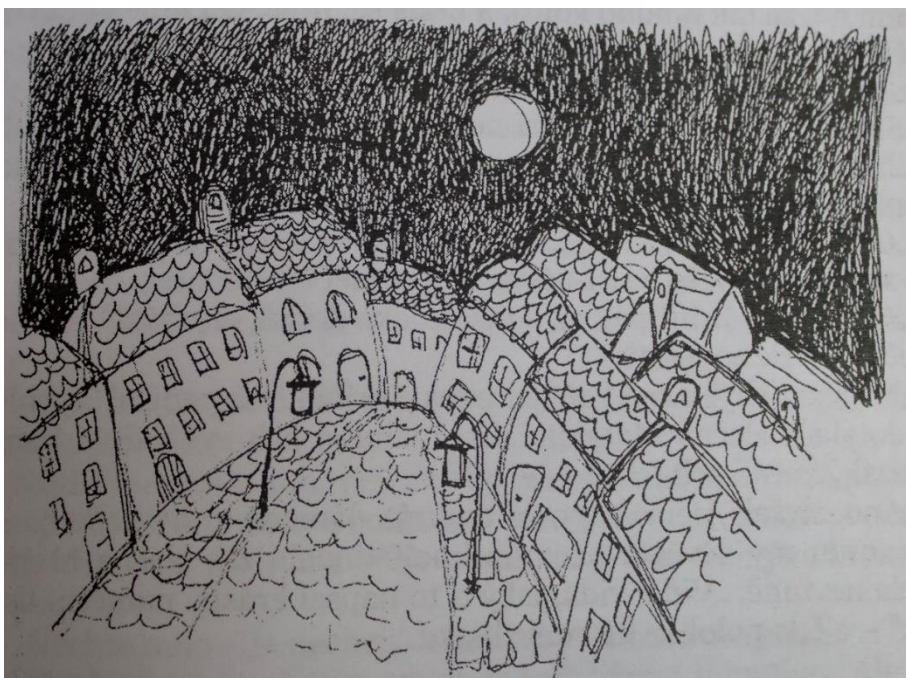
PETRA KADRNOŽKOVÁ: Jan Neruda, *Povídky malostranské*, Praha 2010.

[132]

Ilustrace k povídce Hastrman (2010), s. 119

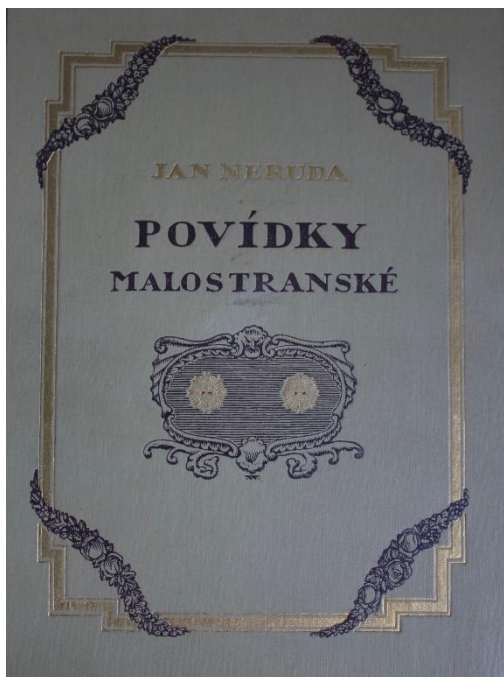
[133]

Ilustrace k povídce Týden v tichém domě (2010), s. 15

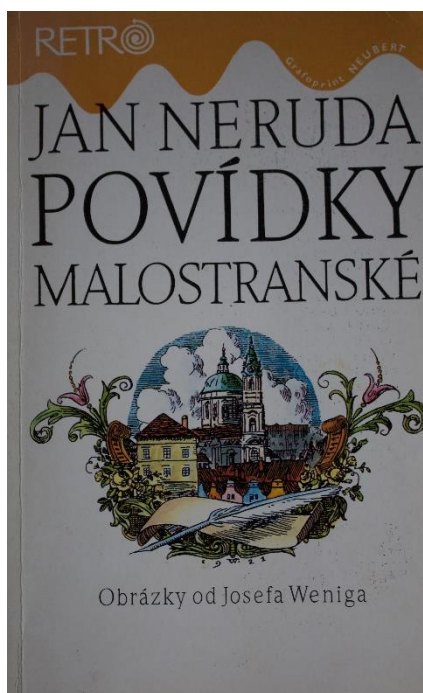
III.

[134]

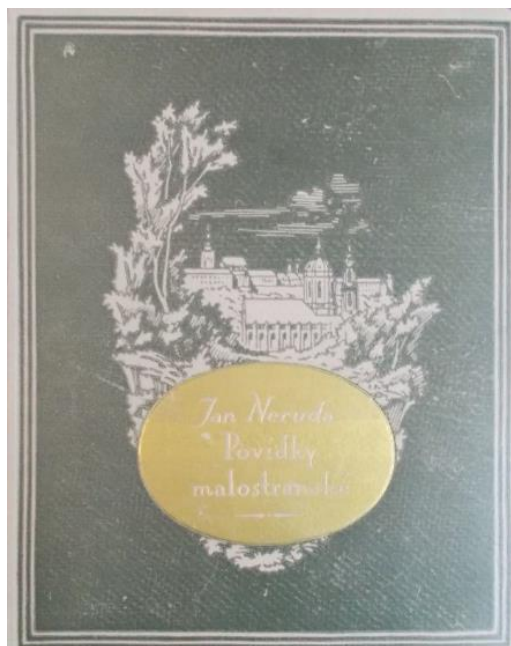
Josef Wenig, obálka knihy (1921)

[135]

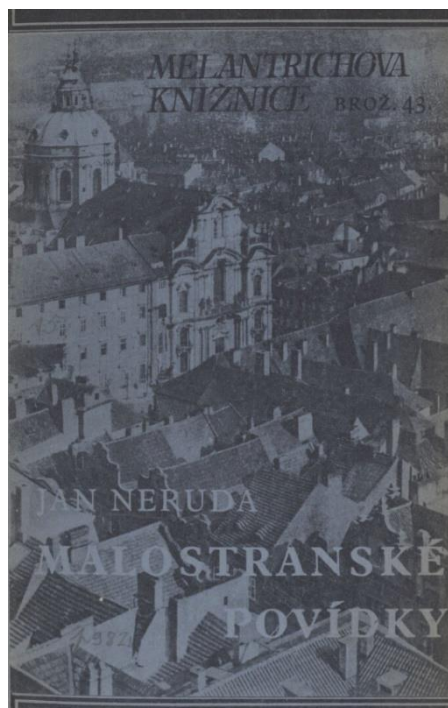
Josef Wenig, obálka knihy (1993)

[136]

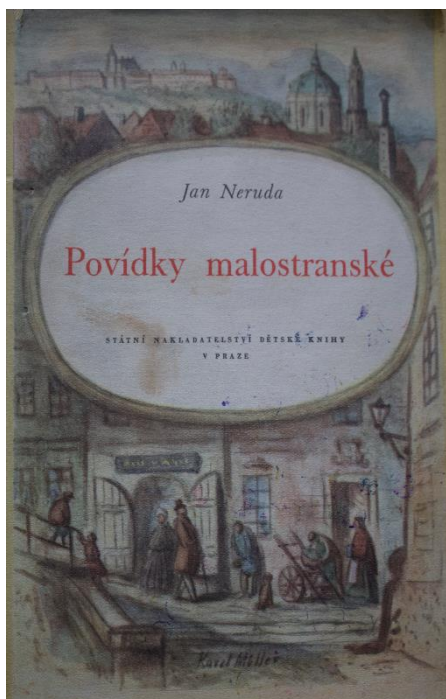
Petr Dilliger obálka knihy (1927)

[137]

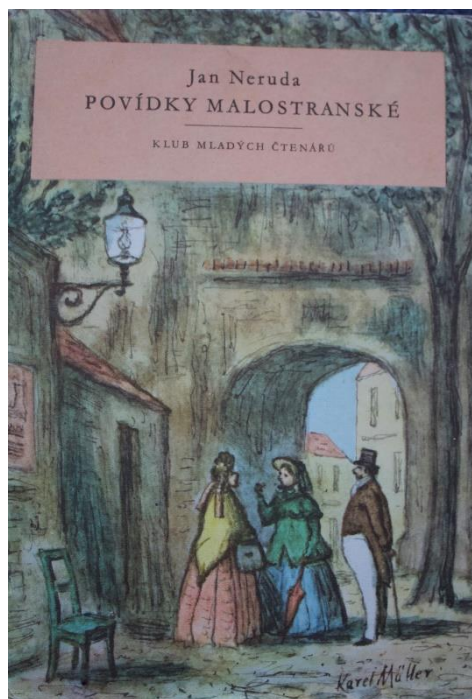
Zdeněk Kratochvíl, obálka knihy (1929)

[138]

Karel Müller, obálka knihy (1950)

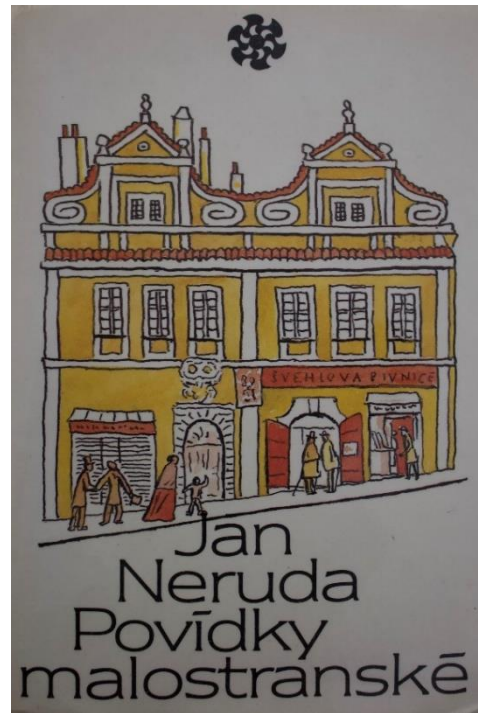
[139]

Karel Müller, obálka knihy (1956)

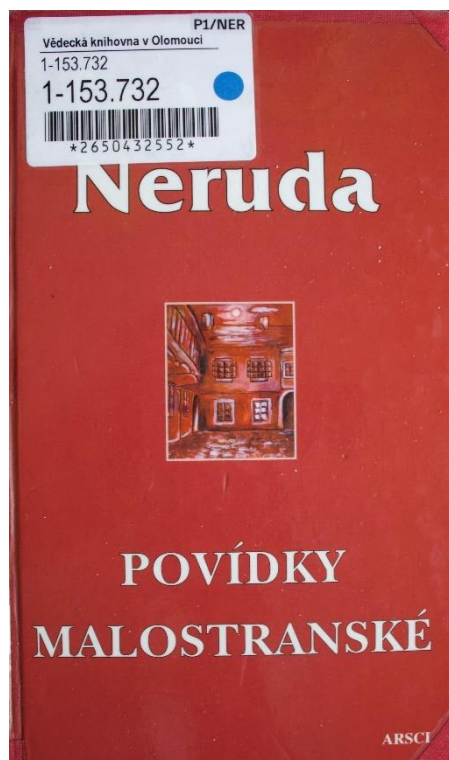

[140]

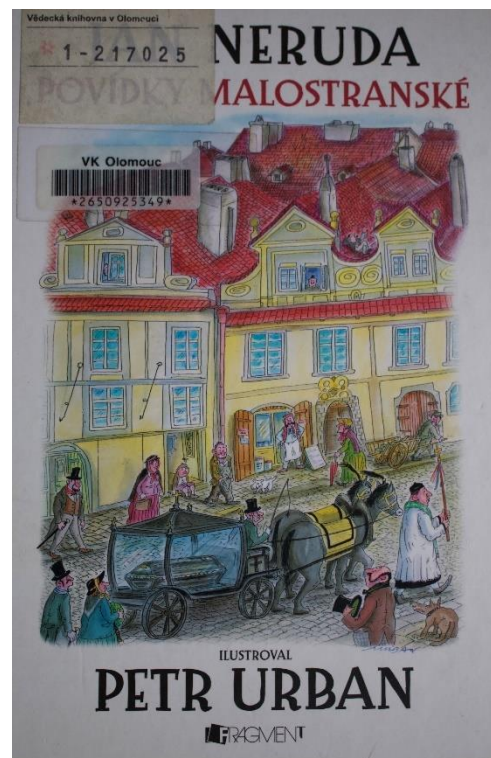
Cyril Bouda, obálka knihy (1984)

[141]

Kateřina Bittmanová,, obálka knihy (2004)

[142]

Petr Urban, obálka knihy (2009)

Přílohy

Rozhovor s Kateřinou Bittmanovou (vedený prostřednictvím e-mailu v dubnu 2023)

Jak jste se k ilustrování Povídek malostranských dostala? (Byla jste oslovena nakladatelstvím?)

K ilustrování Povídek malostranských jsem se dostala tak, že jsem byla oslovena nakladatelstvím.

Když Vás nakladatelství oslovilo, jaký byl jejich důvod k oslovení? Znali Vaše předchozí práce a cítili, že by pro tuto knihu byly Vaše ilustrace ideální?

Ano, měli v nakladatelství tehdy CD s obrázky, co jsem dělala a s mojí volnou tvorbou. Trvalo asi rok, než jsme přesně přišli na to jak knihu vlastně udělat. Práce tedy nějak "rychlá" nebyla. Vlastně se vše tak pomalu "rodilo" jako samo. Obrázků je poměrně dost.

Jaká byla Vaše spolupráce s nakladatelstvím?

Moje spolupráce s nakladatelstvím byla výborná, protože měli stejný názor na to, jak by kniha měla působit. Byli jsme na stejné vlně.

Jak jste k ilustrování přistupovala? Jedná se přeci jen o jednu z "nedotknutelných" knih vytvářejících národní identitu.

K ilustrování jsem přistupovala s velikou úctou a pokorou. Je to krásná a stále velice „živoucí“ kniha.

Tvoříte také pro děti, přičemž se tyto ilustrace od těch v Povídkách poměrně stylově liší. Bylo ilustrování povídek něco, kde jste se snažila o jiný styl, než který obvykle využíváte?

Já nejen, že tvořím pro dětské publikum, ale také mám vlastní tvorbu, která je spíše pro dospělé. Má tvorba má větší záběr. Vždy, když ilustruji nějakého autora, respektuji danou knihu a plně se snažím ponořit do tématu knihy. Něco z mé tvorby je na www.katebitt.cz

Jaké postavení zaujímají Povídky ve Vaší tvorbě?

Na tuto práci vzpomínám s velice příjemným pocitem. Práce na Povídkách ovlivnila celé jedno období mého života.

Vycházela jste při tvorbě z některého z předchozích ilustrátorů Povídek?/Ke kterému máte osobně nejbliže?

Z předchozích ilustrací jsem nějak moc nevycházela. Spíše to bylo mé osobní nastavení k této knize.

Podle čeho jste vybírala, které scény budete ilustrovat?

Scény k ilustrování jsem si vybírala podle vlastního pocitu z textu.

Povedlo se vám ilustrace vytvořit “napoprvé” nebo jste hodně překreslovala, měnila, případně vytvořila více přípravných skic atd.?

Více méně jsem měla vždy jasno, jak která ilustrace bude vypadat. I když ke změnám samozřejmě docházelo.

Jaký vztah jste měla k Povídkám malostranským (případně Nerudovi) před ilustrováním a jaký máte teď? (Měla jste případně Povídky ve své povinné školní četbě?) Pokud se změnil, proč?

K Povídkám malostranským je můj vztah stále stejný. Je to klenot, kde je stále možné něco objevovat. Dokonale vystihují kolorit doby, ale jsou i velice nadčasové popisem lidských povah.

Snažila jste se ilustrace vázat přímo s konkrétními částmi textu nebo byl vztah ilustrace-text volnější?

Jsem zastáncem toho, nevázat přímo ilustraci na konkrétní místo v textu. Opravdu chci hlavně vystihnout volně pocit z textu a člověka pomoci ponořit do jeho vlastních představ.

Co pro Vás byly stěžejní motivy Povídek, které jste chtěla vystihnout?

Stěžejním motivem byla atmosféra života v Povídkách sama o sobě.

Jak byste popsala svůj malířský styl? /Jak byste popsala své ilustrace?

Mám určitý svůj styl, těžko ho sama popisuji. Snad se snažím za všech okolností proniknout do hloubi textu a pocitu z něho. Ilustrování člověka obohacuje tím, že se ještě více snaží pronikat až na dno slov a tady se spojuje s autorem.

Jak přesně Vás ilustrování Povídek ovlivnilo?

Mám velký vztah k Malé Straně. Neruda byl dokonalý pozorovatel, měli bychom se snažit také tím jeho způsobem pozorovat svět kolem nás. Vždyť i dnes můžeme potkat spousty „figurek”, jako od Nerudy.

Jaký byl důvod v podstatě monochromatických ilustrací?

Ilustrace k této knize jsem prostě viděla v těchto tónech. Jako celou malostranskou náladu té doby. Barva byla pro mě nějak nepodstatná.

Rozhovor s Petrem Urbanem (vedený prostřednictvím e–mailu v dubnu 2023)

Jak jste se dostal k ilustrování české klasiky? Vím, že už to začalo Haškovým Švejkm, ale proč si nakladatelství vybralo právě Vás? Bylo to proto, že sám zobrazujete ve své práci prostého českého člověka?

To je otázka spíš pro nakladatelství. Myslím si ale, že ten, kdo si mě vybere ke spolupráci, má v první řadě rád můj kreslený humor, ale i kresbu. V té jsem poctivý a snažím se zachytit reálný svět, jak v kulisách, tak v charakterech lidí. Čím dál víc mě překvapuje, že se lidi diví, že kreslím ručně a tak rychle. Dneska se všechno dělá na počítači, a to není podle mě v umění nejlepší cesta. Vzpomínám si, když manželce, protože já nemám telefon a ani nepracuji na počítači, zatelefonovali z Nakladatelství XYZ, že chtějí vydat Osudy dobrého vojáka Švejka s mými ilustracemi, zmínili se o tom, že si zjišťovali, jestli jsem pracovně spolehlivý a dodržím dohody a smlouvy, byl jsem známý tím, že nejradši tvořím v hospodě, tak co kdyby byl se mnou problém. Jenže jsem ve svém životě na druhé straně i vrcholový sportovec a jsem zvyklý na disciplínu a odevzdání co nejlepších výkonů. Ilustrování Švejka získal. A bylo velmi úspěšné, několikrát se dělal dotisk a dodnes mi lidé píší, jestli knihu nemám k dispozici, protože se nedá sehnat. První díl vyšel v roce 2008, druhý, dopsaný Vaňkem, o rok později. V té době jsem již spolupracoval s vydavatelstvím Fragment, kde mě už znali a Švejk je motivoval k vydání Povídek malostranských.

Jaká byla Vaše spolupráce s nakladatelstvím při tvorbě Povídek malostranských?

Výborná, jak v případě ilustrování Haška, tak v případě ilustrování Nerudy jsem měl zcela volnou ruku.

Vaše ilustrace Povídek jsou projevem Vašeho osobního stylu. Přemýšlel jste, než jste začal tvořit (nebo v průběhu), že byste se stylově více přizpůsobil knize? Jedná se přeci jen o jednu z “nedotknutelných” knih vytvářejících národní identitu a většina ilustrátorů zůstávala povětšinou konzervativní. Jaký byl Váš přístup?

Kreslím, jak kreslím, i když v minulosti jsem dokázal uveřejňovat vtipy pod čtyřmi jinými jmény a tvořené jiným stylem, nikdo to nepoznal. Dokonce na redakční radě týdeníku Dikobraz konstatovali, že mám velkou konkurenci. Bylo těžké se neprozradit. Samozřejmě ilustrování národního pokladu je velmi zodpovědné. U Švejka jsem se rozhodl, že budu vycházet z filmového zpracování s Rudolfem Hrušínským, protože ač se to některým kritikům nelíbí, pro národ je Švejkm prostě Hrušínský. Ve filmu je ideální i to, že vidíte reálné prostředí té doby. *Povídky malostranské* jsou ještě dávnější minulost. Dcera studovala výtvarnou střední i vysokou školu se zaměřením na odívání a módní doplňky, takže doma máme mnoho knih o vývoji módy. Pro příklad -v 19.století se třeba výška pánského klobouku během deseti let změnila. Povídky jsou z různých časových období, tak bylo

nutné postavy správně obléknout, dosadit i do stylového prostředí. Příprava je v tomto směru docela složitá, hlavně pro mě, který je zvyklý „pustit si hlavu na špacír“ a čerpat z fantazie. Největší ponor do práce mě nakonec čekal, až když jsem maloval Křížovou cestu. S příběhem žijete a nemůžete vlastně nic jiného dělat, jste prostě duší i tělem třeba měsíc mimo. Švejk a Povídky byli takovými předskokany.

Jaké postavení zaujímají Povídky ve Vaší tvorbě?

Velmi srdečné a jsem za ně rád, i díky nim jsem se dostal mezi klasiky.

Vycházel jste při tvorbě z některého z předchozích ilustrátorů Povídek?/Ke kterému máte osobně nejbližší?

Přiznám se, že nevím, kdo všechno Povídky ilustroval, ale během života jsem se s několika vydáními potkal a ilustrace si vybavuji a znám.

Podle čeho jste vybíral, které scény budete ilustrovat?

Hledal jsem to, co je pro danou povídku klíčové.

Inspiroval Vás ke vkládání částí textu do komiksových bublin některý z ilustrátorů, kteří text psali pod ilustraci nebo byla důvodem spíše Vaše vlastní komiksová tvorba?

Nemám ve zvyku něco kopírovat, celý život dělám to, co cítím, že je správné a jde z mého přesvědčení a nitra. V životě, ve sportu i v kreslení.

Povedlo se Vám ilustrace vytvořit “napoprvé” nebo jste hodně překresloval, měnil, případně vytvořil více přípravných skic atd.?

Ze své zkušenosti vím, že někteří kreslíři to tak mají, ale já chci, aby hned první „rána“ byla ne dobrá, ale nejlepší. A mám radost, že se mi to daří a nemusím kreslit x pokusů, protože pak by mě práce ani nebavila.

Jaký vztah jste měl k Povídkám malostranským (případně Nerudovi) před ilustrováním a jaký máte teď? (Měl jste případně Povídky ve své povinné školní četbě?) Pokud se vztah změnil, proč?

Měl jsem vždycky v hlavě sport, být mistr světa, později se k tomu přidalo kreslení, škola šla tak nějak mimo mě, přetrpěl jsem ji, takže si ani nevzpomínám, jakou povinnou četbu jsme měli. Ale filmová a televizní zpracování Povídek malostranských se mi vždycky líbila. Školní četba je často strašákem žáků a studentů, ti často ani netuší, proč by měli číst něco, co je nebaví. Takový jsem byl

i já. To se po ilustrování knihy zásadně změnilo, *Povídky malostranské* jsou od té doby část mého života.

Co pro Vás byly stěžejní motivy Povídek, které jste chtěl vystihnout?

Stěžejním motivem pro mě bylo, co nejlépe zachytit postavy a atmosféru Prahy té doby.

Jak byste popsal styl své ilustrace?

Je to prostě můj styl.

Vnímáte nějakou souvislost mezi Nerudovou snahou vystihnout charaktery lidí tehdejší Prahy a Vaší tvorbou, kdy také zobrazujete jakýsi obraz českého národa v jeho současnosti? Napadla Vás nějaká taková souvislost při ilustrování a pomohlo Vám to se lépe ztotožnit s textem?

Nepamatuji si, že by mě souvislost při kreslení napadala, ale vím, že pro mě bylo překvapující, jak je Neruda stále aktuální, současný.

Ovlivnilo Vás nějakým způsobem ilustrování Povídek?

Příjemná práce, která přinesla radost a posunula mě zase na nějakou další cestu.

Vnímal jste zodpovědnost, která na Vás s ilustrováním této národní knihy ležela?

Vlastně ani ne, protože už jsem měl za sebou Švejka.

Když kniha s Vašimi ilustracemi vyšla, proběhl křest, na který dorazila řada Vašich obdivovatelů, kteří si přišli pro podpis. Vnímal jste v takovou chvíli, že v roli ilustrátora dáváte knize nový rozměr a dělíte se tak v podstatě o autorství s Nerudou?

Křest knihy se neodehrál, ale Fragment byl s knihou spokojený, měl jsem i mnohé milé odezvy od lidí, a to je nejdůležitější.

(pozn. autora: Křest se odehrál 22. října 2009 v prostorách Paláce knih NeoLuxor na Václavském náměstí v Praze.¹⁷⁹)

---

¹⁷⁹ Iveta Pešková, *Petr Urban: Jsem rád, že autoři jako Hašek a Neruda vůbec žili*, <http://www.vasedeti.cz/tipy-a-rady/knihy-casopisy-film-divadlo/petr-urban-jsem-rad-ze-autori-jako-hasek-a-neruda-vubec-zili/>, vyhledáno 12. 4. 2023.

Autorka práce	Barbora Langová
Instituce:	Katedra dějin umění Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Vedoucí práce:	doc. PaedDr. Alena Kavčáková, Dr.
Rok obhajoby:	2023
Název práce:	Proměny ilustrací <i>Povídek malostranských</i> Jana Nerudy
Název práce v angličtině:	Transformation of Jan Neruda's Tales of the Lesser Quarter illustrated editions
Anotace:	Předmětem této práce jsou ilustrace vybraných umělců ke knize <i>Povídky malostranské</i> od spisovatele Jana Nerudy. Z více než dvou desítek ilustrátorů, kteří toto dílo za téměř 150 let od prvního vydání zpracovali, je vybráno celkem sedm zástupců z celého období. Parametry výběru jsou nastaveny tak, aby bylo možné sledovat proměny ilustrace napříč více jak sto let dlouhým obdobím a zároveň aby se projevila širší různorodé estetiky, s jakou byla kniha zpracovávána. Kromě diskuse nad způsobem, jakým ilustrace reflektují dobový vývoj na poli knižní ilustrace a hodnocení jednotlivých ilustrací na základě jejich formálních znaků, je výstupem také poměrně rozsáhlá obrazová příloha získaná s různých zdrojů převážně archivní povahy včetně informací o umístění dohledaných originálů.
Klíčová slova:	Jan Neruda, <i>Povídky malostranské</i> , knižní ilustrace, vývoj ilustrace
Anotace v angličtině:	The subject of this thesis are the illustrations for the book <i>Povídky malostranské</i> (Tales of the Lesser Quarter) by Jan Neruda. From over twenty illustrators who have taken part in illustrating this work in almost 150 years since the first publishing, seven had been chosen here to represent this period. Parameters of this choice had been set so as to allow for observation of how the illustrations had been changing in over century long period as well as to show the variety of aesthetics in which the book was framed. Apart from a discussion of the ways how these illustrations reflect tendencies of their time in the field of book illustration in general and their assessment based on their formal properties, the outcome of this thesis is the quite vast appendix of images collected from various sources largely of archival character including information concerning the locations of the originals.
Klíčová slova v angličtině:	Jan Neruda, <i>Povídky malostranské</i> , Tales of the Lesser Quarter, book illustration, evolution of illustration

Rozsah práce:	100 stran
Počet znaků (včetně mezer):	92 426
Jazyk práce:	čeština